

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV VĚD O UMĚNÍ A KULTUŘE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Fotograf František Dvořák (1932–1986). Život a dílo.

Vedoucí práce: Mgr. Hynek Látal, Ph.D.

Autor práce: Helena Hrušová

Studijní obor: Dějiny umění

Ročník: 4.

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Helena Hrušová

Poděkování

Jako první bych zde ráda poděkovala Mgr. Hynkovi Látalovi, Ph.D. za vedení mé práce a podnětné rady. Dále děkuji Bohuslavě Maříkové za to, že mě přivedla k tomuto tématu a byla mi vždy k dispozici. Velký dík patří také všem pamětníkům, kteří si na mě udělali čas a poskytli mi cenné informace a podklady. Jmenovitě to jsou především Pavla Martínková, jež mi vedle několika rozhovorů umožnila také přístup k rodinnému archivu s Dvořákovým dílem, dále pak Jana Dvořáková, Jana Zieglerová, Svatopluk Civiš, Josef Ptáček, Radomír Postl a Hana Hosnedlová. Nakonec děkuji také rodině a blízkým za podporu a trpělivost při mé práci.

Anotace

František Dvořák (1932–1986) se stal po polovině 50. let 20. století jedním z předních českobudějovických fotoamatérů. Přes vysokou úroveň jeho díla se na jeho význam a uměleckou stopu postupem času zapomíná. Do pozadí jde především neoficiální část jeho tvorby. Tato bakalářská práce proto usiluje o zmapování a připomenutí jak života, tak i díla tohoto jihočeského umělce, kterému dosud nebyla věnována patřičná pozornost.

Klíčová slova

Amatér, České Budějovice, dokument, fotograf, fotografie, FOTOS, František Dvořák, Jihočeský kraj, zátíší, obrazová publikace, pouliční fotografie

Annotation

František Dvořák (1932–1986) became one of the leading photo-amateurs in the area of České Budějovice after the mid-1950s. Despite the high level of his work, his meaning and artistic footprint are forgotten over time. Above all, the unofficial part of his work is going over time to the background. Therefore, this bachelor thesis deals with mapping and reminding the life and the work of this South Bohemian artist, who has not received proper attention yet.

Keywords

Amateur, České Budějovice, document, photographer, photograph, FOTOS, František Dvořák, South Bohemian Region, still life, picture publication, street photography

Obsah

Úvod	7
Zhodnocení literatury a zdrojů	9
1 Osobnost Františka Dvořáka	11
1.1 Osobní život	11
1.2 Osobnost	15
1.3 Zaměstnání	17
2 Spolková činnost	19
2.1 Českobudějovické fotospolky	19
2.2 FOTOS	21
3 Dílo	25
3.1 Volná tvorba	27
3.1.1 Počátky tvorby	28
3.1.2 České Budějovice zblízka	29
3.1.3 Itálie	33
3.1.4 Chalupa	35
3.1.5 Ztichlé stromy	36
3.1.6 Černá a bílá	38
3.1.7 Ticho města	39
3.1.8 Rumunsko	41
3.1.9 Kavkaz	42
3.1.10 Ztracená kniha a nevydané soubory	44
3.2 Zákázková práce	47
3.2.1 Českobudějovicko	48
3.2.2 České Budějovice	51
3.2.3 Jihočeským krajem	52
3.2.4 Ostatní publikace	54
3.3 Výstavy a ocenění	55
4 Závěr	59
Seznam literatury a pramenů	61
Obrazová příloha	66
Seznam obrazového doprovodu	103

ÚVOD

Rozhodnutí věnovat se v bakalářské práci fotografii pro mě bylo jasné už od první chvíle, kdy jsem nad tématem začala přemýšlet. Fotografie je oborem jedním z mých nejbližších. Její praktické formě se aktivně věnuji již několik let, proto při volbě tématu této práce padla přirozeně volba právě na ni. I konkrétní zvolené téma se mě úzce dotýká. Protože pocházím z Českých Budějovic, rozhodla jsem se zaměřit právě na místní fotografickou tvorbu, která dosud v mnoha případech není dostatečně prozkoumána.

Českobudějovický rodák, fotograf František Dvořák, byl jedním z těch, kterým se dosud nedostalo patřičné pozornosti, ačkoliv jeho práce by si dle mého své místo v dějinách zasloužily. Nedá se sice říct, že by byl fotografem úplně neznámým, ve své době byl nejenom v okruhu českobudějovických fotografů poměrně váženým umělcem a předním členem fotografického spolku FOTOS. Avšak snad kvůli tomu, že nebyl tolik ambiciózní jako jiní a nefotil za účelem slávy nebo neutuchající touhy prosadit se, navíc v kombinaci s předčasným úmrtím, se do širšího povědomí nedostal a s postupem času začíná být i mezi místními zapomenut. Cíl připomenout tuto osobnost jak po stránce umělecké, tak osobní, si klade tato bakalářská práce.

Na následujících stránkách se snažím co nejlépe vystihnout život Františka Dvořáka a jeho nedílnou součást - vlastní uměleckou tvorbu. Aby bylo jeho představení kompletní, jako první se snažím shrnout nejdůležitější momenty jeho osobního života. Následně se věnuji jeho osobnosti a charakteru, které ukazují na základě vzpomínek pamětníků. Poslední částí celku věnovanému samotnému Dvořákovi jsou jeho zaměstnání. Další kapitola se pak zaměřuje na spolkovou činnost, historii místních fotospolků a jejich vztah k Dvořákovu životu.

Dál už následuje nejrozsáhlejší část celého textu, věnovaná již samotné Dvořákově tvorbě. Protože však byl produktivním umělcem, na důkladnou analýzu každého díla není v této práci dostatek prostoru, následující text je tak pojat jako takové představení zásadních děl a zároveň základ pro možné hlubší prozkoumání v budoucnosti, které by si Dvořákova tvorba bezpochyby zasloužila.

Protože celá tvorba Františka Dvořáka má dvě hlavní roviny, je i kapitola o díle rozdělena na dvě části. Jsou jimi část zaměřující se na vlastní, neoficiální tvorbu a také část o pracích na zakázku. Každá z těchto částí je prezentovaná na obrazových publikacích. Tyto knihy považuji za hlavní výstup jeho tvorby i proto, že jejich podoba je definitivní. Narozdíl od jednotlivých fotografií, které mohl nazvětšovat pokaždé trochu jinak a navíc samostatně bez kontextu ostatních snímků mohou na diváka i jinak působit, v knihách (především v těch neoficiálních) jsou použity přesně tak, jak si to František Dvořák představoval. Celé jeho dílo nakonec završuje shrnutí jeho nejvýznamnějších výstav a ocenění.

ZHODNOCENÍ LITERATURY A ZDROJŮ

Při přípravě k psaní této práce jsem narazila na zásadní problém. Dosud neexistuje žádná publikace, v níž by byl uspokojivě zachycen jak život tak ani dílo Františka Dvořáka. Protože se jedná o umělce, jehož pole působnosti výrazněji nepřesáhlo hranice regionu, nejsou o něm téměř žádné zprávy. Pokud se již někde něco objeví, je to zpravidla jen několik málo informací, které se stále opakují. Dosud se však jeho osobností nikdo hlouběji nezabýval.

Kvůli absenci dostatečně zpracované literatury se hlavním zdrojem mé práce stali především pamětníci. Podařilo se mi získat svědectví jak přátel, tak velké části rodiny. Problémem těchto výpovědí je však čas, který již od vzpomínaných událostí uplynul, bylo proto nutné jednotlivé rozhovory porovnávat mezi sebou a pokud to bylo možné, informace dále ověřovat za pomoci jiných zdrojů.

V rámci této práce jsem mluvila jako první s Bohuslavou Maříkovou, která v roce 2006 zorganizovala v Galerii Nahoře výstavu k výročí Dvořákova úmrtí a poskytla mi tak nezákladnější informace, od kterých jsem se mohla odrazit k hlubšímu bádání. Díky paní Maříkové jsem dostala kontakty na Hanu Hosnedlovou, Dvořákovu kolegyni z Domácích potřeb a Radomíra Postla, jeho dlouholetého přítele. Oba mi v začátcích sdělili cenné informace.

Poté, co jsem si udělala základní představu o tom, jaký byl František Dvořák jako člověk a jak vypadá jeho dílo, spojila jsem se s dalším z jeho blízkých přátel - Josefem Ptáčkem, který mi doplnil především informace o fotospolku FOTOS a jeho aktivitách, seznámil mě s technikou, kterou Dvořák používal a k tomu přidal mnohé další vzpomínky.

Teprve na závěr jsem se setkala také s nejbližší rodinou Františka Dvořáka, která mi tak mohla doplnit mezery v předchozích výpovědích a zodpovědět již konkrétní otázky, které mi dosud nebyly jasné. Především mi však umožnila přístup k dílům, která po sobě Dvořák zanechal. Z rodiny jsem měla možnost několikrát mluvit s mladší dcerou Dvořákových - Pavlou Martínkovou, s níž nakonec vzniklo několik hodin rozhovorů. Dále jsem se dvakrát setkala také s manželkou Františka Dvořáka - Janou Dvořákovou, která mi pomohla objasnit hlavně otázky období jejich mládí a doby, které

si dcery ještě nemohou pamatovat. Nakonec jsem mluvila také se starší z Dvořákových dcer - Janou Zieglerovou a Dvořákovým synovcem - Svatoplukem Civišem mladším, se kterým společně mimojiné absolvovali náročnou expedice.

Na základě rozhovorů se mi podařilo seskládat ty nejdůležitější momenty v životě a tvorbě Františka Dvořáka. Protože však od těchto momentů uplynulo mnoho času, snažila jsem se jednotlivé informace dále ověřovat s pomocí nějrůznějších zmínek, které jsem našla v soudobém tisku (především v časopisu *Československá fotografie*), katalozích výstav a dalších drobných tiscích, nebo krátkých heslech v *Encyklopedii českých a slovenských fotografů* a *Encyklopedii Českých Budějovic*.

Nejobsáhlejším písemným zdrojem k tématu Františka Dvořáka se stala diplomová práce Zdeňka Stolbenka s názvem *Od Linie po FOTOS: 30.–60. léta v českobudějovické fotografii*, v níž se věnoval jak přímo Dvořákovi, tak také celému FOTOSu. Nicméně velká část jeho textu o Dvořákovi se zabývá pouze popisem a charakteristikou jeho díla, které jsem však měla osobně taktéž k dispozici. Vedle těchto zdrojů je můj text podložen také několika dalšími publikacemi, kvalifikačními pracemi a články, díky kterým jsem mohla doplnit hlavně části týkající se historie fotografie a fotoklubů (Především *Českobudějovické fotoateliéry 1853–1929* od Karla Pletzera). Informace o skupině FOTOS se mi pak podařilo seskládat vedle vzpomínek Josefa Ptáčka na základě úvodních slov v katalozích spolkových výstav. Ostatní zdroje, které se v textu objevují spíše pouze ověřují nebo doplňují některá má tvrzení nebo tvrzení pamětníků, než že by samostatně zastávaly pozici zdroje, ze kterého jsem významněji čerpala.

V oblasti díla mi pak byly hlavním zdrojem přímo samotné popisované knihy a fotografie, ke kterým mi umožnila přístup Dvořákova rodina. Mé vlastní domněnky z nich jsem opět doplnila také svědectvími pamětníků či krátkými texty, které o nich napsali mimo jiné například Jiří Kotalík nebo Boris Jachnin.

1 OSOBNOST FRANTIŠKA DVOŘÁKA

Než se zaměřím na samotnou tvorbu Františka Dvořáka, považuji za důležité, představit jako první jeho samotného. Nechci však, aby následující řádky byly pouhým výčtem životopisných údajů. Chci, aby z nich vyšlo najevo i to, jaký byl Dvořák člověk, jakou měl povahu i jak působil na své blízké. To všechno totiž s jeho dílem úzce souvisí.

1.1 OSOBNÍ ŽIVOT

František Dvořák [1, 2] se narodil 5. června 1932 v Českých Budějovicích manželům Františku a Aloisii Dvořákovým, kteří vedle syna Františka měli také dceru Blanku. Po absolvování obecné školy nastoupil do Zátkova reálného gymnázia, kam společně s ním nastoupila také Jana Štindlová¹ (později Dvořáková, narozená 21. dubna 1932),² jeho budoucí žena. S Janou se ale poznali již před společným studiem, a to díky Františkově sestře Blance, se kterou Jana navštěvovala Junáka. Jak František, tak také Jana ze Zátkova reálného gymnázia přestoupili na technickou větev Jirsíkova gymnázia, kde nakonec také oba v roce 1951 maturovali.

Dvořák nebyl jen výborný fotograf a grafik, podle rodiny měl zkrátka šikovné ruce a šlo mu takřka všechno.³ Nadání zdědil patrně po otci, který se vyučil obráběčem kovů a dokázal si sám udělat v podstatě cokoliv od sošek z různých kovů po hmoždíř či mlýnek. Stejně tak zručný byl i jeho syn, který vedle precizně zvládnuté fotografické tvorby dokázal, když bylo potřeba, vyrobit do nového bytu nábytek nebo vlastníma rukama zrekonstruovat milovanou chalupu ve Frantolech.⁴ Dvořákovskou šikovnost však nezdědil pouze František a později jeho rodina, ale projevila se také u Civišových,⁵ v rodině Františkovy sestry Blanky, která si za manžela vzala jeho kamaráda z FOTOSu - Svatopluka Civiše staršího.

1 Osobní rozhovor autorky s Janou Dvořákovou, 22. 1. 2019, Planá.

2 Osobní rozhovor autorky s Pavlou Martínkovou, 17. 1. 2019, České Budějovice.

3 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

4 Eadem.

5 Osobní rozhovor autorky se Svatoplukem Civišem, 23. 1. 2019, Planá.

S uměním Dvořák začínal jako malíř a kreslil a maloval již od dětství. Jeho talent se poprvé více projevil již v první třídě obecné školy, kdy vyhrál v soutěži o nejlepší obrázek sto korun. Rodiče mu peníze uložili a on si k nim později sám začal přidávat další, aby měl na dražší holandské barvy. Do té doby používal pouze akvarel, který byl podstatně levnější.⁶ Ještě během studia na gymnáziu (kolem roku 1950) měl první samostatnou výstavu (tehdy zatím pouze obrazů), kde se mu podařilo všechna svá vystavená díla prodat⁷ a po maturitě se dokonce zkoušel hlásit na Vysokou školu uměleckoprůmyslovou. Ačkoliv přijímacím řízením nakonec neprošel, podle komise měl perfektní cit pro barvu a kompozici, problém však měl s figurální kresbou a portréty.⁸ Podle vzpomínek rodiny mu poté Karel Svolinský, u kterého tehdy přijímačky dělal, řekl, ať se zkusí znovu přihlásit za rok a do té doby problémové oblasti vypiluje, mezitím však Dvořák nastoupil do prvního zaměstnání a ke studiu se již nevrátil.⁹

Z výčtu Dvořákem navštěvovaných škol vyplývá, že neměl žádné fotografické ani jiné umělecké vzdělání. V době jeho studia ani mnoho příležitostí ke studiu fotografie neměl, obory zaměřené přímo na fotografii se začínaly objevovat až v šedesátých letech. Co se týká vysokoškolského vzdělání, první čistě fotografická specializace byla založena na katedře filmového a televizního obrazu na FAMU z iniciativy Jána Šmoka v roce 1960.¹⁰ Samostatná katedra fotografie tamtéž pak vznikla až v roce 1975.¹¹ V této době měl již Dvořák dávno po studiích. Jediným fotografickým školením mu tak byly přednášky Jána Šmoka, který vedle výuky na FAMU pořádal fotografické kurzy pro fotografy amatéry napříč Československem.¹² Těchto kurzů se ale zúčastňoval patrně až v 2. polovině 60. let,¹³ kdy byl již zavedeným fotografem.

6 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

7 Eadem, 23. 1. 2019.

8 Eadem.

9 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).
Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

10 Eliška Blažková, *Fenomén amatérské fotografie (se zaměřením na české amatérské hnutí)* (bakalářská práce), Kabinet teoretických studií Fakulta multimediálních komunikací UTB, Zlín 2010, http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/13796/bla%C5%BEkov%C3%A1_2010_bp.pdf?sequence=1&isAllowed=y, s. 47, vyhledáno 1. 2. 2019.

11 Autor neuveden, *Historie školy, Akademie múzických umění v Praze*, <https://www.amu.cz/cs/vse-o-amu/historie-uspechy-a-oceneni/>, vyhledáno 23. 2. 2019.

12 Miroslav Němeček, *Prof. Ján Šmok - osobnost a dílo* (magisterská práce), Institut tvůrčí fotografie Filozoficko-přírodovědecká fakulta SLU, Opava 2003, s. 66.

13 Osobní rozhovor autorky s Bohuslavou Maříkovou, 12. 1. 2018, České Budějovice.

Jak jsem zmínila, František Dvořák byl původně malíř a k fotografii ho přivedla až jeho žena Jana. Poté, co od svého otce dostala nejprve fotoaparát Vogigtländer, později i dvouokou zrcadlovku IkoFlex a také vlastní menší zvětšovací přístroj, začala fotit. Díky ní se tak k fotografii brzy postupně dostal i Dvořák. Poprvé začal fotografovat kolem poloviny 50. let 20. století, když se vrátil z vojenské služby. V těch nejranějších začátcích to byly třeba jen fotografie, kdy si spolu s Janou střídali fotoaparát během společného sjezdu řeky s přáteli,¹⁴ brzy ale pochopil, že fotografie mu může oproti malbě mnohem rychleji pomoci zaznamenat krásy, které díky svému „uměleckému vidění“ viděl doslova všude kolem sebe.¹⁵

Po návratu z vojny přišla také svatba. S Janou Štindlovou (později Dvořákovou) se vzali v létě roku 1956¹⁶ a o rok později, 19. srpna 1957, se jim narodila jejich první dcera - Jana.¹⁷ Na druhé dítě si však museli počkat několik dlouhých let. Druhá dcera se jim nakonec narodila až po téměř jedenácti letech - 9. června 1968 a pojmenovali ji Pavla. Pak již byla rodina kompletní. 60. léta se pro Dvořáka vedle rozrůstající se rodiny nesla v duchu fotospolku jménem FOTOS, kterému se budu hlouběji věnovat níže. Po založení byla právě 60. léta dobou největšího úspěchu klubu a pravděpodobně i dobou, kdy v něm byl Dvořák nejaktivnější.

Roku 1967 byl dále navržen kandidátem SČSVU (Svaz československých výtvarných umělců) a nedlouho poté, v roce 1968, se stal právoplatným členem.¹⁸ Svaz byl založen již v roce 1949 (ještě jako ÚSČSVU - Ústřední svaz československých výtvarných umělců) po vzoru Sovětského svazu a poté, co byly zlikvidovány téměř všechny nezávislé umělecké spolky.¹⁹ Ačkoliv tvorba Svazu podléhala kontrole státu a strany, byla doba vstupu Františka Dvořáka stále ještě nejsvobodnějším obdobím.²⁰ Během normalizace však patrně i zde začaly poměry přitvrzovat. Veden byl také jako

14 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

15 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

16 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

17 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

18 Martin Hruška, heslo František Dvořák, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých a slovenských fotografů*, Praha 1993, s. 66.

19 Alena Binarová, *Svaz výtvarných umělců v českých zemích v letech 1956–1972: oficiální výtvarná tvorba v proměnách komunistického režimu* (dizertační práce), Filozofická fakulta UP, Olomouc 2016, https://theses.cz/id/ucqq4i/disertace_Binarova.pdf, s. 16–18, vyhledáno 15. 3. 2019.

20 Ibidem, s. 6–19.

člen SČF (Svaz českých fotografů).²¹ Narozdíl od FOTOSu, jehož schůze nikdy nevynechal,²² se mi žádnou aktivitu v SČF nepodařilo naleznout a neobjevoval se ani na prezenčních listinách z jednotlivých schůzí.²³

Během 70. let 20. století Dvořák začal dostávat první oficiální zakázky na publikace spjaté s Jihočeským krajem. Jejich tvorbě se nejvíce věnoval právě během 70. a 80. let. Během této doby také vznikla naprostá většina jeho vlastních lepených alb, která jsou asi největším klenotem jeho tvorby.

Po již absolvovaných několika výjezdech do zahraničí se v 80. letech 20. století účastnil také dvou velkých expedic, pořádaných jeho synovcem - Svatoplukem Civišem mladším, který byl v té době aspirantem na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy.²⁴ Pod záštitou školy se Civišovi začátkem 80. let podařilo uspořádat několik studijních expedic do zemí na východ od nás [3]. Pro Dvořáka byla nabídka zúčastnit se možností jak spojit lásku k horám a dobrodružství se zálibou v květinách, které jeli v rámci expedic zkoumat.²⁵ Dvořák sám byl vášnivým pěstitel. Svě nadšení pak realizoval především na chalupě, kde vybudoval bohatou skalku.²⁶ Lákavá byla samozřejmě také příležitost fotografovat v dosud nepoznaných končinách. Nejenom z těchto cest vznikaly kromě fotografií a později lepených knih také cestovní deníky.²⁷

Těsně před smrtí byl Dvořák v roce 1986 pozván na fotografickou soutěž v Polské Toruni. Ve stejnou dobu byly akorát manželka a dcera Pavla na dovolené v dnešní Černé Hoře, kterou Pavla dostala za maturitu.²⁸ Starší dcera Jana již žila samostatně v Praze. Už po cestě z Polska Dvořákovi nebylo dobře a po návratu do Čech šel ihned do nemocnice. Když se z dovolené vrátily manželka Jana s dcerou Pavlou, našly na stole už jen lístek s nápisem „*jsem v nemocnici.*“²⁹

21 SOkA České Budějovice, Fond A 165, Okresní fotoklub ČB (písemnosti Svazu českých fotografů), Svaz českých fotografů - seznam členů.

22 Osobní rozhovor autorky s Josefem Ptáčkem, 28. 12. 2018, Studená.

23 SOkA České Budějovice, Fond A 165, Okresní fotoklub ČB (písemnosti Svazu českých fotografů).

24 Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

25 Idem.

26 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

27 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

28 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

29 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

Dvořák byl hospitalizován s velkými bolestmi hlavy a podezřením na zánět mozkových blan v českobudějovické nemocnici. Zde se však s touto diagnózou spokojili a nebyla mu poskytnuta další potřebná vyšetření. Když byl nakonec poslán do Plzně na tomograf, po cestě upadl do bezvědomí, k vyšetření tak nedošlo a byl převezen zpět do Českých Budějovic, kde 30. července 1986 ve věku 56 let zemřel. Teprve po smrti byl odhalen nádor na mozku, který však podle vzpomínek paní Dvořákové na vyjádření patologa, mohl být operovatelný, kdyby byla včas provedena potřebná vyšetření a nebyl léčen na infekčním oddělení se špatnou diagnózou.³⁰

1.2 OSOBNOST

Z mozaiky seskládané z výpovědí blízkých se František Dvořák jeví jako člověk navenek vždy kultivovaný, řádně ustrojený, vážený, v duši byl však ryzím umělcem a bohémem. Stejně tak celá rodina, jak už to tak v rodinách umělců často bývá, byla oproti tehdejšímu standartu mnohem více svobodomyšlná a nekonvenční.³¹

Ač doma někdy dokázal být i pořádný rapl,³² mezi přáteli byl spíše nemluvný a neprůbojný.³³ Když měl s někým (např. při focení) komunikovat, býval až rozpačitý.³⁴ Přesto, aniž o to výrazně usiloval, byl mezi budějovickými fotografy jakýmsi guru.³⁵ Sám si chtěl prostě jen fotit, ale mezi ostatními se díky svým fotkám, které si na nic nehrály, stal autoritou.³⁶ O focení přitom mezi přáteli vlastně moc nemluvil. Neměl k tomu co dodávat, byla to pro něj hlavně zábava a forma relaxu, kterou dělal ze své vnitřní potřeby, než že by o tom chtěl někoho poučovat nebo dělat přednášky.³⁷ Obecně totiž neměl rád publicitu.³⁸

30 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

31 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

32 Eadem.

33 Osobní rozhovor autorky s Radomírem Postlem, 12. 1. 2018, České Budějovice.

34 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

35 Viz rozh. Postl (pozn. 33).
Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

36 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

37 Viz rozh. Postl (pozn. 33).

38 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

Navíc byl ohromně skromný.³⁹ To je dle mého názoru také důvod, proč je dnes již takřka zapomenutý. Právě proto, že mu nešlo o to, aby ho každý znal a uznával, a co dělal, dělal hlavně pro sebe a ne proto, aby ho znal celý svět, je nejzajímavější část jeho tvorby stále skrytá pouze v jeho archivu. Zatímco jiní soudobí umělci využívali každické příležitosti, jak se jakkoliv zviditelnit, Dvořák, ačkoliv spolupracoval i na několika oficiálních publikacích, to nejlepší prezentoval téměř výhradně jen ve FOTOSu. Teprve mnohem později, když už byl i sám přesvědčený, že je jeho dílo dostatečně dobré, začal i bez přemlouvání přátel posílat fotky do některých z fotografických soutěží.⁴⁰

Všichni na něho vzpomínají jako na usměvavého, někdy až srandovního, ale hlavně vždy pozitivně nalazeného člověka. Podle Josefa Ptáčka, kamaráda z FOTOSu, měl mimo jiné velmi dobrou vnitřní kázeň, nikdy nebyl výstřední, nemluvil sprostě nebo se tak říkájíc „neutrhl z řetězu.“⁴¹ Důležitými vlastnostmi pro styl jeho tvorby byla také trpělivost a předvídavost, díky nimž si vždy dokázala počkat na ten správný okamžik, kdy má snímek vyfotit⁴² a nemusel se tak za dobrou fotkou nikdy honit. V každodenním životě však trpělivostí, kterou měl při focení, tolik neoplyval. V běžných situacích musel být pořád v pohybu, ani na chvíli neposeděl a musel stále něco dělat.⁴³

Velmi aktivní byla i jeho rodina, s níž rád a často jezdil všude možně. Ještě před narozením dcer jezdili s manželkou Janou na motorce, poté co se narodila první dcera - Jana, vozili s sebou i ji v postranním vozíku.⁴⁴ Dál cestovali později i s oběma dcerami. Nebyli typem rodiny, jejichž ideální dovolená spočívá v polehávání na pláži, naopak měli rádi hory a speciálně Dvořák vyhledával dobrodružství.⁴⁵ Tuto vášeň si nakonec splnil společně se synovcem právě během expedice do východních zemí, zmiňovaných výše.

39 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

40 Eadem.

41 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

42 Idem.

43 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

44 Eadem.

45 Eadem.

1.3 ZAMĚSTNÁNÍ

Dnes můžeme jen spekulovat, jak by vypadal pracovní život Františka Dvořáka, kdyby nestrávil většinu života v době socialismu. Můžeme ale předpokládat, že by byl fotografem na plný úvazek.⁴⁶ Bohužel se ale takové svobody nestihl dočkat. V minulém režimu nebylo pro běžného občana možné stát se jen tak umělcem na volné noze. Musel proto být řádně zaměstnán, čímž se vlastní umělecká činnost odsouvala jen na chvíle volného času.

V roce 1951 jako absolvent technicky zaměřeného gymnázia nastoupil na pozici statika⁴⁷ do krajské projektové a inženýrské organizace Stavoprojekt,⁴⁸ kam nastoupila také jeho budoucí žena Jana Štindlová (později Dvořáková). Na této pozici ale nezůstal dlouho, po dvou letech musel odejít do základní vojenské služby, kde nastoupil do poddůstojnické školy, v níž strávil tři roky a po absolvování vyšel s hodností nadporučík. V záloze byl později povýšen do hodnosti majora.⁴⁹

Po návratu z vojny přišla nejdelší éra jeho pracovního života a to nástup do podniku Koh-i-noor Hardtmuth,⁵⁰ proslaveného především výrobou psacích a uměleckých potřeb. Koh-i-noor se dodnes skládá z několika dílčích závodů.⁵¹ František Dvořák v roce 1956 nastoupil nejprve do tužkárny,⁵² tehdejšího závodu 01.⁵³ Zde měl společnou půdní kancelář s Františkem Procházkou, který byl mimo výtvarné činnosti také známým muzikantem a jedním ze zakladatelů hudební skupiny Smolaři.⁵⁴ Dvořák s Procházkou se v tužkárně věnovali grafice. Navrhovali například design obalů na tužky a pastelky a další.⁵⁵ Práce zde byla klidná, v půdní kanceláři nebyli na očích

46 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

47 Eadem.

48 Vojtěch Storm, heslo Stavoprojekt, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/stavoprojekt>, vyhledáno 9. 2. 2019.

49 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

50 Eadem.

51 Autor neuveden, *Struktura, Koh-i-noor Hardtmuth*, <https://www.koh-i-noor.cz/struktura>, vyhledáno 10. 3. 2019.

52 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

53 Václav Vondra, Poválečný vývoj tužkárny Koh-i-noor Hardtmuth v Českých Budějovicích, *Jihočeský sborník historický* LIX, 1990, č. 4, s. 220.

54 Osobní rozhovor autorky s Hanou Hosnedlovou, 30. 11. 2017, České Budějovice.

55 E-mailová komunikace autorky s Janem Laluchem (marketingový specialista Koh-i-noor Hardtmuth), 9. 1. 2018.

a měli tak relativní volnost. Na této pozici byl Dvořák relativně spokojený,⁵⁶ takže zde nakonec setrval až do počátku 80. let.⁵⁷

Po odchodu z podniku Koh-i-noor začal během prvních roků 80. let 20. století pracovat v Domácích potřebách.⁵⁸ Z Koh-i-nooru sem přešel díky nabídce na podstatně lépe placené místo vedoucího propagace celé sítě Domácích potřeb v kraji. Pod sebou měl dalších jedenáct aranžérek, s nimiž měli na starost výzdobu všech jihočeských výloh Domácích potřeb. Ačkoliv ho samotné navrhování bavilo, nebyl zrovna vůdčím typem a tak ve vedoucí pozici nebyl spokojený.⁵⁹ Po přibližně dvou nebo třech letech se proto rozhodl z Domácích potřeb odejít⁶⁰ a začal znovu pracovat pro Koh-i-noor.⁶¹

V posledních letech života se však Dvořák nevrátil opět do závodu 01, nyní dostal práci v závodě 02, který se věnoval výrobě kuličkových per⁶² a automatických tužek. Tento závod byl nově vybudován v budově bývalé tužkárny Grafo, která byla v roce 1948 znárodněna a stala se součástí Koh-i-nooru.⁶³ Zatímco v závodě 01 se věnoval navrhování designu různých obalů na tužky a pastelky a motivů na nich použitých, v závodě 02 bylo jeho úkolem navrhování samotných propisek. Tato práce už ho však tolik neuspokojovala, protože byla spíše než umělecká, více technická.⁶⁴ Protože v nové práci nebyl spokojený, chtěl se stát profesionálním fotografem „na volné noze.“⁶⁵ To, co do té doby bylo v podstatě nemožné, se kolem poloviny 80. let, patrně i díky několika účelovým zakázkám, začínalo stávat možným. Tento sen už si ale František Dvořák nakonec splnit nestihl, smrt ho zasáhla dříve, než k tomu stačilo dojít.⁶⁶

56 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

57 Viz rozh. Hosnedlová (pozn. 54).

58 Eadem.

59 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

60 Viz rozh. Hosnedlová (pozn. 54).

61 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

62 Viz Vondra (pozn. 53), s. 217.

63 Ibidem, s. 216.

64 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

65 Eadem.

66 Eadem.

2 SPOLKOVÁ ČINNOST

Postava Františka Dvořáka je neodmyslitelně spojená se spolkovou činností. Aktivně působil ve spolku sdružujícím amatérské fotografy - FOTOS. Právě různé spolky byly během 20. století hlavním dějištěm neoficiálního umění. Útočiště v nich našli lidé, kteří by jinak neměli možnost svou tvorbu jakkoliv prezentovat. Spolky jim tuto možnost nabízely pravidelně pořádanými kolektivními výstavami a soutěžemi. Ve spolcích ale nešlo jen o to, staly se také centrem navazujícím přátelství, místem, kde bylo možné svá díla zkontrolovat s ostatními nebo si jen popovídat s někým z oboru.

2.1 ČESKOBUDĚJOVICKÉ FOTOSPOLKY

V Českých Budějovicích se fotografii dařilo již od jejich počátků. První fotografové tu začali vydělávat fotografováním portrétů už začátkem 50. let 19. století,⁶⁷ tedy méně než patnáct let po samotném vynálezu fotografie. (Vynález daguerrotypie, jehož autorem se stal Louis Jacques Mandé Daguerre, byl oficiálně vyhlášen 19. srpna 1839 a toto datum je považováno za počátek fotografie.)⁶⁸ Prvním místním profesionálním fotografem byl Jan Gustav Richter, který se věnoval oblíbeným tzv. vizitkám, tedy portrétům malého, vizitkového formátu nalepených na kartonové podložce s údaji o autorovi a jeho ateliéru na zadní straně.⁶⁹ Během 2. poloviny 19. století a počátku 20. století tu takovýchto fotografů živnostníků s vlastními ateliéry působil, z toho co víme, až několik desítek.⁷⁰ Ačkoliv první světovou válku fotoateliéry překonaly a roku 1929 došlo navíc k reorganizaci začlenění živnosti⁷¹ a s tím spojenému vzniku Jednoty společenstev fotografů,⁷² během druhé světové války došlo na poli fotografie k útlumu a největší ránu jí zasadil rok 1948, kdy po tzv.

67 Karel Pletzer, *Českokobudějovické fotoateliéry 1853–1929*, České Budějovice 2001, s. 2–6.

68 Jan Schlemmer, Preludium fotografie, in: Daniela Mrázová (ed.), *Co je fotografie. 150 let fotografie* (katalog výstavy), Mánes Praha 1989, s. 13.

69 Viz Pletzer (pozn. 67), s. 6.

70 Ibidem, s. 4–29.

71 Ibidem.

72 Ivo Hajn - Eva Lavičková, heslo Fotografie, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/fotografie>, vyhledáno 9. 2. 2019.

„vítězném únoru“ došlo k likvidaci živnostníků,⁷³ kterou velká část soukromých fotoateliérů odnesla. Ostatní fotoateliéry, které i tak přežily, byly nakonec roku 1953 sdruženy do Lidového družstva fotografů (později Výrobní družstvo Fotografia).⁷⁴

V období 2. poloviny 20. století již k vydělávání si fotografií nestačilo mít jen vlastní fotoaparát jako na začátku, být fotografem „na volné noze,“ tak jak je to běžné dnes, po polovině 20. století v podstatě nebylo možné. Začala se proto vedle menší skupiny profesionálních fotografů, kteří byli zaměstnáni většinou jako fotoreportéři nebo podnikoví fotografové, rozrůstat podstatně větší skupina, kterou se stali fotoamatéři.⁷⁵ Na pojem amatér ale v tomto kontextu nelze nahlížet z dnešního hlediska, kdy dané označení vyvolává spíše negativní konotace. Většinou si dnes jako amatéra představíme někoho, kdo danému oboru moc nerozumí, není v něm nijak zvlášť dobrý, je to laik. Původ slova ale pochází z latinského *amare* neboli milovat. Amatér byl tedy někdo, kdo svou práci dělal čistě z vlastní lásky k ní, nikoli za vidinou výdělku.⁷⁶ Nejinak tomu bylo i v případě fotografa amatéra - Františka Dvořáka.⁷⁷

Fotoamatéři se mezi sebou začali brzy sdružovat a postupně tak vznikaly fotografické skupiny. Tyto fotospolky mají především v naší zemi bohatou tradici. Dalo by se dokonce říct, že jsou československým fenoménem.⁷⁸ Například již v roce 1899 v Praze vznikl Klub fotografů amatérů, který „*kladl důraz na vzdělávání svých členů a vydával časopis Fotografický obzor.*“⁷⁹ Po první světové válce dále vznikl Svaz československých klubů fotografů amatérů, který setrval i během druhé světové války.⁸⁰ Zaměříme-li se přímo na České Budějovice, je na místě zmínit skupinu Linie, která se nejvíce prosazovala během 30. let minulého století.⁸¹ Linie ale nebyla skupinou jen čistě

73 Jiří Průša, *Abeceda reálného socialismu*, 2011, s. 635.

74 Viz Hajn - Lavičková (pozn. 72).

75 Miro Vosátka, *Metodika práce fotokroužku*, Praha 1983, s. 9.

76 Autor neuveden, heslo Amatér, *Wikipedie*, <https://cs.wikipedia.org/wiki/Amat%C3%A9r>, vyhledáno 11. 2. 2019.
Viz Blažková (pozn. 10), s. 10, vyhledáno 11. 2. 2019.

77 Viz rozh. Postl (pozn. 33).

78 Viz rozh. Maříková (pozn. 13).

79 Viz Hajn - Lavičková (pozn. 72), vyhledáno 11. 2. 2019.

80 Ibidem.

81 Zdeněk Stolbenko, *Od Linie po FOTOS. 30.–60. léta v českobudějovické fotografii* (magisterská práce), katedra fotografie FAMU, Praha 1998, s. 4–5.

fotografickou, setkávali se v ní různí výtvarníci a literáti,⁸² kteří společně vydávali časopis pod stejným názvem⁸³ a součástí fungování skupiny byly také pravidelné výstavy.⁸⁴ Fotografická část skupiny (tzv. Fotolinie) se prosazovala v obou zmíněných činnostech.⁸⁵ Linie svou činnost ukončila s blížící se válkou koncem roku 1938.⁸⁶

Po skončení druhé světové války a nesvobodě 50. let se pak začali fotografové amatéři sdružovat znovu. Nejprve to na přelomu 50. a 60. let 20. století bylo na půdě podnikových fotokroužků, z nichž nakonec začátkem 60. let vykrytalizoval spolek FOTOS,⁸⁷ který však zdaleka nebyl jediným českobudějovickým fotoklubem té doby. Nedlouho po FOTOSu vznikl například fotoklub FOTAM a další.⁸⁸

2.2 FOTOS

Fotografická tvůrčí skupina, vystupující pod zkráceným názvem FOTOS⁸⁹ byla podle její zakládající listiny založena 19. června 1963⁹⁰ při PKO České Budějovice⁹¹ (Park kultury a oddechu).⁹² U jejího zrodu tehdy stály osobnosti jako Jan Hampl, který se stal vůdčí postavou,⁹³ Svatopluk Civiš st., Vladimír Gutwald, Jaroslav Hecl, Bohdan Marhoun, Jiří Sedláček, Alois Timr⁹⁴ a jedna z jeho nejvýraznějších postav - František Dvořák.⁹⁵ Kořeny skupiny ale sahají ještě o něco hlouběji. V 50. letech v Českých

82 Vlastimil Tetiva, heslo Linie, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/linie>, vyhledáno 12. 2. 2019.

83 Viz Stolbenko (pozn. 81), s. 9–10.

84 Ibidem, s. 71–75.

85 Ibidem, s. 19.

86 Ibidem, s. 74.

87 David Boukal, *40 let fotografické skupiny FOTOS* (katalog výstavy), Galerie Nahoře České Budějovice 2003, nečíslováno.

88 Viz Hajn - Lavičková (pozn. 72), vyhledáno 17. 2. 2019.

89 Jan Hampl, *FOTOS 1963–1993. 30 let fotografické tvůrčí skupiny* (katalog výstavy), Galerie Nahoře České Budějovice 1993, nečíslováno.

90 Viz Boukal (pozn. 87).

91 Jan Hampl, *FOTOS 1963–1983* (katalog výstavy), Galerie Nahoře České Budějovice 1983, nečíslováno.

92 Jiří Kopáček, heslo Městské kulturní domy (zbytkový státní podnik), in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestske-kulturni-domy>, vyhledáno 9. 2. 2019.

93 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

94 Viz Boukal (pozn. 87).

95 Viz rozh. Maříková (pozn. 13).
Viz rozh. Postl (pozn. 33).

Budějovicích fungovalo několik na sobě nezávislých podnikových fotokroužků. Ty byly v roce 1959 spojeny do Sdružení budějovických fotokroužků,⁹⁶ v němž již některé ze zakládajících osobností FOTOSu působily. Sdružení budějovických fotokroužků se pak úspěšně zúčastnilo Mapového okruhu Josefa Sudka, kde i jako nováčci získali v ročníku 1961/1962 hned 1. místo. Tento úspěch nejspíš vedl v roce 1962 k založení vlastního mapového okruhu,⁹⁷ kterému se „v průběhu dalších let (po dohodě zúčastněných kolektivů) (...) začalo říkat Českobudějovický.“⁹⁸

Nyní je na místě také vysvětlit, co to ony mapové okruhy vlastně jsou. Jedná se vlastně o fotografické soutěže mezi jednotlivými fotokroužky.⁹⁹ Po založení Českobudějovického mapového okruhu, byl v časopise *Československá fotografie* vyvěšen inzerát s výzvou k přihlašování se do nově vzniklého mapového okruhu, na kterou kladně odpovědělo 9 fotografických spolků.¹⁰⁰ Každý z nich měl za úkol mezi sebou vybrat soutěžní kolekci fotek, která se v rámci mapového okruhu obesílala mezi všemi členskými spolky. Všechny fotokluby musely každou z kolekcí bodově ohodnotit a klub, který daný ročník mapového okruhu pořádal („střídají se dle předem zpracovaného pořadníku“)¹⁰¹ vyhodnotil „nejlepší fotografie a nejlepší fotoklub. Každý ročník mapového okruhu je ukončen závěrečnou konferencí, vyhodnocením pořadí fotoklubů a jednotlivců a výstavou nejlepších fotografií.“¹⁰²

Hlavní osobností v začátku Českobudějovického mapového okruhu byl Jan Hampl. Poté, co byl v dalším roce založen FOTOS, přešla organizace okruhu na celý fotoklub.¹⁰³ Vznik nového fotoklubu byl do velké míry jistě taktéž ovlivněn právě úspěchem v již zmíněném Mapovém okruhu Josefa Sudka. Údajně již po cestě z vyhlášení se zúčastnění rozhodli, že nový fotospolek založí a společně se shodli také

96 Zdeněk Bárta - Růžena Švecová, *Českobudějovický mapový okruh. Kronika 50 ročníků 1962–2012* (katalog výstavy), Galerie Nahoře České Budějovice 2012, s. 3.

97 Ibidem.

98 Eva Hejdová, Z tvůrčích kolektivů: Fotos a jeho mapový okruh, *Československá fotografie* XXXIII, 1982, č. 7, s. 292.

99 Jiří Urbánek, Co dál s mapovými okruhy, *Československá fotografie* XVI, 1965, č. 2, s. 43.

100 Viz Bárta - Švecová (pozn. 96).

101 Ibidem.

102 Ibidem.

103 Ibidem.

na názvu FOTOS,¹⁰⁴ neboli Fotografická tvůrčí skupina. Oficiálně však vznikl až o rok později.

Stejně jako stál v čele Českobudějovického mapového okruhu, postavil se Jan Hampl do čela i nově vzniklému FOTOSu. Právě podle Hampla byl František Dvořák pro ostatní členy klubu jakýmsi „*domácím vzorem a nezdolnou tvůrčí invencí*.“¹⁰⁵ Ve stejném duchu na Dvořáka vzpomíná i Josef Ptáček, který se do FOTOSu dostal o něco později a s Dvořákem se i přes věkový rozdíl kamarádsky velmi sblížil.¹⁰⁶ Ne všichni členové však v klubu působili jen jako fotografové. Byli mezi nimi i tací, kteří zde fungovali spíše jako teoretici. Mezi nimi nutno vzpomenout především Svatopluka Civiše st.. Civiš přednášel dějiny umění na pedagogické fakultě a ostatním tak mohl radit v oblastech estetiky, kompozice či světla.¹⁰⁷ Sám se pak spíše než fotografii věnoval malbě.¹⁰⁸ Spíše teoretickou úlohu ve spolku zastával také Alois Timr,¹⁰⁹ který například v roce 1965 publikoval článek s názvem *Zamyšlení nad amatérskou fotografií* v časopisu *Československá fotografie*.

Fungování FOTOSu spočívalo v pravidelných schůzích spolku, na kterých členové své fotografie prezentovali a vzájemně si je hodnotili. Ústřední myšlenkou bylo vystavování, pravidelně proto pořádali společné výstavy celého klubu. Na schůzích se společně vybírala výstavní kolekce fotek a klíčové bylo také každý rok obeslat mapový okruh. Výstavní soubor se vybíral z hotových fotografií, které členové donesli na schůze. Nefungovalo to tedy tak, že by si dali společné téma, na které by teprve poté začali fotit.¹¹⁰ I přesto, že byl FOTOS žánrově různorodý a každý člen se zaměřoval na trochu něco jiného, vždy dali společnými silami dohromady silný soubor.

Dobou největšího rozkvětu fotoklubu byla nejbližší léta po jeho založení. Spolek se nadále umisťoval na předních příčkách mapových okruhů, podařilo se vytvořit knihu *České Budějovice zblízka*, do níž vedle Františka Dvořáka přispěli i další členové

104 Jan Hampl, Z tvůrčích kolektivů: Fotos a jeho mapový okruh, *Československá fotografie* XXXIII, 1982, č. 7, s. 293.

105 Ibidem.

106 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

107 Viz Hampl (pozn. 104).

108 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

109 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).
Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

110 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

FOTOSu, rostla euforie z postupně uvolňujícího se režimu. Tvrdou ránu všemu však zasadila srpnová okupace v roce 1968. S nastupující normalizací, přesně udávající podobu oficiálního umění, pomalu došlo k útlumu spolku. Ačkoliv fungování úplně přerušeno nebylo, FOTOS se začal znovu významněji prosazovat až v 80. letech.¹¹¹ Stejný úspěch jako na počátku se už ale neopakoval.

¹¹¹ Viz Boukal (pozn. 87).

3 DÍLO

Shrnout celou fotografickou tvorbu Františka Dvořáka není vůbec snadný úkol. Dvořák byl duší bohém a volnomyšlenkář a na pořádný řád ve svém archivu prací si příliš nepotrpěl. Již za svého života měl podle vzpomínek rodiny ve fotkách a negativech chaos. Teď po více než třiceti letech od jeho smrti je to navíc o to horší.¹¹² Na následujících stránkách jeho tvorbu rozdělím do dvou částí. V první řadě to bude samostatná volná tvorba a v další části pak práce, které tvořil na zakázku. K tomuto rozhodnutí mě vedla skutečnost, že vlastní tvorba, kterou si mohl vytvářet jen pro své vlastní potěšení a u níž mu nikdo nediktoval, co a jak by měl nafotit, je nejen dle mého názoru¹¹³ kvalitativně na daleko vyšší úrovni než práce, které musel zpracovávat podle přesného zadání a tyto dvě roviny se od sebe poměrně zásadně liší.

Udělat si obrázek o zakázkové práci Františka Dvořáka není oproti volné tvorbě až tak složité. Většinou se totiž jednalo o zakázky buď na celé obrazové publikace nebo na ilustrace do běžných knih. Tyto práce tak díky tomu, že vyšly knižně, můžeme snadno dohledat a každý si o nich může sám udělat představu. U volné tvorby to tak jednoduché není. Vydány byly pouze knihy *Jak zpívá racek*, do níž Dvořák přispěl několika snímky a poté *České Budějovice zblízka*, jejíž osud, kterému se budu dále věnovat později, však nebyl úplně jednoduchý. Další fotografie z volné tvorby už můžeme po málu najít jen v některých katalozích výstav, občasných zmínkách v tisku a několik fotografií také vydalo nakladatelství Foto Mida během 90. let jako pohledy. Většina snímků ale světlo světa dosud nespátřila a je pouze v Dvořákově archivu. Bohužel po třech desetiletích od jeho smrti už se v něm ani sama jeho rodina úplně neorientuje a některé jeho části už v současnosti ani fyzicky nevlastní. I přesto se pokusím alespoň ty nejdůležitější momenty z tvorby Františka Dvořáka zaznamenat.

Než se však začnu věnovat konkrétním dílům, chci se zmínit také o používané technice a fotografických materiálech. V počátcích, kdy s manželkou Janou neměli moc

112 Telefonický rozhovor autorky s Pavlou Martínkovou, 8. 1. 2019, České Budějovice.

113 Viz rozh. Civiš (pozn. 5).
Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).
Viz rozh. Martínková (pozn. 2).
Viz rozh. Postl (pozn. 33).

peněz, Dvořák nevlastnil ani vlastní fotoaparát a tak fotil na zrcadlovku své ženy.¹¹⁴ Když se jim podařilo našetřit dost peněz, pořídil si vlastní středofarmátový fotoaparát - Praktisix.¹¹⁵ Právě střední formát negativu Dvořák používal nejradši. Všechny zásadní práce fotil právě na svitkové filmy s políčky o rozměrech 6 x 6 cm.¹¹⁶ Spolu s Praktisixem nejvíce používal objektivy Tessar 80 mm f 2.8 a Sonnar 180 mm f 2.8¹¹⁷ (rozměr v milimetrech označuje ohniskovou vzdálenost objektivu, pod označením f se zase skrývá jeho světelnost) a filmy od firmy FOMA.¹¹⁸ Kolem poloviny 60. let si ale pořídil také fotoaparát na malý formát (tzv. kinofilm, filmové políčko má velikost 24 x 36 mm) - Asahi Pentax Spotmatic,¹¹⁹ jehož prototyp byl zkonstruován firmou Asahi Optical Co. v roce 1960.¹²⁰ Tento fotoaparát mu učaroval především proto, že vyšel s objektivem s tehdy nevídanou světelností pouhých 1.4,¹²¹ která je i na dnešní dobu stále velmi nízká. Z kinofilmu však Dvořák nerad zvětšoval, takže ačkoliv na něj fotil, snímky z něj už moc nezpracovával a samotné focení bral spíš jako formu relaxu a „ušlechtilé trávení volného času.“¹²²

Většina jeho fotografií je černobílá, barevně fotil až v pozdějších letech, když si pořídil fotoaparát značky Mamiya.¹²³ Konkrétně měl typ Mamiya RB 67 s odnímatelnými roll kazetami na svitkový film o velikosti políčka 6 x 7 cm.¹²⁴ Veškeré černobílé negativy si vyvolával sám a z nich si pak zvětšoval výsledné fotky. Improvizovanou fotokomoru měl ze začátku v koupelně, nakonec si ale na stálo vytvořil fotokomoru v ložnici, kterou pro tyto účely přepažil, a dokonce si tam natáhl i přívod

114 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

115 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

116 Idem.

117 Autor neuveden, Obsah, in: František Dvořák, *České Budějovice zblízka*, České Budějovice 1965, nečíslováno. Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

118 Autor neuveden, Obsah, in: František Dvořák, *České Budějovice zblízka*, České Budějovice 1965, nečíslováno.

119 Viz rozh. Postl (pozn. 33).
Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

120 BIR, *Dějiny fotografie v datech (IV)*, *Československá fotografie XXXVI*, 1985, č. 10, s. 461.

121 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

122 Idem.

123 Viz tel. rozh. Martínková (pozn. 112).
Viz rozh. Postl (pozn. 33).

124 Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

vody.¹²⁵ S vyvoláváním barevných diapozitivů z fotoaparátu Mamiya byl ale trochu problém. Musel si je nechávat vyvolávat profesionálně v laboratoři a občas ani tak nevyšly barevně dobře, protože sehnat kvalitní film do fotoaparátu byl v té době poměrně problém.¹²⁶

3.1 VOLNÁ TVORBA

Jak jsem již naznačila výše, kompletně shrnout volnou tvorbu Františka Dvořáka není dnes už téměř možné. Jeho archiv skrývá nepřeberné množství fotografií, které jsou již pomíchané a díky absenci popisků je v některých případech těžké je vůbec zařadit k některému z cyklů, natož se je pokusit datovat. Navíc z jednotlivých fotografií můžeme jen těžko odhadovat, které ze zvětšenin zamýšlel jako finální a které byly jen zkouškami. Ačkoliv na pořádek a řád (například právě v jeho archivu) si příliš nepotrpěl,¹²⁷ výsledné fotografie musely být vždy precizní. Se snímky si proto pod zvětšovákem hrál tak dlouho a zkoušel různé varianty, dokud výsledek nebyl přesně podle jeho představ, a proto dnes můžeme najít jeden záběr v několika různých verzích¹²⁸ a můžeme jen hádat, která byla podle něj ta výsledná.

Z těchto důvodů jsem se rozhodla zaměřit pozornost především na jeho vlastní lepené knihy, které z jednotlivých souborů sestavoval, u nichž už není pochyb o tom, která z fotografií je ta pravá. Tyto knihy dělal jen pro svou vlastní potěchu,¹²⁹ je tedy jasné, že do nich vybral jen ty snímky, které jemu samotnému připadaly nejlepší a ve variantách, v kterých se mu líbily nejvíce. Bohužel i zde narážím na problém, protože v současné době je při nejmenším jedna z těchto knih ztracená a představu o ní si můžeme udělat pouze ze vzpomínek pamětníků, občasných menších zmínek o některých z do knih použitých souborů v tisku či ze zmíněných samostatných zvětšenin v jeho archivu. V tomto případě se tedy ze zmíněných zdrojů pokusím sestavit alespoň obecnou představu o tom, jak kniha, respektive cykly fotografií z nichž byla

125 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

126 Viz tel. rozh. Martínková (pozn. 112).

127 Eadem.

128 Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

129 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

poskládaná, vypadala. V některých případech bych se ráda zmínila také o cyklech, z nichž knihy nikdy ani vytvořeny nebyly.

František Dvořák měl během své třicetileté fotografické praxe různá tématická období, která se do sebe časově často prolínala. Nemůžeme ho proto žánrově zařadit jen do jedné škatulky. Jasně však můžeme vymežit, že okruh jeho zájmu se ubíral především k těm tématům, kdy mohl fotit dá se říct z povzdálí a nemusel do děje nijak významně zasahovat a konkrétně dávat povely, co má kdo jak dělat či jak se tvářit.¹³⁰ Ani rychlé reportáže nebyly nic pro něj a i když fotili třeba na poutích nebo v cirkusech, než aby se rychle vrhl do akce, trpělivě si vždy počkal na ten správný okamžik. Pro tyto případy měl totiž velký talent předvídavosti.¹³¹ Mezi stěžejní témata, která zpracovával, však obecně můžeme zařadit tzv. street fotografii, zátiší a krajinu.

3.1.1 Počátky tvorby

Poté, co se Dvořák kolem poloviny 50. let 20. století dostal prostřednictvím své ženy k fotografování, začal se pořád ještě s jejím fotoaparátem¹³² věnovat jihočeské krajině,¹³³ která byla spolu se zátiším jeho oblíbeným tématem už v době, kdy teprve maloval.¹³⁴ Na přelomu 50. a 60. let se začal zaměřovat hlavně na pouliční fotografii. Spolu s Jaroslavem Luzumem a Josefem Ptáčkem často vyráželi jen tak do ulic „*zafotit si*.“¹³⁵ Společně navštěvovali také místní poutě nebo cirkusy. Ptáček vzpomíná, jak společně fotili například v cirkuse Busch, kde se dokonce domluvili s trpaslíkem, že ho mohou fotit.¹³⁶ Tento způsob předchozí domluvy nebyl ojedinělý. Ač se může na první pohled zdát, že fotografie vznikly bez vědomí fotografovaných, často je o focení nejprve požádali, nechtěli ale, aby si jich při tom všímali.¹³⁷ Zkrátka chtěli, aby se

130 Idem.

131 Idem.

132 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

133 Viz Stolbenko (pozn. 81), s. 97.

134 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

135 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

136 Idem.

137 Idem.

focení choval přirozeně, dělal dál to, co do té chvíle, ale zároveň věděl o tom, že je fotografován. Jak jsem zmínila výše, nešlo tedy o to, že by fotografovovanému dávali konkrétní instrukce, jaký má mít výraz nebo jakou má zaujmout pozici, ale spíše o formu dokumentu.

Jako první se Dvořákovy snímky objevily v publikaci s názvem *Jak zpívá racek* [4–6] z roku 1962, s podtitulem *Knihla fotografií z jižních Čech*, kde byly vedle Dvořákových snímků publikovány také fotografie dalších devětadvaceti více či méně známých fotografů, mezi nimiž jmenujme například Josefa Ehma či Marii Šechtlovou. Autorem knihy je Alexej Kusák, který doplnil fotografie o básně tematicky lazené k použitým snímkům, a na grafické stránce publikace s ním spolupracoval Ervin Jiříček.

Naneštěstí součástí knihy není seznam použitých fotografií a není doplněna ani popisky u jednotlivých snímků, takže není možné přesně určit autorství jednotlivých fotek. V této poměrně rané době Dvořákovy tvorby navíc jeho snímky ještě nemají natolik osobitý charakter, aby bylo možné je s určitostí rozpoznat, což je speciálně v oblasti fotografie často velmi náročné i u již jasně vyprofilovaných umělců. Orientovat se můžeme jen přibližně podle námětů, kterým se věnoval, jako třeba rybníky a rybářství nebo ulice Českých Budějovic a Českého Krumlova.¹³⁸ Z tohoto důvodu se zde touto knihou nebudu dále více zabývat.

3.1.2 České Budějovice zblízka [7–15]

Do kapitoly věnované volné tvorbě jsem se rozhodla zahrnout i knihu *České Budějovice zblízka*, která byla, narozdíl od všech ostatních volných souborů, vydána oficiálně. Nebo alespoň být vydána měla.¹³⁹ Rozhodla jsem se tak i napříč tomu, že důvody jejího vzniku nejsou naprosto jednoznačné. Některé zdroje totiž tvrdí, že už právě *České Budějovice zblízka* byly první knihou, kterou vytvořil František Dvořák na zakázku. S tímto názorem jsem se setkala jednak v diplomové práci českobudějovického fotografa a pedagoga Zdeňka Stolbenka s názvem *Od Linie po FOTOS: 30.–60. léta v českobudějovické fotografii* z roku 1998, ale také při rozhovoru

¹³⁸ Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

¹³⁹ Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).
Viz rozh. Hosnedlová (pozn. 54).

s jedním z přátel Františka Dvořáka - Radomírem Postlem. Podle nich sice velká část fotografií vznikla na základě Dvořákovy vlastní invence, k publikaci byl prý ale nakonec dodán scénář (ačkoliv ne tak přísný jako u pozdějších oficiálních publikací), o které snímky by měl být výsledný soubor doplněn. Když se pak některé záběry, které podle scénáře v knize být měly, Dvořákovy nelíbily a nechtěl je fotit, dofotili je za něj přátele z FOTOSu.

Oba jako jeden z příkladů uváděli plovárnu, Postl mluvil dokonce přímo o „plavečáku“.¹⁴⁰ Zde ale nacházím první nesrovnalost s tímto tvrzením a to tu, že v knize fotografie přímo plaveckého stadionu žádná není. Můžeme v ní najít pouze fotografie koupajících se lidí pořízené u Malše (konkrétně v okolí Malého jezu) [15], které jsou opravdu nafocené dalšími členy skupiny FOTOS (Josef Marek, Jaroslav Luzum, Jiří Sedláček), nebo snímek Vltava u plovárny [12], který ale tvrzení odporuje tím, že ho nafotil již sám Dvořák. Nabízela by se možnost, že snímky plovárny nakonec jen nebyly do knihy použity, ale současný „plavečák“ se v roce vydání knihy teprve začínal stavět,¹⁴¹ takže s jeho fotografováním Dvořák ještě ani problém mít nemohl. Buď tedy měli oba zmínění onou plovárnou na mysli koupání se v Malši, nebo možná knihu zaměnili za některou z pozdějších zakázkových publikací, v nichž se fotky plaveckého stadionu skutečně objevují (miniaturní černobílá kniha *České Budějovice* z roku 1978, nebo barevné knihy *Českobudějovicko a Jihočeským krajem* [104]), v těchto pozdějších publikacích je však výhradním autorem fotografií František Dvořák.

Plovárna může být jen marginální nesrovnalostí, která by se ještě dala přehlédnout, ale tvrzení zásadně popírá také rodina Františka Dvořáka. Nezávisle na sobě ho odmítli jak manželka Jana Dvořáková, dcery Pavla Martínková a Jana Zieglerová, tak i synovec Svatopluk Civiš ml., se kterým byl Dvořák taktéž v úzkém kontaktu.¹⁴² Dle rodiny tyto fotografie vznikaly samovolně bez předchozího zadání, jen z Dvořákova vlastního popudu. Dvořáková dokonce vzpomíná, jak některé tyto snímky

¹⁴⁰ Viz rozh. Postl (pozn. 33).
Viz Stolbenko (pozn. 81), s. 98.

¹⁴¹ Daniel Kovář - Jiří Lipold - Jan Štumbauer, heslo Plovárny a koupaliště, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/plovarny-a-koupaliste>, vyhledáno 2. 3. 2019.

¹⁴² Viz rozh. Civiš (pozn. 5).
Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).
Viz rozh. Martínková (pozn. 2).
Osobní rozhovor autorky s Janou Zieglerovou, 23. 1. 2019, Planá.

chodívávali fotit společně.¹⁴³ Když se pak Dvořákovi ze souboru o Českých Budějovicích, který se mu podařilo během 1. poloviny 60. let nastrádat, nakonec díky známostem v místním nakladatelství podařilo prosadit vydání knihy, bylo to pro tehdejšího amatérského fotografa až skoro jako zázrak. Právě proto, že většina tehdejších fotografů si fotila jen „do šuplíku“ a neměla možnost jak publikovat, tak často ani vystavovat, přenechal Dvořák, dle stanoviska rodiny, několik stran i svým přátelům.¹⁴⁴ Jak to s knihou doopravdy bylo, se můžeme dnes jen dohadovat. Obě strany jsou o své pravdě přesvědčené. Jsem si však téměř jistá, že rozhodně nejde o jakousi heroizaci z jedné či snahu o pošpinění ze strany druhé.

Po objasnění, proč se knihou zabývám právě v této části práce, můžu přistoupit ke knize samotné. Publikace *České Budějovice zblízka* vznikla v roce 1965 v Nakladatelství České Budějovice (známém také jako nakladatelství Růže).¹⁴⁵ Jedná se o čistě fotografickou knihu, doplněnou úvodním slovem od Lubomíra Linharta na přebalu a vloženým sešitem se seznamem použitých fotografií uváděným v češtině, ruštině, němčině, francouzštině a angličtině. Jak jsem zmínila výše, autorem fotografií není pouze František Dvořák. Objevuje se zde také několik snímků od Vladimíra Gutwalda (1 fotografie), Jana Hampla (1 fotografie), Jaroslava Hecla (3 fotografie), Jarmily Hohausové (1 fotografie), Bohdana Marhouna (2 fotografie), Josefa Marka (2 fotografie), Jaroslava Luzuma (3 fotografie) a Jiřího Sedláčka (2 fotografie). Sestavili ji a graficky upravili Boris Jachnin a Jiří Müller. Údajně právě díky spoluúčasti Jachnina na knize ji nakonec čekal rychlý konec.¹⁴⁶ Syn ruského emigranta, Boris Jachnin, se znelíbil tehdejšímu režimu¹⁴⁷ a celá kniha, ač byla již vytištěná, nebyla nakonec vůbec puštěna do prodeje a měla být zlikvidována. Naštěstí se tak díky Jiřímu Müllerovi nestalo a kniha byla údajně rozdána do antikvariátů.¹⁴⁸

143 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

144 Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

145 Robert Sak, heslo Růže (nakladatelství 1957 - 1992), in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/ruze>, vyhledáno 2. 3. 2019.

146 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

147 Autor neuveden, O pořadu Ještě jsem tady: Boris Jachnin, *Česká televize*, <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1059542845-jeste-jsem-tady/204562253100004-boris-jachnin/>, vyhledáno 2. 3. 2019.

Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

148 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

Oproti pozdějším velkým a těžkým zakázkovým publikacím o jihočeské metropoli jsou *České Budějovice zblízka* poměrně drobnou knížkou. Zhruba sto stran čtvercového formátu 20 x 20 cm je umístěno do pevné vazby. Desky jsou potažené světlým plátnem s černým pruhem s nápisem *České Budějovice zblízka*. Plátnem pokryté desky jsou ještě dále zahalené do papírového přebalu opět s názvem knihy a fotografií českobudějovické Samsonovy kašny [7]. Na vnitřních klopách přebalu je umístěn úvodní text od Lubomíra Linharta, v němž představuje samotnou publikaci a vyzdvihuje její přednosti. Vydání knihy bylo zamýšleno k sedmistému výročí založení Českých Budějovic¹⁴⁹ a ačkoliv se na pulty knihkupectví nakonec nedostala, vzniklo dílo, které ani po více než padesáti letech neztrácí svou působivost.

Stejně jako působí drobně zvenku, také obsah působí svěže a odlehčeně. Jak zmiňuje také Linhart, díky tomu, že fotografie vytvořili místní nejlepší fotoamatéři v čele s Františkem Dvořákem, kteří ve městě žijí a jsou s ním neodmyslitelně spjati, jsou fotografie velmi živé. Namísto typických strojených záběrů, známých z mnohých jiných knih se stejnou tematikou, zobrazujících panoramata města s jeho největšími dominantami za perfektních světelných podmínek, zde autoři pracují především s atmosférou. Nešlo jim o technicky dokonalé snímky radnice nebo černé věže, chtěli především ukázat, jak se v Budějovicích žije a celkovou náladu přenést i na své snímky. Právě proto nejsou výjimkou snímky pořízené v ranní mlze [8], nebo naopak večer za svitu pouličních lamp [10].

Vedle živelnosti snímků je důležité zdůraznit také způsob, jakým jsou do knihy umístěvány. Zatímco dnes jsme u obrazových publikací zvyklí, že obraz obvykle pokrývá celou stranu, případně je vycentrován a umístěn do rámečku a všechny strany knihy jsou pak vytvořeny podle stejného klíče, zde nás na první pohled může upoutat různorodost, s níž jsou fotografie do publikace umístěny. Jednotný není jak podklad stran, tak ani velikost nebo poměr jednotlivých snímků. Často je zde pracováno s výřezy a napříč tomu, že by většina snímků měla být nafocena fotoaparátém Praktisix,¹⁵⁰ čili za použití středoformátového negativu o rozměru políčka 6 x 6 cm, objevují se i snímky oříznuté do formátu úzkého obdélníku. Vedle poměru stran jsou různé i velikosti fotek.

149 Lubomír Linhart, Úvod, in: František Dvořák, *České Budějovice zblízka*, České Budějovice 1965, přebal.

150 Autor neuveden, Obsah, in: František Dvořák, *České Budějovice zblízka*, České Budějovice 1965, nečíslováno.

Někdy jsou snímky umístěny přes většinu stránky s několika centimetrovým okrajem bílé nebo černé barvy na jedné nebo na dvou stranách (ne vždy je však velikost okraje stejná), jindy je zas fotografie roztažena přes celou dvojstranu nebo jsou naopak na jedné stránce až čtyři malé snímky. Přesto díky citlivému rozvržení nepůsobí výsledné uspořádání nikterak chaoticky. Tato různorodost se později opakuje ve všech dalších Dvořákových publikacích.

Jak jsem zmínila, nejde ani tak o reprezentativní zobrazení Budějovic jako významného centra Jihočeského kraje, ale o zachycení atmosféry daného místa. Tím se také tato publikace výrazně liší od pozdějších knih s jihočeskou tematikou, na nichž se Dvořák podílel. Zde se centrem zájmu stal běžný život. Na fotografiích se objevují jak lidé v běžných situacích a na obvyklých místech [9–11], tak také nejrůznější nalezená zátíší [13]. Ve škále námětů nalezneme vše od cirkusu, přes noční město a běžný ruch na ulici až po architektonické detaily [9]. I přes často všední tematiku však snímkům nechybí osobitý charakter, pečlivě rozvržená kompozice a precizní technické zpracování, což jsou opět prvky, které prostupují celou Dvořákovu tvorbu.

3.1.3 Itálie [16–22]

Nyní se konečně dostávám k vlastním lepeným knihám, jejichž realizaci se nejaktivněji věnoval od konce 60. do poloviny 70. let 20. století. Jen během této doby vzniklo při nejmenším sedm těchto lepených alb a není vyloučeno, že jich mohlo být ještě i o něco víc, protože u některých cyklů se už ani sama Dvořáková rodina nemůže shodnout, jestli z nich knihy vytvořeny byly nebo ne, případně co se s nimi stalo. V současnosti se v rodinném archivu nachází šest knih právě z tohoto období, o sedmé se s jistotou ví, že existuje, ale rodina ji nyní fyzicky nevládní. Poslední knihou, která v rodinné sbírce stále je, je album z jedné z expedic, které se Dvořák účastnil v 80. letech.

Je pravděpodobné, že fotografie v knihách jsou starších ročníků, než samotné knihy. Vzhledem k tomu, že v některých letech vytvořil až tři publikace za rok, dá se

předpokládat, že snímky, s výjimkou publikací z cest, fotil průběžně a až později si je slepil do knih, což potvzuje také rodina.¹⁵¹

První takto po domácku, ale přesto velmi profesionálně vyrobená kniha nese název *Itálie* a byla vytvořena v březnu roku 1969, jak sám Dvořák uvádí v patitulu knihy. Na stejném místě se také dozvídáme, kde byly snímky pořízeny - Benátky, Capri, Sicílie, což je patrně také pořadí, v jakém jsou oblasti v knize prezentovány. Stejně jako ve všech dalších případech Dvořákových alb se i zde jedná o černobílou, ručně lepenou knihu, vytvořenou technikou, kdy se k sobě lepí zadní strany fotografií, popořadě přesně tak, jak mají jít ve výsledku za sebou. Nejedná se tedy o běžnou vazbu, kdy se oboustranné listy vkládají do sebe a tvoří jednotlivé knižní bloky, které se na závěr slepí nebo sešijí, nýbrž u každé dvojstrany se rovnou nalepí zadní část levé strany k zadní části pravé strany předchozí dvojstrany a zadní část pravé strany se zase nalepí k zadní části levé strany následující dvojstrany. Při použití této techniky má výsledná kniha díky slepení vždy dvou fotografií k sobě pevné, prakticky neohebné listy. K slepenému vnitřku knihy se už jen pomocí předsádek přilepí vnější desky, které mohou být, stejně jako v případě Dvořákových knih, opatřeny přebalem.

Kouzlo *Itálie* spočívá především v umění zachycení atmosféry daných míst. Uvnitř této publikace nenajdeme běžné fotky z dovolené, jaké fotí většina turistů, naopak jsou v knize často použity například snímky z městských zákoutí [22] či rušného tržiště. Již nyní se také projevuje Dvořákova záliba v oprýskaných uličkách, kterou ještě mnohem více rozvinul při práci na cyklu do knihy s názvem *Ticho města*. Nechybí ale ani snímky krajin či poetických pohledů na moře s městem v dáli. Jeden takový, s gondolou v popředí, je dokonce použit na přední straně přebalu knihy [16].

V případech, kdy Dvořák fotil památky a běžná turistická místa, jsou tyto snímky ozvláštněné buď použitou kompozicí (objevuje se například diagonální kompozice či velké podhledy), nebo malou hloubkou ostrosti. Například u snímku z Náměstí sv. Marka v Benátkách je v první řadě zaostřeno na obrovské hejno holubů v popředí a teprve za nimi můžeme vidět baziliku [17]. Tento snímek zmiňují ale i z jiného důvodu, právě hejno holubů totiž tvoří jakousi strukturu či rastr, který se dále objevuje i v dalších snímcích napříč knihou, například u fotografie novinového stánku

151 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

[19] či stojanu s pohledy. Tato práce s vizuálně podobnými kompozicemi rozmístěnými na různých místech knihy (nejen v případě podobných struktur ale i dalších motivů) ji opticky sceluje a publikace díky tomu působí jednotným dojmem, ačkoliv se jedná o fotografie z více míst a zachycující různá témata.

3.1.4 Chalupa [23–30]

Druhou knihou vlastní výroby je *Chalupa* a jak už z názvu vyplývá, najdeme v ní fotografie spojené s Dvořákovou milovanou chalupou ve Frantolech. Vytvořil ji v létě roku 1973,¹⁵² jak jsem ale zmínila výše, není vyloučené, že fotografie vznikaly v průběhu i několika let.¹⁵³ Dokumentování chalupy se totiž věnoval dlouhodobě již od doby, co si ji v 60. letech pořídili, aby zachytil průběh rekonstrukcí.¹⁵⁴ Stejně jako *Itálie* a některé pozdější lepené knihy má *Chalupa* velikost jen o trochu větší než je formát A5.

Ač bylo fotografování chalupy často spojené s dokumentováním rekonstrukce,¹⁵⁵ do knihy byly vybrány pouze reprezentativní snímky s často až pohádkovou atmosférou. Z témat jsou zastoupeny jak poetické pohledy do okolní krajiny, soustředěné především v úvodní části [24], exteriéry chalupy [26, 29] s velkou pozorností na zahradu vybudovanou kolem a mnohými záběry květin [27, 28], jejichž pěstování bylo Dvořákovou vášní,¹⁵⁶ tak také snímky z interiéru a detaily nejrůznějších předmětů [30], které najdeme hlavně v závěrečné části alba.

Oproti předchozí knize, která byla vedle tušeného základního rozdělení podle lokalit dále řazená za pomoci vizuálně podobných fotografií rozmístěných napříč knihou, u této publikace je řazení prováděno na základě tématických celků, zmíněných výše. Díky grafické úpravě, v níž si Dvořák hrál s kontrasty černé a bílé a střídal světlé a tmavé fotografie, případně nejednou nechával vedle snímku prázdnou černou stranu, působí kniha kompaktním dojmem i přesto, že jsou od sebe tématické celky poměrně

¹⁵² František Dvořák, *Chalupa*, České Budějovice 1973, nečíslováno.

¹⁵³ Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

¹⁵⁴ Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

¹⁵⁵ Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

¹⁵⁶ Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

odlišné. Novinkou oproti *Itálii* je nyní hra s velikostmi fotografií. Zatímco u předchozí knihy většinou pokrývaly celou stránku, s výjimkou několika snímků, které mají dole nebo na levé straně okraj, v knize *Chalupa* se vedle velkých fotek často objevují také fotografie mnohem menšího rozměru než je strana, na níž jsou na černém pozadí umístěny. Velikosti snímků jsou takto různě kombinované i v rámci jednotlivých dvojstran.

Na první pohled se může zdát fotografování chalupy jako banální téma, František Dvořák ho však dokázal povýšit na vyšší úroveň. Krajiny jsou zde někdy ladné a romantické, jindy zas účelně ztmavené nebe s mraky podporuje jejich dramatičnost. Jak zmínil v článku ze série o jihočeských umělcích Jiří Kotalík, ve snímku s křížem na skále [25] můžeme dokonce hledat souvislost s tvorbou malíře Caspara Davida Friedricha a ve snímcích ze zahrady pak vidí zase japonské vlivy.¹⁵⁷ Především pak u detailních snímků květin bych ráda podotkla také jejich až grafické vzezření [28], způsobené precizní prací s kontrasty světla a stínu. Tématika poslední části knihy je pro Dvořáka přímo příznačná. Centrem jeho pozornosti se stávají obyčejné věci, které díky jednoduchému způsobu zachycení s obvykle středovou kompozicí, zde navíc často na bílém pozadí, staví do pozice téměř uměleckých děl, která jsou hodna pozornosti. Jedním z jeho oblíbených předmětů, který se objevuje v různých provedeních vedle této publikace i na dalších fotografiích, byl například vnitřek starožitné skříně s původním svatým obrázkem [30].¹⁵⁸

3.1.5 Ztichlé stromy [31-36]

Ztichlé stromy [31] je název další z Dvořákových lepených knih. Tato je z listopadu 1973 a snímky do ní byly pořízeny v okolí šumavské Želnavy.¹⁵⁹ Publikace je uvozena kratičkou básní navozující atmosféru po ní následujících stran a je patrně z pera samotného Františka Dvořáka:

157 Jiří Kotalík, Výtvarní umělci v jižních Čechách: Fotograf František Dvořák, *Deník Jihočeská pravda* I, 1991, č. 145, s. 7.

158 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

159 František Dvořák, *Ztichlé stromy*, České Budějovice 1973, nečíslováno.

„*Marnost a sny*
nás provázejí
jak okované šlápoty
na prvním sněhu
Oblázky stále ještě šustí ve větru“¹⁶⁰

Obsah knihy je v tomto případě čistě monotematický, Dvořák se ji rozhodl věnovat šumavské přírodě. Klasické krajiny tu však nenajdeme. Právě název *Ztichlé stromy* nejlépe vystihuje, na co přesně se v knize zaměřil, tématem publikace jsou totiž mrtvé stromy, vyschlé kořeny a větve na březích vod.

Zatímco dosud byly lepené knihy spíše jen určitým svědectvím míst, nyní nás volba tématu a specifická atmosféra jednotlivých snímků nutí k přemýšlení, zda nemohou odrážet také vnitřní rozpoložení jejich autora. Vybrané téma působí již na první pohled velmi ponuře a temně, čemuž přispívá také použití černých okrajů některých fotografií či celé černé strany, dávající lépe vyniknout protilehlým snímkům. Mrtvé dřeviny mohou v divákovi zanechat pocity smrtelnosti, zániku i smutku. Otázkou zůstává, zda něco z toho cítil také Dvořák, když snímky pořizoval a to ho k jejich vzniku vedlo, nebo jen hledal krásy i tam, kde by je jiní nehledali (podobně jako například u pozdější knihy *Ticho města*) a právě odumřelé kořeny ho zaujaly natolik, že se rozhodl jim věnovat celou knihu, aniž k tomu měl nějaké vlastní hlubší důvody.

Stejně jako u předchozí publikace, i zde pokračuje ve střídání různých velikostí snímků. Někdy fotka neobsáhne ani jednu celou stranu, jindy jí věnuje jednu a půl nebo i celé dvě strany. Když snímek lépe působí samostatně, nechával vedle něj levou stranu jen čistě černou a u některých záběrů pracoval také s černými rámečky. U této série fotografií Dvořákovi nejde o celky, zabývá se především bližšími záběry na jednotlivé spletnice kořenů a větví. Jak je to u jeho snímků běžné, je pro něj i zde velmi důležitá hra světla a stínu, která dřevinám dodává jak na plasticitě, tak také na dramatičnosti [32]. Díky ní také záběry působí mnohem víc čistě a organizovaně. Při příliš měkkém světle by mohly mnohé ze snímků působit jen jako plošná zmeť, kdežto v tomto

160 Viz Dvořák, *Ztichlé stromy* (pozn.160).

případě, kdy světlo modeluje jednotlivé tvary, vystupují některé prvky více do prostoru, zatímco jiné jsou naopak potlačeny.

Mezi náměty byly vybrány jak záběry ze souše, tak i břehy vod. Snímky ze souše, soustředěné hlavně v první části knihy, evokují vyschlé bažiny [32]. Stromy a větve tu byly již dávno pohlceny mechy a lišejníky a zdá se, že v nich brzy zaniknou úplně. Naproti tomu fotografie spojené s vodou ukazují sice taktéž vyschlé dřeviny a trávy, tyto jsou ale čisté a každý kořínek je tak jasně zřetelný. Právě spletenice kořenů pak vytvářejí zajímavý kontrast ke klidné vodní hladině [33, 34, 36].

3.1.6 Černá a bílá [37–44]

V pořadí již čtvrtou, Dvořákem vlastnoručně vytvořenou, publikací je *Černá a bílá* [37] z roku 1974. Tato kniha narozdíl od všech předchozích má o něco větší formát, který přibližně vychází z velikosti A4. Stejný formát mají dále také knihy *Ticho města* a *Kavkaz*. Publikaci opět otevírá krátká báseň:

*„A pak přijdeš a rozhoduješ
je to rozcestí
nebo scestí?*

*Ale vždy ta pravá cesta
po níž jdeme
je nakonec ztracena v té druhé
jíž jsme se vyhýbali“¹⁶¹*

Černá a bílá mezi ostatními publikacemi do jisté míry vybočuje. Při zaměření se na fotografický obsah zjistíme, že kniha je tématicky naprosto nejednotná. Zatímco ostatní publikace vždy nějaký tématický rámec spojuje, zde jde spíše o jakousi syntézu všech možných témat, kterými se Dvořák ve své tvorbě zabýval. Spojující v tomto

161 František Dvořák, *Černá a bílá*, České Budějovice 1974, nečíslováno.

případě nejsou jednotlivé snímky, ale způsob, jakým s nimi Dvořák při zvětšování v temné komoře pracoval. Všechny fotografie totiž pojí práce s velkým kontrastem.

Právě ostré kontrasty černé a bílé použité na fotkách daly knize jméno.

U některých fotografií je kontrast dokonce tak silný, že lze jen stěží poznat, co na snímku ve skutečnosti vlastně je. U klasického fotografického řemesla jde obvykle (ne však výhradně) o co nejkvalitnější podání vyfotografovaného snímku, kdežto zde Dvořák záměrně a ve velkém množství přidává u snímků na kontrastu, čímž dochází k úbytku mnohých detailů. Práce s fotografiemi je tak v této knize spíše grafická než čistě fotografická. Že jde až o dílo postprodukce, patrně za použití velmi kontrastního fotopapíru, a původní snímky vypadají podstatně jinak, nás pak může přesvědčit například fotografie vzlítajícího hejna holubů [44], kterou jsme již v méně kontrastním provedení a v lehce jiném výřezu mohli vidět u první knihy s názvem *Itálie*.

Co se týká obsahové stránky knihy, jde tedy o průřez tématy. Dokonce se zdá, že fotografie do knihy byly vybírány jen na základě toho, jak spolu fungují dohromady bez ohledu na téma nebo dobu vzniku. Vedle snímku italských holubů v knize najdeme jak kořeny stromů [39], o kterých je kniha *Ztichlé stromy*, tak také například struktury otlučených, poškrábaných a popsaných zdí [40], jež se staly hlavním prvkem knihy, které se budu věnovat v následující kapitole - *Ticho města*. Se stejným významem, jaký dával předmětům z chalupy, nyní fotografuje i další motivy jako karty [41] nebo sochy. Vedle již známých motivů se nově objevují také běžné předměty zasazené do neobvyklého prostředí tak jako třeba v případě výstavních figurín na kamenné zdi [42].

3.1.7 Ticho města [45–51]

Knihy *Ticho města* [45] byla stejně jako předchozí taktéž vytvořena v roce 1974¹⁶² a je to další z knih věnovaných obyčejným věcem, zachyceným neobyčejným způsobem. I po letech byl Dvořák, zdá se, fascinován stejnými věcmi, předobraz některých snímků můžeme totiž nalézt již v dřívějších publikacích. *Ticho města* zachycuje městské prostředí, jako by snad bylo již úplně opuštěné. Do Dvořákovy pozornosti se opět dostávají postranní uličky a otlučené a poškrábané zdi a zatímco jiní

162 František Dvořák, *Ticho města*, České Budějovice 1974, nečíslováno.

lidé takovéto scény bez zájmu přecházejí, Dvořák se v nich přímo vyžívá. Konkrétně tato kniha je toho jasným důkazem. Téma „ztichlých“ koutů měst pro něj však není novinkou, první vlaštovky tohoto typu se objevovaly již u *Itálie* a částečně i u *Českých Budějovic zblízka*. Tentokrát se však poprvé staly hlavním nosným motivem celé publikace. I v tomto případě, než přijdou na řadu samotné fotografie, začíná kniha nejprve tématickou básní:

*„Křikni!
A buhví v jaké nepodobě
odprýskne se ozvěna
od protější zdi.
Vždyť kámen nezavadí o nebe
ani když puká
a písek
ve vlastních zubech si skřípe.
Křikni!
Ale sotva překročíš práh poznání,
zatrneš obavami.“¹⁶³*

Z některých fotografií můžeme rozpoznat, že jde s největší pravděpodobností o Český Krumlov [48], což potvrzuje také Dvořákova rodina. Krumlov měl prý v oblibě již mnohem dříve, než se stal tolik vyhledávaným turistickým centrem a dávno předtím, než byl opraven do dnešní podoby.¹⁶⁴ V době, kdy zde fotografoval, byly mnohé z tamních ulic ještě poničené a oprýskané, což možná mnoho lidí odrazovalo, ale Dvořák takovéto lokace naopak vyhledával. Právě zde tak mohly vznikat snímky poničených zdí a dveří, kterých je publikace plná. Vedle Českého Krumlova pak knihu doplňují i fotky z Českých Budějovic. Konkrétně snímek zdi, na níž ještě zůstala linie po vedlejším zbořeném domě včetně kouřem znečištěné části nad komínem [47], se již jednou objevil v publikaci *České Budějovice zblízka* [13].

¹⁶³ Viz Dvořák, *Ticho města* (pozn. 163).

¹⁶⁴ Viz rozh. Civiš (pozn. 5).
Viz rozh. Martínková (pozn. 2).

U samotných fotek je kladen důraz na detail. Než aby Dvořák jen dokumentoval celkový stav, v jakém se focené objekty nachází, zajímal se spíše o struktury, obrazy, tvořené jejich poničením, škrábance a nápisy, které na nich čas i kolemjdoucí za uplynulá léta zanechali. S některými z motivů jsme se mohli setkat již dříve. U snímku zmíněného výše jde přímo o tutéž fotografii použitou dvakrát do různých publikací, jindy jde jen o podobnou tematiku a i po letech stálý zájem o stejné náměty. Například zeď polepená otrhanými plakáty [51] může připomenout některé fotografie ze starší knihy *Itálie*. Také snímek zdi s vyškrabanými nápisy [49] je velmi podobný fotografii v publikaci *Černá a bílá*. Jedná se totiž o stejnou zeď, ale zachycenou dvakrát s časovým odstupem. Některé nápisy se totiž shodují, jiné jsou doplněné později, takže na první fotografii chybí. Fotografie v knize *Černá a bílá* je navíc převedena do negativu.

3.1.8 Rumunsko [52–57]

Rumunsko [52] je poslední z knih, které Dvořák vytvořil v malém formátu, který přibližně vychází z velikosti A5. Podobně jako u *Itálie* se i zde z patitulu dozvídáme lokality, které během cesty navštívil. Jsou to pohoří Retezat, Bucegi, Fagaras a vedle nich také Černé moře. Na stejné straně dále uvádí i termín cesty (15. července až 3. srpna 1974).¹⁶⁵

Vzhledově se tato publikace nejvíce podobá *Itálii*. Stejný je jak formát knihy a uspořádání, tak také obsahově jsou si tyto dvě díky cestovatelskému zaměření nejbližší. Samotné fotografie jsou však kvůli velmi rozdílným lokalitám odlišné. Zatímco *Itálie* je plná uliček, trhů a památek, v *Rumunsku* se obrací pozornost k horám [53, 54], které se staly Dvořákovou velkou vášní.¹⁶⁶ Přesně tak, jak je pořadí lokalit sepsané v patitulu, jsou řazeny i fotografie. Hlavní část je věnovaná třem pohořím a na konec knihy jsou umístěny snímky pořízené u Černého moře.

Dominantou částí věnované horám jsou horské výhledy do krajiny. Tajuplnou atmosféru jim navíc často dodává hustá mlha [55]. Tyto výhledy jsou prokládané

¹⁶⁵ František Dvořák, *Rumunsko*, České Budějovice 1974, nečíslováno.

¹⁶⁶ Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

snímky stromů, skalních útvarů či místních památek a po nich plynule navazují minimalisticky pojaté pohledy na moře [56]. Zatímco hornaté krajiny pomalu předznamenávají pozdější fotografie z Kavkazu, u snímků od Černého moře můžeme naleznout určité paralely se zmiňovanou *Itálií*, jako například u fotografie ryb na roštu [57], které opět tvoří dojem jakéhosi černobílého rastru, což byl u *Itálie* typický prvek, jež prostupoval celou knihou. Zatímco u *Itálie* však běžně využíval také nejrůznějších zvláštních úhlů a kompozic, zde se vydává spíše cestou jednoduchosti a objekty zachycuje především frontálně ve středové kompozici, jak jsme to mohli vidět například u předmětů z *Chalupy* [30].

3.1.9 Kavkaz [58–66]

Kniha s názvem *Kavkaz* je v chronologickém pořadí poslední knihou, o které Dvořákova rodina s jistotou ví, že byla vytvořena a je uložena v rodinném archivu. Do této publikace Dvořák shromáždil fotografie, které pořídil na třítydenní expedici, která se konala od 17. června do 8. července 1983 na Kavkazu,¹⁶⁷ z čehož také vyplývá název výsledné knihy. Expedice se konaly pod záštitou přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, na níž v téže době působil Dvořákův synovec Svatopluk Civiš ml., který se těchto expedic taktéž účastnil a právě díky němu se tak mohl dvakrát přidat i František Dvořák. Vedle expedice na Kavkaz se pak o rok později zúčastnil ještě další, tentokrát do Pamíru.¹⁶⁸ Přestože i zde fotografoval, z této expedice už kniha nevznikla, ačkoliv to měl Dvořák pravděpodobně v plánu.

Spolu s publikacemi *Černá a bílá* a *Ticho města* patří kniha věnovaná Kavkazu mezi formátově největší, které Dvořák vytvořil. Kromě datace expedice a soupisu jejích účastníků je již kniha opět čistě obrazová a stejně jako u ostatních knih z cest, není doplněna již ani žádným básnickým úvodem. Součástí se již naopak staly přidané vyliisované kvítky, které připomínají přírodovědné zaměření expedice. Ačkoliv Dvořák sám na přírodovědecké fakultě nestudoval, zálibu v květinách, které se ostatní vydali zkoumat, s nimi sdílel.

¹⁶⁷ František Dvořák, *Kavkaz*, České Budějovice 1983, nečíslováno.

¹⁶⁸ Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

Již na obálce knihy diváka upoutá první fotografie z hor [58]. Právě horám je věnována největší část této publikace [59–61]. To byla totiž vedle rostlin také další velká společná vášeň všech zúčastněných¹⁶⁹ a z velké části udávala také směr celé expedice. Po titulním listu s názvem knihy a datem expedice následuje dvojstrana s fotografií členů výpravy [3] a jejich jmenným seznamem. S podobným prvkem se v Dvořákových publikacích setkáváme poprvé. Ačkoliv každá z jeho knih se k němu velmi těsně vztahuje a témata vychází z jeho zájmů či dokumentují dění v jeho životě (chalupa, dovolené), nikdy se ve svých knihách sám neobjevil nebo explicitně nezmínil zúčastněné. V tomto je *Kavkaz* ojedinělý. Zdá se, že tentokrát měl k publikaci o něco více bližší citový vztah, možná i díky náročnosti samotné výpravy.

Je nutné zdůraznit, že v době expedice bylo Františku Dvořákovi již padesát jedna let. Veškeré výstupy do hor navíc absolvoval vedle nutné výbavy také s rozsáhlou fotografickou výbavou, která obsahovala například velmi těžký středoformátový fotoaparát značky Mamiya (jen samotné tělo aparátu bez objektivu má téměř dva kilogramy),¹⁷⁰ k tomu zadní výměnné roll kazety, objektivy, kinofilmový fotoaparát a zásobu filmů.¹⁷¹ Dnes, kdy i velmi kvalitní zrcadlovky váží jen několik set gramů a masivní kovové konstrukce jsou nahrazovány odlehčenými materiály, si takovou zátěž navíc dovedeme jen těžko představit, Dvořák však s touto výbavou podstoupil i výstup na Elbrus, který byl jedním z cílů expedice.¹⁷²

Podle vyprávění Svatopluka Civiše ml. o průběhu výpravy se zdá, že řazení fotografií v knize je přibližně chronologické. Nejprve se totiž vydali právě do hor a na Elbrus a teprve poté se podívali také do obydlených oblastí,¹⁷³ čemuž řazení odpovídá. Nejprve je velká část knihy věnována horám a různým pohledům do horské krajiny, dále se postupně začínají objevovat také stromy a květiny [62, 63] a nakonec i stavby a prvky spojené s chrámovou architekturou. Mezi nimi se mi podle fotografií podařilo

¹⁶⁹ Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

¹⁷⁰ Autor neuveden, Mamiya RB67, *Camera-wiki*, http://camera-wiki.org/wiki/Mamiya_RB67, vyhledáno 10. 4. 2019.

¹⁷¹ Viz rozh. Civiš (pozn. 5).

¹⁷² Idem.

¹⁷³ Idem.

identifikovat například klášterní komplex Sevanavank [65], založený v 9. století na území dnešní Arménie.¹⁷⁴

3.1.10 Ztracená kniha a nevydané soubory

Poslední publikace, kterou si Dvořák vytvořil sám doma, se v současné době již více než deset let v majetku rodiny nenachází. Přesto, že je nyní ztracená a neměla jsem tak možnost ji vidět, rozhodla jsem se ji sem zařadit. Fotografie v ní jsou totiž natolik významné, že v přehledu díla Františka Dvořáka musí být přinejmenším zmíněna.

Název knihy by měl být *Smutek věci*,¹⁷⁵ jak uvádí Hana Hosnedlová v úvodním textu katalogu výstavy k příležitosti dvacátého výročí úmrtí Františka Dvořáka. Často je ale v souvislosti s touto publikací zmiňován také název *Věci, sny a skutečnost*, což však byl název právě zmíněné výstavy, na niž byly některé snímky z knihy vystaveny, díky čemuž možná po jejím ztracení došlo k záměně názvů. Podle informací na zadních stranách pohledů s fotografiemi Františka Dvořáka, které v 90. letech vydalo nakladatelství Foto Mida, jsou názvy *Věci, sny a skutečnost* a stejně tak i *Smutek věci* [71, 72] zároveň názvy dvou z Dvořákových cyklů z konce 60. let. Domnívám se tedy, že kniha se pravděpodobně skutečně jmenovala *Smutek věci* a její součástí byly fotografie z obou zmíněných cyklů. Zdá se však, že s názvy vlastních souborů František Dvořák zacházel poměrně volně. Patrně právě soubor *Věci, sny a skutečnost* zmiňuje Boris Jachnin u příležitosti jeho vystavení v roce 1968 a mluví o něm jen jako o cyklu s názvem *Sny*.¹⁷⁶

Mnohem důležitější než název jsou však samotné snímky. Ať už tedy budeme soubor nazývat jen *Sny* nebo *Věci, sny a skutečnost*, je důležité zdůraznit, proč je tolik důležitý. Hlavním důvodem je jeho neopakovatelnost. Fotografie z tohoto souboru totiž vznikaly exponováním několika negativů na sebe, takže každý výsledný snímek byl neopakovatelným originálem.¹⁷⁷ Tématika tohoto souboru je patrně nejednotná. Mezi

174 Autor neuveden, Sevanavank, *Wikipedia*, <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Sevanavank?wprov=sfti1>, vyhledáno 10. 4. 2019.

175 Hana Hosnedlová, *Věci, sny a skutečnost. František Dvořák* (katalog výstavy), Galerie Nahore České Budějovice 2006, nečíslováno.

176 Boris Jachnin, Prosté věci a sny, *Jihočeská pravda* XXIV, 1968, č. 52, s. 4.

177 Viz rozh. Postl (pozn. 33).

snímky na vydaných pohlednicích a samostatnými nepoužitými fotografiemi z archivu Dvořákových se objevují jak snímky obyčejných předmětů (často třeba módní figuríny [67]), na něž je exponována například struktura zdi, tak také portréty skombinované se snímky jiných předmětů [68–70].

Během 60. let bylo experimentování s hranicemi fotografie běžné a fotografové zkoušeli pomocí různých technik své snímky povýšit na vyšší úroveň.¹⁷⁸ Právě k těmto snahám můžeme přiřadit Dvořákem praktikovanou techniku víceexpozice, ale také extrémně kontrastní snímky z knihy *Černá a bílá*.

Mezi cykly, kterým se nedostala pozornost ve formě celé publikace, patří například také soubor *Prosté věci*, v němž se Dvořák opět věnuje běžným předmětům. Na rozdíl od od cyklu *Sny*, kde pomocí exponování dvou snímků na sebe vznikaly až surreální kompozice, u *Prostých věcí* vsadil na naprostou jednoduchost. Tyto snímky zobrazují předměty, které ho obklopovaly,¹⁷⁹ často šlo o detaily nalezené na chalupě ve Frantolech.¹⁸⁰ Zachycoval je frontálně, často na neutrálním podkladu, v centrální kompozici a s využitím měkkého světla. Se stejným čistě popisným postupem jsme se již setkali u několika snímků v knize s názvem *Chalupa*. Vzhledem k tomu, že i námětově se fotografie shodují s tím, co o souboru napsal Boris Jachnin,¹⁸¹ domnívám se, že některé fotografie z tohoto cyklu byly právě do této publikace použity [30].

Nakonec bych ráda zmínila ještě tři cykly z Dvořákovy volné tvorby. První nese název *Kluci* a tvořil ho patrně v průběhu první poloviny 60. let. Z tohoto cyklu pochází také dvě fotografie, jejichž originální zvětšeniny ve formátu 30 x 40 cm se nachází ve sbírce Moravské galerie v Brně. Konkrétně se jedná o snímek *Náčelník*¹⁸² a *Závodník*¹⁸³ (často nazývaný také *Kluk s bruslí*) [73] z nichž za druhý zmíněný Dvořák ve Francii vyhrál prestižní ocenění.¹⁸⁴ Tyto fotografie povětšinou vznikaly po

178 Viz Stolbenko (pozn. 81), s. 99.

179 Viz Jachnin (pozn. 177).

180 Viz rozh. Postl (pozn. 33).

181 Viz Jachnin (pozn. 177).

182 Moravská galerie, Sbírký on-line, Fotografie Náčelník od Františka Dvořáka, http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.MG_4515, vyhledáno 10. 4. 2019.

183 Moravská galerie, Sbírký on-line, Fotografie Závodník od Františka Dvořáka, http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.MG_1918, vyhledáno 10. 4. 2019.

184 Viz rozh. Martinková (pozn. 2), 21. 3. 2019.

předchozí domluvě s fotografovanými. Konkrétní pokyny jim však Dvořák nedával a nechal je dělat, co chtějí.¹⁸⁵

Dalším souborem je cyklus ze šumavské Vydry, jehož fotografování se dlouhodobě věnoval a opakovaně tam jezdil i s rodinou.¹⁸⁶ U tohoto cyklu se však rodina Dvořákových nemůže shodnout, zda z něj někdy vznikla lepená kniha a je nyní ztracená, nebo ani nikdy nevznikla. Tento soubor navíc Dvořák původně plánoval vydat také oficiálně, jako se mu to povedlo u knihy *Českých Budějovic zblízka*. V tomto případě však snaha nevyšla a kniha oficiálně vydána nebyla.¹⁸⁷

Posledním souborem, o kterém budu mluvit je ten, v němž Dvořák dokumentoval dění během okupace Československa v roce 1968 [74, 75]. Ač o tom mnoho lidí neví, Dvořák byl svědkem nejenom událostí v rodných Budějovicích, ale vydal se také do Prahy a později se účastnil i pohřbu Jana Palacha.¹⁸⁸ Narozdíl od slavného souboru *Invaze 68* od Josefa Koudelky, který se často vrhal do centra dění a jeho snímky jsou plné akce a naplno prožívaných emocí, Dvořák i v tomto případě postupoval tak, jak to bylo jemu vlastní. Než že by jako Koudelka vytvářel živou reportáž, fotografoval spíše z povzdálí a dokumentoval různé detaily, nápisy na zdech a podobně. I přesto však dokázal vytvořit emociálně silné snímky. Protože poměry v Československu se po srpnových událostech roku 1968 začaly utvrzovat, ze strachu Dvořák všechny snímky z tohoto souboru ukryl na chalupě.¹⁸⁹ Než však konečně došlo k uvolnění režimu a revoluci, František Dvořák v roce 1986 zemřel a soubor tak nestihl řádně zpracovat. Podle několika snímků, které jsem z něho měla možnost vidět, by si však bezpochyby do budoucna zasloužil hlubší prozkoumání.

¹⁸⁵ Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

¹⁸⁶ Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

¹⁸⁷ Eadem.

¹⁸⁸ Viz rozh. Martinková (pozn. 2).

¹⁸⁹ Eadem.

3.2 ZAKÁZKOVÁ PRÁCE

Pracovat na zakázku pro Dvořáka nebylo ojedinělé. Během 70. a 80. let 20. století se podílel hned na několika publikacích, do nichž přispěl svými fotografiemi. Napříč tomu to zjevně nebylo nic, co by ho vysloveně těšilo. Na výsledcích můžeme jasně vidět, že tyto publikace jako celek zdaleka nedosahují takových kvalit, jaké mají jeho vlastní lepené knihy. Problémem zakázek byla pro Dvořáka už jejich samotná podstata - to, že byly na zakázku, a musely tak splňovat určité zadání. František Dvořák sám totiž nejlépe pracoval, když měl volnou ruku a mohl si fotit, co sám uznal za vhodné.¹⁹⁰ Přesto v době normalizace vytvářel fotografické ilustrace, na které dostával přesný scénář s rozpisem všeho, co v dané publikaci nesmí chybět.¹⁹¹ Pokud bych přistoupila na tvrzení, že by i České Budějovice zblízka byly skutečně vytvořeny na objednávku, jejich zadání by v té době rozhodně nedosahovalo takových požadavků, jaké dostával právě v normalizačních scénářích, které již byly podstatně přísnější.¹⁹²

Ačkoliv, když tehdy umělci chtěli, aby jim bylo vydáno alespoň něco, museli pracovat podle přesných zadání, byla to pro ně i tak stále dobrá příležitost. Vedle režimem prosazovaných námětů jako rozvoj měst a sídlišť či zemědělství a průmysl se umělcům často podařilo do publikací vměstnat také pár snímků vytvořených z čistě vlastní invence, které by samostatně světlo světa nespátřily¹⁹³ a ne jinak tomu bylo i v Dvořákově případě,¹⁹⁴ kdy v některých z knih můžeme mezi průměrnými snímky se zmíněnou tematikou najít také třeba kvalitativně mnohem lepší krajiny nebo různé nevšední kompozice. Dalším důležitým faktorem byly i peníze. Přestože se muselo pracovat přesně podle požadavků tehdejšího režimu zprostředkovaných nakladatelem, finanční odměna za spolupráci na publikaci byla více než lákavá a za jednu knihu se pohybovala v řádech desítek tisíc korun.¹⁹⁵ Z těchto důvodů se i Dvořák uchýlil k práci na propagandistických publikacích a jiných zakázkách. Sám do strany nikdy nevstoupil

¹⁹⁰ Viz rozh. Postl (pozn. 33).

¹⁹¹ Idem.

¹⁹² Idem.

¹⁹³ Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

¹⁹⁴ Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

¹⁹⁵ Viz rozh. Martinková (pozn. 2).

a s režimem nesouzněl, když se však objevila nabídka, využil ji. O zakázkové práci nicméně mezi přáteli nikdy nemluvil.¹⁹⁶

Jako první se zmíním o brožuře z roku 1973 s názvem *Názorná agitace okresu České Budějovice*, která byla „vydána jako metodická pomůcka národním výborům k provádění názorné agitace.“¹⁹⁷ V této drobné publikaci se jméno Františka Dvořáka neobjevuje u autorství fotografií, nýbrž je zmiňován jako autor návrhu obálky [76]. Přesto však dle mého nemusí být úplně vyloučené ani autorství fotek, protože o jejich autorovi se brožura vůbec nezmiňuje. Proto se vedle obálky s výřezem ze snímku s plastikou z Týna nad Vltavou s tematikou míru a budování socialismu¹⁹⁸ letmo zmíním i o obrazovém obsahu. U většiny černobílých fotografií je totiž velmi zajímavá práce s kontrastem, za účelem zvýraznění zobrazovaných plastik či vývěsních skříní, u některých snímků je tato snaha navíc podpořená začerveneným pozadím [77, 78], díky čemuž focený objekt z fotografie vystupuje více do popředí. Také samotné rozmístění fotografií, kdy je každá umístěná do jiné úrovně a doplnění o další červené akcenty jsou oproti jiným publikacím, na kterých se Dvořák podílel, poměrně progresivní. Tyto zásluhy však můžeme přisoudit spíše Františku Procházkovi, Dvořákovu spolupracovníkovi z KOH-I-NOORu, který měl u této publikace na starost grafickou úpravu.

3.2.1 Českobudějovicko [79–87]

Mezi nejvýraznější publikace, které Dvořák vytvořil v rámci zakázkové práce, patří knihy *Českobudějovicko a Jihočeským krajem*. Obě zmíněné jsou barevné fotografické knihy (s výjimkou několika černobílých snímků) ukazující krásy jižních Čech tak, jak si to tehdejší režim představoval. První zmíněná publikace s názvem *Českobudějovicko. 30 let budování českobudějovického okresu 1945–1975* [79] pochází

¹⁹⁶ Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

¹⁹⁷ Růžena Somrová (ed.), *Názorná agitace okresu České Budějovice*, České Budějovice 1973, tiráž.

¹⁹⁸ Ibidem, s. 10.

z roku 1976 a jak se dozvídámě na první dvojstraně, byla „vydána při příležitosti voleb do zastupitelských orgánů“¹⁹⁹ v témže roce.

Jak název napovídá, autoři se v knize zabývají českobudějovickým okresem. Po prvotní krátké básni Josefa Rybáka s názvem *Z jižních Čech*, která již sama o sobě odráží ideály socialistického zřízení a socialistického realismu („*Nebe tu má pořád ocelový třpyt. (...) Ale na střechách už svítí eternit*“),²⁰⁰ přichází propagandisticky laděný úvod *Cesta k jistotám*. Autor se v něm již v začátku zmiňuje například o „*jistotách socialistické společnosti, která je zárukou pro šťastnou budoucnost našeho státu*“,²⁰¹ o bojích Komunistické strany za národní svobodu či o přátelství se Sovětským svazem. Dále text pokračuje historickým vývojem od roku 1945, kdy je řeč o porážce buržoazie v roce 1948, kolektivizaci, „*boji s oportunisty a rozvratníky v kritických letech 1968–1969*“²⁰² atd. Poté už je věnována pozornost samotnému okresu, jeho podobě, kulturnímu dědictví a opomenuty samozřejmě nejsou ani zemědělství a průmysl.²⁰³

Celý text oslavuje pokroky socialistické společnosti, mechanizaci, kolektivizaci, industrializaci a přes všechny výdobytky nové doby slibuje ještě o to lepší zítřky. Pozornost je věnována i rozšiřování měst, výstavbě sídlišť, hospodářským podnikům, „*kteřé nahradily stovky drobných řemeslníků a živnostníků*“,²⁰⁴ školství a výstavbě nových škol, zdravotnictví, kultuře či sportu a sportovištím. Autor nakonec v závěru dodává: „*Předkládaná publikace chce čtenáři přiblížit alespoň některé úspěchy, jichž společnou rukou dosáhli pracující českobudějovického okresu v posledních třech desetiletích za vedení národních výborů a pod záštitou Komunistické strany Československa*.“²⁰⁵ Po úvodním textu následuje ještě shrnutí v ruštině a němčině.

Další textovou částí publikace je ještě několik stran věnovaných devíti městům českobudějovického okresu a jejich stručné historii [81]. Zbytek publikace je již pouze

199 Jan Humhej (ed.), *Českobudějovicko. 30 let budování českobudějovického okresu 1945–1975*, České Budějovice 1976, úvod nečíslován.

200 Josef Rybák, *Z jižních Čech*, in: *ibidem*.

201 František Tesař, *Cesta k jistotám*, in: *ibidem*.

202 *Ibidem*.

203 *Ibidem*.

204 Viz Tesař (pozn. 199).

205 *Ibidem*.

obrazový, doplněn popiskami. Jako autoři textů jsou v tiráži uvedeni František Tesař a Karel Pletzer, konkrétně ale není uvedeno, kdo z autorů měl na starost jakou část textu, nebo zda byl celý text kolektivním dílem. Na základě dalších Pletzrových textů se však domnívám, že z jeho pera jsou spíše než propagandistická *Cesta k jistotám* sloupky o historii jednotlivých měst.

Pro mou práci je však nejdůležitější obrazová část. Ta je celá bez výjimky dílem Františka Dvořáka. Jak jsem již zmínila, jsou to barevné fotografie z diapositivů, které fotografoval na svůj středofórmátový fotoaparát Mamiya.²⁰⁶ Doplněny jsou navíc několika černobílými snímky taktéž středního formátu negativu [85]. Obsahově se věnuje přesně stejným tématům, o kterých se dočítáme v úvodním textu. Mimo nemocnice, sportoviště, památníky, tehdejší moderní architekturu a další témata, která měl Dvořák za úkol zpracovat tak, jak mu udával scénář, se ale v knize objevuje také několik fotografií, za nimiž můžeme tušit spíše jeho vlastní iniciativu, pravděpodobně by to mohlo být třeba několik krajín bez zemědělských strojů či továren.

Kvalita fotografií je napříč publikací různá a snímky bychom tak mohli rozdělit do tří skupin. První část jsou fotografie, které jsou technicky perfektní a kompozičně i námětově zajímavé a invenční, druhá část jsou snímky, které ač jsou technicky v pořádku, téma a kompozice jen odrážejí zadání a působí spíše prvoplánově bez hlubšího rozměru a nápaditosti a do třetice to jsou fotky, u nichž ani technická kvalita není příliš valné kvality. U těchto fotografií bývá nejčastěji problém s posunutou barevností buď do zelenomodra nebo naopak do oranžovočervena, což může být způsobené buď již špatným vyvoláním filmu v laboratoři nebo chybou během tisku knihy. Dalším problémem také bývá ztráta kvality způsobená patrně přílišným zvětšením snímku.

Do první skupiny fotografií, které považují za nejzdařilejší, bych vedle zmíněných krajín a nejrůznějších městských pohledů [84] ráda zařadila také fotky, které ač více či méně naplňují budovatelskou tematiku, jejich kompozice je natolik avantgardní a zajímavá, že by mohly fungovat i samostatně mimo knihu. Jsou to především snímky z polí během sklizně obilí [82]. Přes velmi prosté téma řadím ke kompozičně zajímavě řešeným také snímek s popiskem *Moderní zařízení na výrobu*

206 Viz rozh. Postl (pozn. 33).

tvarohu a másla Jihočeských mlékáren v Českých Budějovicích s kompozicí horizontálních a vertikálních různě se křížících trubek [83] a především pak fotografii májky [87] na poslední straně knihy, na níž je zachycen v centrální kompozici horní část májkového stožáru bez okolního prostředí, které by mohlo jinak odpoutávat pozornost od hlavního motivu. Májka je tak velmi jednoduše, avšak působivě zachycena jen na pozadí blankytně modrého nebe s jemnými bílými mraky.

3.2.2 České Budějovice [88–93]

České Budějovice [88] je miniaturní knížečka o rozměrech přibližně 7 x 7,5 cm, jež byla vydána pro Městský národní výbor v nakladatelství Růže roku 1978 při příležitosti 30. výročí vítězného února, jak nás informuje již patitulu knihy. Při úplně prvním pohledu na ni mě napadlo, jestli nejde jen o drobnou maketu knihy *České Budějovice zblízka*, o níž již byla řeč v předcházejících kapitolách. Formát přibližně odpovídající čtverci je stejný a také fotografie na přední předsádce [89] obou knih je velmi podobná. Při druhém pohledu už jsou však patrné velké rozdíly. *České Budějovice zblízka* jsou čistě obrazovou publikací, doplněnou pouze o úvodní slovo umístěné na přebalu knihy, kdežto u knihy *České Budějovice* je přibližně třetina obsahu pouze text a navíc i tematika obrazové části je oproti předchozí knize již mnohem více účelově zaměřená.

Soudě dle kapesní velikosti a použitého textu se zdá, že byla knížka zamýšlená jako takový nevšední průvodce po Českých Budějovicích. Textová část začíná úvodem, v němž předseda Městského národního výboru - Miloslav Vacek vyzdvihuje význam města, neopomíná přitom zdůraznit zásluhy KSČ a Sovětského svazu. Dále mluví jak o historii, tak o socialistické současnosti, v níž dominují průmyslové závody, školství, a kde „*soustava kulturních, zdravotních a sociálních zařízení i moderní sídliště jsou svědectvím vysoké životní úrovně (...) obyvatel.*“²⁰⁷

Po úvodu se dostává na řadu kapitola s názvem *Českobudějovická zastavení*. A právě zde začíná část, která mohla sloužit do jisté míry jako průvodce městem. Text je totiž doplněn o číselné poznámky, které odpovídají číslům následujících fotografií.

207 Miloslav Vacek, Úvodem, in: František Dvořák, *České Budějovice*, České Budějovice 1978, úvod nečíslován.

Kapitola je koncipována jako procházka po nejzajímavějších českobudějovických místech, jejich výběr však odpovídá době a účelu knihy. Na roveň jsou tu kladeny památky historického centra spolu s nově vzniklými sídlišti, které se dle autora textu spolu citlivě snoubí. Více než historií se pak dále zabývá místními národními podniky (pivovary, Koh-i-noor, Sfinx aj.) či socialistickými památníky [90] a sochami. Na závěr obrací pozornost k objektům běžného života jako školy, školky, obchodní centra nebo sportoviště.

Obrazová část, skládající se z černobílých fotek od Františka Dvořáka, naprosto odpovídá textu. To je také zásadní rozdíl mezi touto publikací a knihou *České Budějovice zblízka*, v tomto případě totiž musel přesně následovat zadání a vlastní invenci tak mohl prokázat pouze ve způsobu, jakým dané téma uchopí, což se projevilo především u záběrů na střechy a věže města s důrazem na velký prostor pro dramatické nebe [93] nebo u geometrických kompozic památníků Pařížské komuny u Pražské třídy a obětem fašismu na Lidické třídě [90]. Mnoho z ostatních snímků má spíše než uměleckou, hodnotu popisnou. Mezi takové fotografie bych zařadila především ty, pořízené v továrních podnicích, školce či zimním stadionu.

3.2.3 Jihočeským krajem [94–106]

Jihočeským krajem [94] je formátově největší knihou, na které se kdy Dvořák podílel. Tato masivní publikace s delší stranou o velikosti přes třicet centimetrů byla vydána v roce 1980 v Jihočeském nakladatelství České Budějovice a Dvořák v ní měl kompletně na starost fotografickou část. O úvodní slovo se postaral předseda Jihočeského krajského národního výboru - František Samec, básnické texty na přích publikací sepsal Josef Jelen a úvod o několik grafik doplnil také Karel Štěch.

Úvodní text je opět, jak je to u oficiálních knih z tohoto období zvykem, laděn na propagandistickou notu. Samec v něm začíná zlehka připomínkou husitství, když však přijde na řadu Šumava a státní hranice, přitvrzuje. Píše o tom, „že právě tuto hranici budeme střežit jako oko v hlavě, protože náš socialistický stát ,si rozvracet nenecháme,“²⁰⁸ uzavírá větu citátem Klementa Gottwalda. Přes památky se pak

208 František Samec, Úvod, in: Zdeněk Čapek (ed.), *Jihočeským krajem*, České Budějovice 1980, úvod nečíslován.

obloukem vrací k husitské tradici jižních Čech, kterou přirovnává ke komunisty vedené současnosti. Zdůrazňuje také údajnou hrdost občanů na továrny a jednotná zemědělská družstva, „protože o ničem takovém se jim ještě před Únorem 1948 ani nesnilo.“²⁰⁹ V závěru vyzdvihuje také socialistickou přítomnost jihočeských měst a vesnic a zve k jejich návštěvě a především k přesvědčení se o jejich přednostech na Dvořákových fotografiích.

Po úvodu následuje první a zároveň nejdelší z básní Josefa Jelena v této publikaci. Tato je jediná samostatná s vlastním názvem (*Pozdravení Jihočeské zemi*). Ostatní básnické texty v knize spíše jen doplňují fotografie a částečně slouží jako náhrada popisků, které jsou umístěny až v úplném závěru publikace. Než však přijdou na řadu fotografie, byla do knihy přidána ještě část s názvem *Z revoluční historie jižních Čech*. Jedná se o několik stránek v hnědobílém provedení, věnovaným grafikám Karla Štěcha, které jsou navíc taktéž doplněny texty Josefa Jelena. Grafiky jsou příkladem socialistického realismu, taktéž se v nich objevuje motiv husitství [95], těžce pracující lid či osvobozenec armáda s tankem na českobudějovickém náměstí [96].

Publikace *Jihočeským krajem* se tématem i provedením fotografií velmi podobá knize *Českobudějovicko*, na níž se Dvořák podílel o několik let dříve. V obou případech se jedná převážně o barevné středoformátové fotografie, které jsou výjimečně doplněné i černobílými snímky. Stejně jako u *Českobudějovicka*, ani zde není výsledná kvalita všech fotografií jednotná. Některé opět jen následují požadavky a jejich umělecká hodnota není příliš vysoká, u jiných, ačkoliv splňují zadání, je jejich provedení natolik osobité, že si bezpochyb zaslouží pozornost. A pak jsou tu ještě fotografie, které Dvořák patrně vytvořil jen z vlastní iniciativy a doplnil tak jimi již dané zadání.

I tematika fotografií je téměř stejná jako u zmíněného *Českobudějovicka*. Jde především o ukázání pokrokovosti kraje a oslavu socialistického zřízení. V přední části se tak objevují snímky z nejrůznějších průmyslových podniků [99], následuje ukázka zmodernizovaného zemědělství [100], školy, kulturní a sportovní centra [104] a závěr publikace je věnován menším městům kraje a především jejich památkám [106]. Vše je doplněno o nezbytné fotografie socialistických pomníků či záběry z různých oslav a výročí [98].

209 Viz Samec (pozn. 208).

Protože je *Jihočeským krajem* již několikátou publikací na téměř stejné téma, v některých snímcích Dvořák „vykrádá“ sám sebe. Několik fotografií vypadá, jako by je snad do této knihy použil podruhé, poté co se již objevily v některé z předchozích knih. Když se však zadíváme pozorněji, zjistíme, že to nejsou naprosto stejné fotografie, jen je vyfotil úplně stejně, detaily jako mraky nebo lidé v pozadí se však liší. Konkrétně mluvím například o fotografii *Pylon Zrození hvězdy v sídlišti Pařížské komuny*, který jsme mohli v téměř totožném provedení vidět v předcházející knize *České Budějovice* [90] a stejně tak snímek z interiéru plaveckého stadionu [104] nebo pohled na vstupní brány Země živitelky s památníkem ve tvaru srpů a kladiva v popředí [103].

3.2.4 Ostatní publikace

Vedle předchozích téměř výhradně obrazových publikací je možné se setkat také s knihami, v nichž se Dvořákovy fotografie objevují jen jako podružný obrazový doprovod nebo jsou použity pouze na jejich přebalu. Často se tak stávalo díky Dvořákovým známostem v nakladatelství Růže, kde v občasných případech, když potřebovali pro knihu obálku, použili právě některý z Dvořákových snímků.²¹⁰ Tyto publikace však nejsou pro výklad Dvořákova díla příliš důležité, proto se jimi na tomto místě nebudu dále zabývat.

Alespoň zmínit bych však chtěla ještě poslední dvě publikace. První z nich nese název *Šedesát pět vítězných let* [107] a byla vydána v roce 1986 k 65. výročí založení KSČ. Tato kniha vznikla jako takové připomenutí jednotlivých let působení strany. Ke každému roku je zde alespoň malá připomínka, záznam ze sjezdu, citát nebo výňatek z tisku. To vše je doplněno několika fotografiemi Františka Dvořáka. Je však důležité připomenout, že ač Dvořák takovéto zakázky občas prováděl, sám s tehdejšími režimem nesouzněl, pouze využíval některých nabídek.²¹¹ Přesto, že snímky spíše jen doplňují text a jejich téma je ideologicky vyhraněné, i mezi nimi lze nalézt kompozičně velmi zajímavě řešené záběry [108].

210 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

211 Viz rozh. Civiš (pozn. 5.).

Poslední kniha, o které budu mluvit, se jmenuje *Rybí oko* [109] a vydána byla až v roce 1987, tedy rok po Dvořákově smrti. Jejím autorem je Antonín Pelíšek. Příběhu knihy se však věnovat nebudu, zato bych ráda řekla alespoň pár slov o ilustracích v podobě Dvořákových fotografií. Snímky v této knize jsou totiž od všech jeho ostatních podstatně jiné. Ve vztahu k názvu knihy k jejich pořízení používal právě tzv. rybí oko, což je typ objektivu s velmi malou ohniskovou vzdáleností, díky čemuž má extrémně širokouhlý zorný úhel. Dvořák však nepoužíval jen běžný objektiv typu rybí oko na klasickém fotoaparátu, nýbrž měl na to přímo celý speciální fotoaparát.²¹² Možná právě díky němu mají výsledné snímky kruhový tvar [110, 111] namísto klasického obdélníku. Myslím si však, že tyto fotografie jsou spíše jen experimentálním pokusem, než že by reprezentovaly charakter Dvořákova díla, proto jim nyní nebudu věnovat větší pozornost.

Výčet oficiálně vydaných publikací, na kterých se Dvořák podílel zde není naprosto kompletní. V průběhu let se jeho jméno objevilo i na jiných, avšak méně důležitých, knihách. Snažila jsem se proto shrnout ty, které z jeho tvorby považuji za nejzásadnější. Závěrem této kapitoly bych však ještě nakonec zmínila poslední zakázku, na které Dvořák pracoval. Bylo jí dokumentování výstavby Jaderné elektrárny Temelín, které však díky předčasné smrti nestihl dokončit a zachytil tak pouze původní staré chalupy, které musely později výstavbě elektrárny ustoupit.²¹³

3.3 VÝSTAVY A OCENĚNÍ

V závěru části věnované dílu, které po sobě zanechal František Dvořák, bych ještě ráda zmínila alespoň několik nejdůležitějších výstav a také pár významných ocenění, která získal. Již jsem zmiňovala, že sám od sebe nebyl zvlášť průbojný a fotil si hlavně z vlastní potřeby.²¹⁴ Díky tomu jeho jméno není spojeno s nekonečnou řadou vlastních výstav, přesto jich během svého života několik uspořádal. Nakolik to však byla vlastní invence a na kolik k tomu byl postrčen přáteli se už dnes můžeme jen dohadovat. Díky členství ve FOTOSu se již od jeho začátků s jistotou účastnil

212 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

213 Eadem.

214 Viz rozh. Postl (pozn. 33).

pravidelně pořádaných kolektivních výstav,²¹⁵ kde ale díky velkému počtu členů nebyl pro každého z nich dostatečně velký prostor. Stejně tak byl zastoupen i na výstavách Českobudějovického mapového okruhu. Zde se ale zaměřím spíše na výstavy buď vlastní nebo v menším kolektivu.

První, kterou zmíním, se konala v březnu roku 1968 v českobudějovickém Domě umění. Kromě Dvořáka, který zde zastupoval sféru fotografie, tu s ním vystavovali také malíři Miloš Cícvárek a Václav Rožánek, sochař Jiří Prachař a umělecký sklář Milan Vobruba. Dvořák na této výstavě vystavil dva ze svých cyklů. Byly to cykly *Prosté věci* a *Sny*,²¹⁶ o kterých jsem již mluvila v souvislosti se ztracenou knihou.

Ve stejném roce se také měla konat jeho vlastní výstava ve Francii, kterou připravoval Dvořákův známý, s kterým si vzájemně vyměňovali fotografické časopisy. Vystavovat zde měl průřez tvorbou a fotografie měl doručit na místo až sám osobně. Den před odletem byl však varován, že by na něj mohla na letišti čekat tajná policie a tak se nakonec rozhodl nikam neletět. Protože sám nedorazil a nedoručil tak ani fotografie, které měl vystavovat, z výstavy sešlo. Jestli však varování bylo opodstatněné se dodnes neví.²¹⁷

O dva roky později se mu díky „korespondenčnímu“ přátelství, které udržoval s dalšími fotografy napříč republikou, podařilo uspořádat samostatnou výstavu v Brně.²¹⁸ Konala se konkrétně v lednu a únoru roku 1970 v Domě pánů z Kunštátu.²¹⁹ Krátkou recenzi k ní sepsal Karel Otto Hrubý do časopisu *Československá fotografie*. Zmiňuje v ní mimojiné názvy vystavených souborů. Byly to *Opuštěné věci*, *Setkání věci* a *Smutek města*.²²⁰ Dnes už však v podstatě není možné přesně identifikovat, jaké snímky patří ke kterým z těchto cyklů. Obecně se však můžeme domnívat, že v cyklech věnovaných věcem opět pokračoval v neutrálním, popisném zachycování prostých

215 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

216 Viz Jachnin (pozn. 177).

217 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

218 Eadem.

219 Autor neuveden, Výstavy únor - březen, *Československá fotografie XXI*, 1970, č. 2, s. 99.

220 Karel Otto Hrubý, Procházky po výstavách, *Československá fotografie XXI*, 1970, č. 4, s. 173.

předmětů a soubor *Smutek města* bude patrně podobný jako o čtyři roky mladší kniha *Ticho města*.

V červnu 1982 se v Galerii Nahoře konala výstava k Dvořákovým padesátým narozeninám, o čemž informoval časopis *Československá fotografie* v souvislosti se závěrem dvacátého ročníku Českobudějovického mapového okruhu, v jehož rámci probíhal seminář na téma umělecká fotografie v reakci na zmíněnou výstavu.²²¹ Bližší informace o výstavě však nejsou známy.

Za svého života plánoval ještě jednu výstavu. Měla se konat v listopadu 1985²²² ve vestibulu budějovického kina Vesmír. Téma této výstavy bylo od předchozích odlišné, poprvé měl totiž vystavovat fotografie z cest. Konkrétně si připravil snímky z expedice do Pamíru. Celá výstava však byla velmi rychle zrušena, mimo jiné na ní totiž ukazoval chudobu, bídu, lidi bydlící jen v chatrčích. Objevily se tam také snímky z Moskvy, kde cestou do Pamíru přestupovali a Dvořák tam nafotil fotografie hladovějících chudáků, čekajících před kostelem na trochu chleba. Právě snímky bídy v Moskvě se tehdejšímu režimu znelíbily nejvíc a celá výstava tak byla zrušena.²²³

Po Dvořákově smrti se konaly ještě tři výstavy, upomínající na jeho dílo. První z nich se konala od října do listopadu 1989 v budějovické Galerii v loubí.²²⁴ Druhá s prostým názvem *František Dvořák* se konala v červnu roku 2000 u příležitosti znovuoobnovení Galerie Nahoře jako čistě fotografického výstavního prostoru.²²⁵ Zatím poslední výstava Dvořákových děl se pak konala o šest let později na stejném místě. K výročí dvaceti let, které v roce 2006 uplynuly od Dvořákovy smrti, byla v Galerii Nahoře již pod vedením Bohuslavi Maříkové, jež převzala vedení celé galerie, uspořádána výstava s názvem *Věci, sny a skutečnost*.²²⁶ Součástí této výstavy byly i fotografie vzniklé metodou víceexpozice,²²⁷ které by měly být použity také v dnes ztracené knize.

221 Autor neuveden, Informace, *Československá fotografie* XXXIII, 1982, č. 4, s. 146.

222 SOKA České Budějovice, Fond A 165, Okresní fotoklub ČB (pisemnosti Svazu českých fotografů), Plán výstav v kině Vesmír na rok 1985.

223 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

224 Rodinný archiv Dvořákových, Plakát k výstavě František Dvořák, fotograf.

225 Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, DT 7965, Pozvánka k znovuoobnovení Galerie Nahoře.

226 Bohuslava Maříková, *Věci, sny a skutečnost. František Dvořák* (katalog výstavy), České Budějovice 2006, nečíslováno.

227 Viz rozh. Maříková (pozn. 13).

Během své fotografické kariéry se Dvořákovi podařilo získat mnoho ocenění. Součástí pozůstalosti je vedle velkého množství fotografií a knih také početná sbírka různých medailí a dalších cen, které za své dílo v průběhu let získal. Mezi nimi můžu zmínit především stříbrnou medaili z mezinárodní soutěže Photeurop v roce 1964. Této soutěže se účastnil celý FOTOS a jako celku jim byla udělena Médaille de la Fédération nationale des Sociétés photographiques de France a Dvořákovi samostatně pak navíc právě ona stříbrná medaile (Médaille argent de la FIAP),²²⁸ které si podle své ženy vážil ze všech svých cen nejvíce.²²⁹

Vedle mnohých dalších ocenění nelze nezmínit také velký úspěch na mezinárodní výstavě v Toruni v roce 1986. Tato soutěž byla oproti jiným specifická tím, že se do ní nezasílaly již hotové fotografie, nýbrž je pozvaní fotografové pořizovali a zpracovávali až na místě. Dvořák se zaměřil na řezbáře, lidové umění a nechybělo ani jeho osobité pojetí města. Za své fotografie, u nichž opět pracoval i s víceexpozicí, získal nejprve zlatou medaili a nakonec mu o něco později byla udělena také cena UNESCO za nejlepší soubor. O výhře této ceny se však již dozvědět nestihl, brzy po návratu domů zemřel a tak mu tuto novinu Jan Hampl již nestihl sdělit.²³⁰

228 Autor neuveden, *Aktuality, Československá fotografie XVI*, 1965, č. 3, s. 82.

229 Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

230 Eadem.

4 ZÁVĚR

Jak jsem se snažila ukázat, František Dvořák je do dnešních dní stále nedoceněným umělcem. Často jsou z jeho díla známy pouze oficiálně vydané publikace a ručně lepené knihy, které je kvalitativně mnohonásobně převyšují, zůstávají stále světu skryté. Po představení samotného Dvořáka jsem se proto zaměřila právě na ně. Zatímco za jeho života díky působení ve FOTOSu a občasně účasti na některých výstavách a soutěžích byla známa i neoficiální rovina jeho tvorby, nyní už si ji pamatuje jen málokdo. O to větší bylo pak i pro mě překvapení, když se mi tyto neoficiálně vydané knihy dostaly do rukou.

I když se domnívám, že kniha *České Budějovice zblízka* je taktéž publikací velmi povedenou a právem je v Dvořákově tvorbě vyzdvihována, knihy, které si vytvořil sám, jsou na ještě vyšší úrovni, a to z velké části i díky provedení. U *Českých Budějovic zblízka* jsou fotografie jen natisklé na klasickém matném papíře, kdežto vlastní publikace si Dvořák lepil přímo z ručně nazvětšovaných fotografií na lesklém fotopapíře, díky čemuž na nich vynikne mnohem více detailů a odstínů šedé. Jako celek tyto knihy působí vzhledem k době vzniku velmi luxusním dojmem a považuji je za vrchol Dvořákovy tvorby. Přesahují totiž rámec běžné fotografie. Spojuje v nich špičkově zvládnutou fotografickou techniku, cit pro kompozici a schopnost nacházení nevšedních záběrů s nadáním pro perfektně odvedenou grafickou a knihařskou práci.

Ačkoliv se několikrát uchýlil ke spolupráci na propagandisticky laděných publikacích, které samy o sobě nemají velkou uměleckou hodnotu, Dvořákovi se i tak podařilo do nich mnohokrát vměstnat snímky, které stojí za zmínku. Přesto i sám patrně věděl, že tyto knihy nejsou vrcholem jeho díla a mezi přáteli o nich ani nemluvil,²³¹ dokonce se za ně až styděl.²³² O to smutnější je fakt, že pokud si někdo chce o Františku Dvořákovi udělat názor, dnes jsou v knihovnách kromě *Českých Budějovic zblízka* k nalezení pouze tyto knihy, se kterými se ani on sám nestotožňoval a ani v nejmenším

231 Viz rozh. Ptáček (pozn. 22).

232 Viz. rozh. Martínková (pozn. 2).

nedosahují kvalit jeho osobní tvorby. Právě proto je důležité se snažit tyto dnes již neznáme roviny odhalit.

František Dvořák byl velmi nadaným umělcem, který vždy neúnávně pracoval i na několika souborech současně.²³³ O nesporných kvalitách jeho díla svědčí i mnohé úspěchy v soutěžích nebo celkové uznání a postavení v komunitě tehdejších fotografů a členů fotospolků. Přestože se i v civilním povolání věnoval tvůrčí umělecké činnosti, ani v osobním volnu neztrácel nápady a vytvářel stále nové a nové fotografie. Dokázal nacházet krásu tam, kde ji jiní neviděli a předmětem jeho zájmu se často stávaly i ty nejobyčejnější věci, které ho obklopovaly. Přesto je svými snímky vždy dokázal povýšit až na umělecké dílo hodné pozornosti. Věřím, že můj text je jen začátkem zájmu o tohoto umělce a jeho nezapomenutelné dílo a doufám, že především jeho vlastnoručně vytvořeným knihám bude v budoucnu věnována větší pozornost.

²³³ Viz rozh. Dvořáková (pozn. 1).

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Knihy

- Vladimír Birgus, *Vývoj československé fotografie v letech 1945–1989*, Praha 1990.
- Zdeněk Čapek (ed.), *Jihočeským krajem*, České Budějovice 1980
- František Dvořák, *Černá a bílá*, České Budějovic 1974.
- František Dvořák, *České Budějovice*, České Budějovice 1978.
- František Dvořák, *České Budějovice zblízka*, České Budějovice 1965.
- František Dvořák, *Chalupa*, České Budějovice 1973.
- František Dvořák, *Itálie*, České Budějovice 1969.
- František Dvořák, *Kavkaz*, České Budějovice 1983.
- František Dvořák, *Rumunsko*, České Budějovice 1974.
- František Dvořák, *Ticho města*, České Budějovice 1974.
- František Dvořák, *Ztichlé stromy*, České Budějovice 1973.
- Jan Humhej (ed.), *Českobudějovicko. 30 let budování českobudějovického okresu 1945–1975*, České Budějovice 1976.
- Bohumír Janoušek (ed.), *Šedesát pět vítězných let*, České Budějovice 1986.
- Kolektiv autorů, *Encyklopedie českých a slovenských fotografů*, Praha 1993.
- Alexej Kusák, *Jak zpívá racek. Kniha fotografií z jižních Čech*, České Budějovice 1962.
- Antonín Pelíšek, *Rybí oko*, České Budějovice 1987.
- Karel Pletzer, *Českobudějovické fotoateliéry 1853–1929*, České Budějovice 2001.
- Jiří Průša, *Abeceda reálného socialismu*, 2011.
- Růžena Somrová (ed.), *Názorná agitace okresu České Budějovice*, České Budějovice 1973.
- Miro Vosátka, *Metodika práce fotokroužku*, Praha 1983, s. 9.

Kvalifikační práce

- Alena Binarová, *Svaz výtvarných umělců v českých zemích v letech 1956–1972: oficiální výtvarná tvorba v proměnách komunistického režimu* (disertační práce), Filozofická fakulta UP, Olomouc 2016
- Eliška Blažková, *Fenomén amatérské fotografie (se zaměřením na české amatérské hnutí)* (bakalářská práce), Kabinet teoretických studií Fakulta multimediálních komunikací UTB, Zlín 2010.
- Miroslav Němeček, *Prof. Ján Šmok - osobnost a dílo* (magisterská práce), Institut tvůrčí fotografie Filozoficko-přírodovědecká fakulta SLU, Opava 2003.
- Zdeněk Stolbenko, *Od linie po FOTOS. 30.–60. léta v českobudějovické fotografii* (magisterská práce), katedra fotografie FAMU, Praha 1998.

Katalogy

- Daniela Mrázová (ed.), *Co je fotografie. 150 let fotografie*, Mánes Praha 1989.
- *40 let fotografické skupiny FOTOS*, Galerie Nahoře České Budějovice 2003.
- *Českobudějovický mapový okruh. Kronika 50 ročníků 1962 - 2012*, Galerie Nahoře České Budějovice 2012.
- *FOTOS 1963–1983*, Galerie Nahoře České Budějovice 1983.
- *FOTOS 1963–1993. 30 let fotografické tvůrčí skupiny*, Galerie Nahoře České Budějovice 1993.
- *Věci, sny a skutečnost. František Dvořák* (katalog výstavy), Galerie Nahoře České Budějovice 2006

Články

- Autor neuveden, *Aktuality, Československá fotografie XVI*, 1965, č. 3, s. 82.
- Autor neuveden, *Informace, Československá fotografie XXXIII*, 1982, č. 4, s. 146.
- Autor neuveden, *Výstavy únor - březen, Československá fotografie XXI*, 1970, č. 2, s. 99.

- BIR, Dějiny fotografie v datech (IV), *Československá fotografie XXXVI*, 1985, č. 10, s. 461.
- Eva Hejdová, Z tvůrčích kolektivů: Fotos a jeho mapový okruh, *Československá fotografie XXXIII*, 1982, č. 7, s. 292 - 293.
- Karel Otto Hrubý, Procházky po výstavách, *Československá fotografie XXI*, 1970, č. 4, s. 173.
- Boris Jachnin, Prosté věci a sny, *Jihočeská pravda XXIV*, 1968, č. 52, s. 4.
- Jiří Kotalík, Výtvarní umělci v jižních Čechách: Fotograf František Dvořák, *Deník Jihočeská pravda I*, 1991, č. 145, s. 7.
- Jiří Urbánek, Co dál s mapovými okruhy, *Československá fotografie XVI*, 1965, č. 2, s. 43.
- Václav Vondra, Poválečný vývoj tužkárny Koh-i-noor Hardtmuth v Českých Budějovicích, *Jihočeský sborník historický LIX*, 1990, č. 4, s. 215 - 223.

Internetové zdroje

- Autor neuveden, heslo Amatér, *Wikipedie*, <https://cs.wikipedia.org/wiki/Amat%C3%A9r>, vyhledáno 11. 2. 2019.
- Autor neuveden, heslo Sevanavank, *Wikipedia*, <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Sevanavank?wprov=sfti1>, vyhledáno 10. 4. 2019.
- Autor neuveden, Historie školy, *Akademie múzických umění v Praze*, <https://www.amu.cz/cs/vse-o-amu/historie-uspechy-a-oceneni/>, vyhledáno 23. 2. 2019.
- Autor neuveden, Mamiya RB67, *Camera-wiki*, http://camera-wiki.org/wiki/Mamiya_RB67, vyhledáno 10. 4. 2019.
- Autor neuveden, O pořadu Ještě jsem tady: Boris Jachnin, *Česká televize*, <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1059542845-jeste-jsem-tady/204562253100004-boris-jachnin/>, vyhledáno 2. 3. 2019.
- Autor neuveden, Struktura, *Koh-i-noor Hardtmuth*, <https://www.koh-i-noor.cz/struktura>, vyhledáno 10. 3. 2019.

- Ivo Hajn - Eva Lavičková, heslo Fotografie, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/fotografie>, vyhledáno 9. 2. 2019.
- Jiří Kopáček, heslo Městské kulturní domy (zbytkový státní podnik), in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/mestske-kulturni-domy>, vyhledáno 9. 2. 2019.
- Daniel Kovář - Jiří Lipold - Jan Štumbauer, heslo Plovárny a koupaliště, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/plovarny-a-koupaliste>, vyhledáno 2. 3. 2019.
- Moravská galerie, Sbirky on-line, Fotografie Náčelník od Františka Dvořáka, http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.MG_4515, vyhledáno 10. 4. 2019.
- Moravská galerie, Sbirky on-line, Fotografie Závodník od Františka Dvořáka, http://sbirky.moravska-galerie.cz/dielo/CZE:MG.MG_1918, vyhledáno 10. 4. 2019.
- Robert Sak, heslo Růže (nakladatelství 1957 - 1992), in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/ruze>, vyhledáno 2. 3. 2019.
- Vojtěch Storm, heslo Stavoprojekt, in: Kolektiv autorů, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/stavoprojekt>, vyhledáno 9. 2. 2019.
- Vlastimil Tetiva, heslo Linie, *Encyklopedie Českých Budějovic*, <http://encyklopedie.c-budejovice.cz/clanek/linie>, vyhledáno 12. 2. 2019.

Prameny

- Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, drobné tisky.
- Rodinný Archiv Dvořákových.
- SOKA České Budějovice, Fond A 165, Okresní fotoklub ČB (písemnosti Svazu českých fotografů).
- SOKA České Budějovice, Fond B 2695, FOTOS (korespondence).

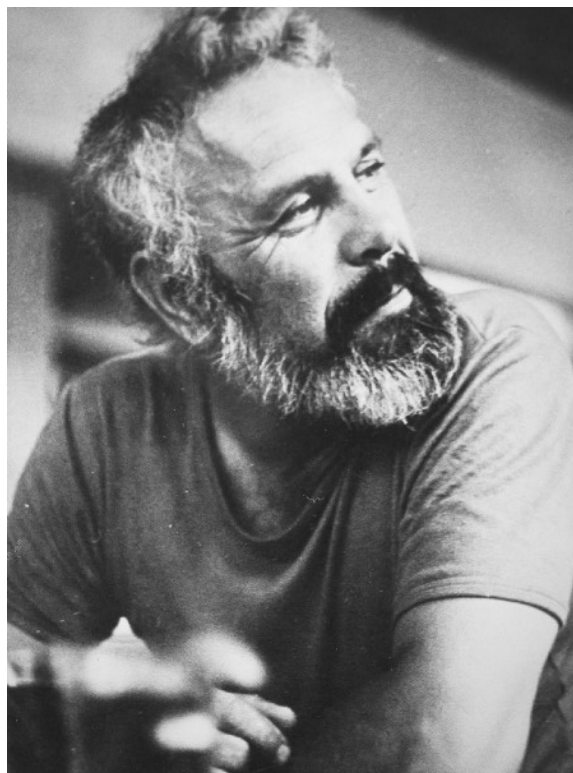
Rozhovory

- Osobní rozhovor autorky se Svatoplukem Civišem
 - 23. 1. 2019, Planá
- Osobní rozhovor autorky s Janou Dvořákovou
 - 22. 1. 2019, Planá
 - 23. 1. 2019, Planá
- Osobní rozhovor autorky s Hanou Hosnedlovou
 - 30. 11. 2017, České Budějovice
- Osobní rozhovor autorky s Pavlou Martínkovou
 - 8. 1. 2019 (telefonicky)
 - 17. 1. 2019, České Budějovice
 - 22. 1. 2019, Planá
 - 21. 3. 2019, České Budějovice
- Osobní rozhovor autorky s Bohuslavou Maříkovou
 - 12. 1. 2018, České Budějovice
- Osobní rozhovor autorky s Radomírem Postlem
 - 12. 1. 2018, České Budějovice
- Osobní rozhovor autorky s Josefem Ptáčkem
 - 28. 12. 2018, Studená
- Osobní rozhovor autorky s Janou Zieglerovou
 - 23. 1. 2019, Planá
- E-mailová komunikace s Janem Laluchem (marketingový specialista Koh-i-noor Hardtmuth)
 - 9. 1. 2018

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

1/ Portrét Františka Dvořáka,
60. léta 20. století

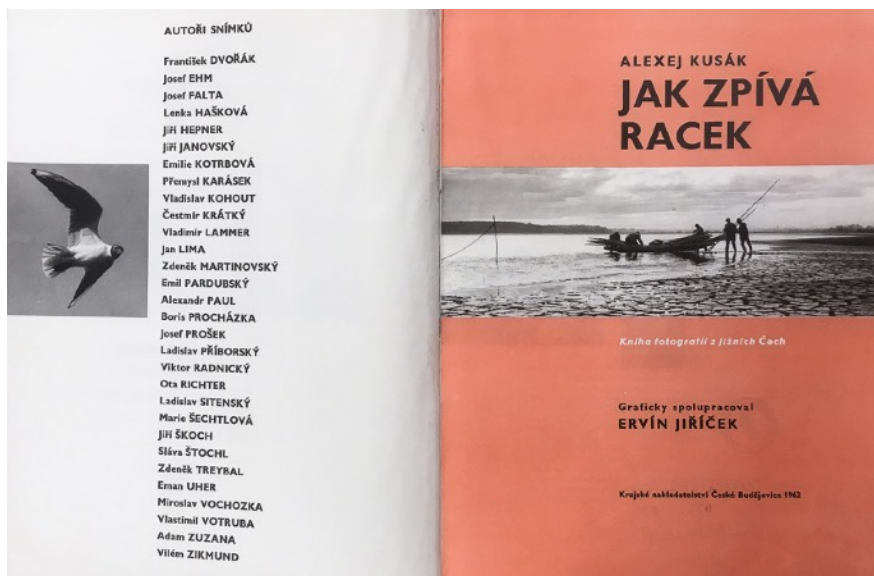
2/ Portrét Františka Dvořáka,
80. léta 20. století

3/ Skupinová fotografie z kavkazské expedice, 1983

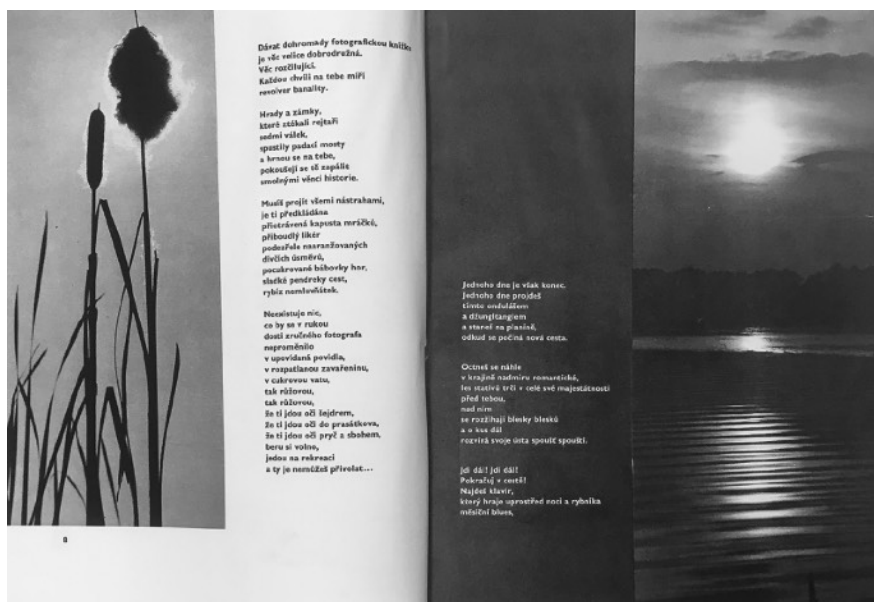

4-6/ Kniha Jak zpívá racek, 1962

4/

5/

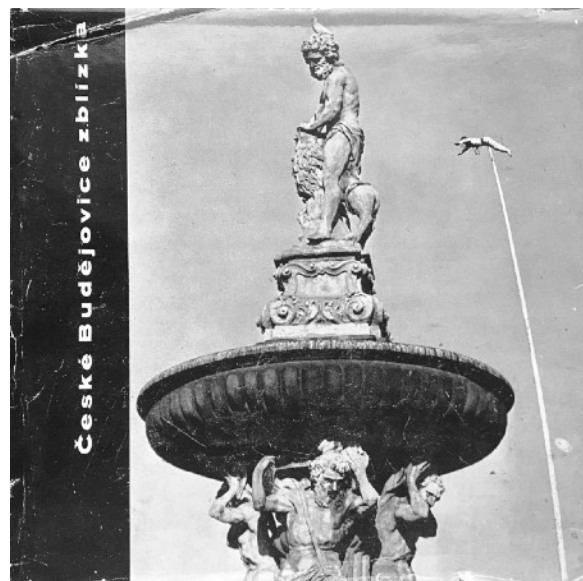

6/

7-15/ Kniha České Budějovice zblízka,
1965

7/

8/

9/

12

10/

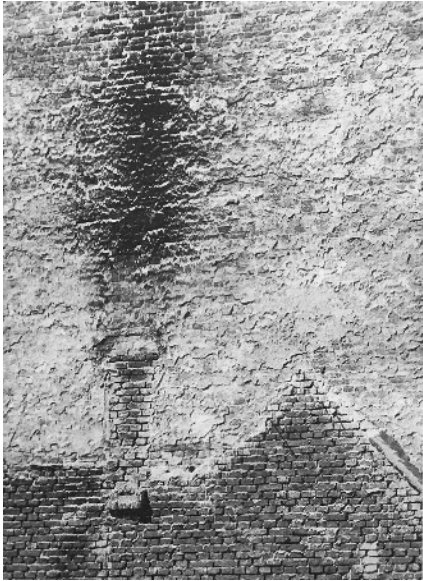
11/

12/

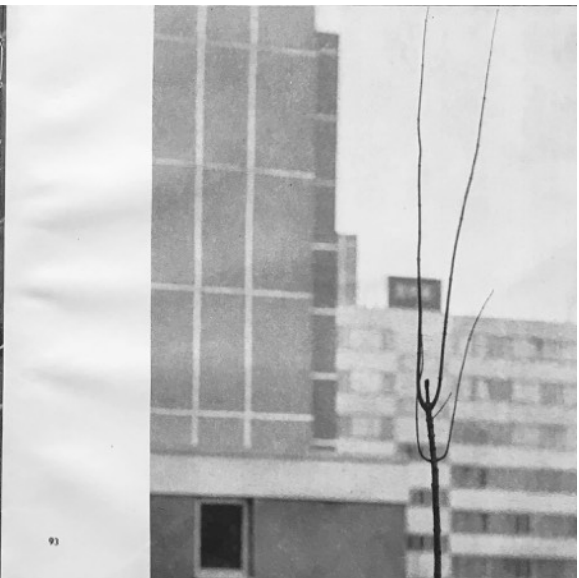
13/

86

87

14/

91

15/

97

16–22/ Kniha Itálie, 1969

16/

17/

18/

19/

20/

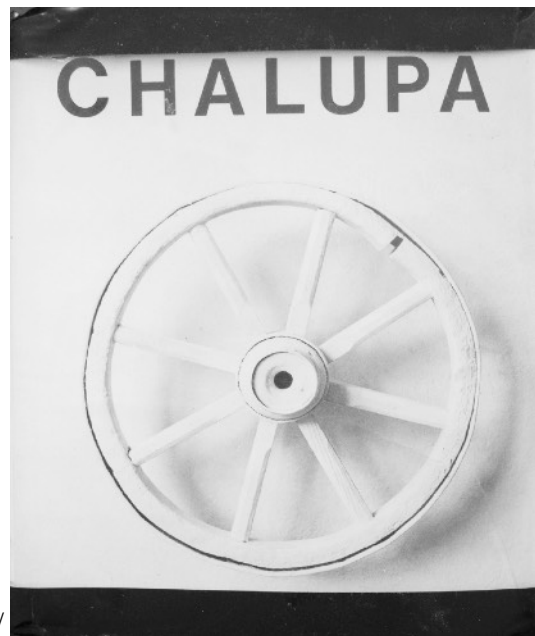
21/

22/

23–30/ Kniha Chalupa, 1973

23/

24/

25/

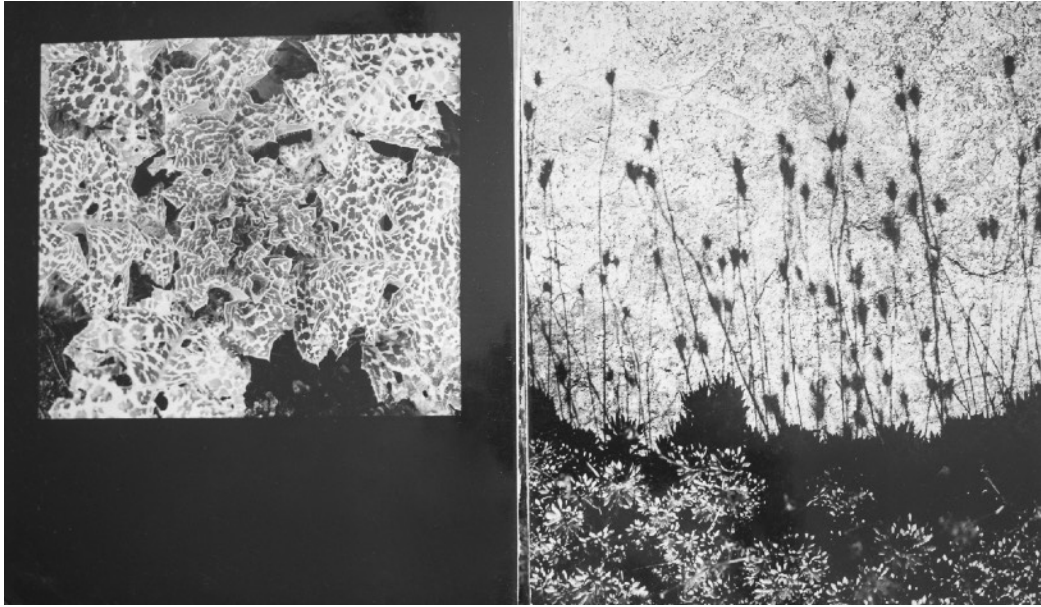
26/

27/

28/

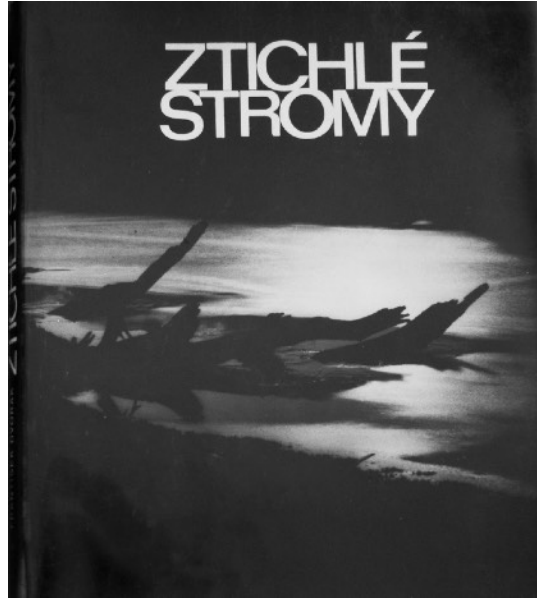
29/

30/

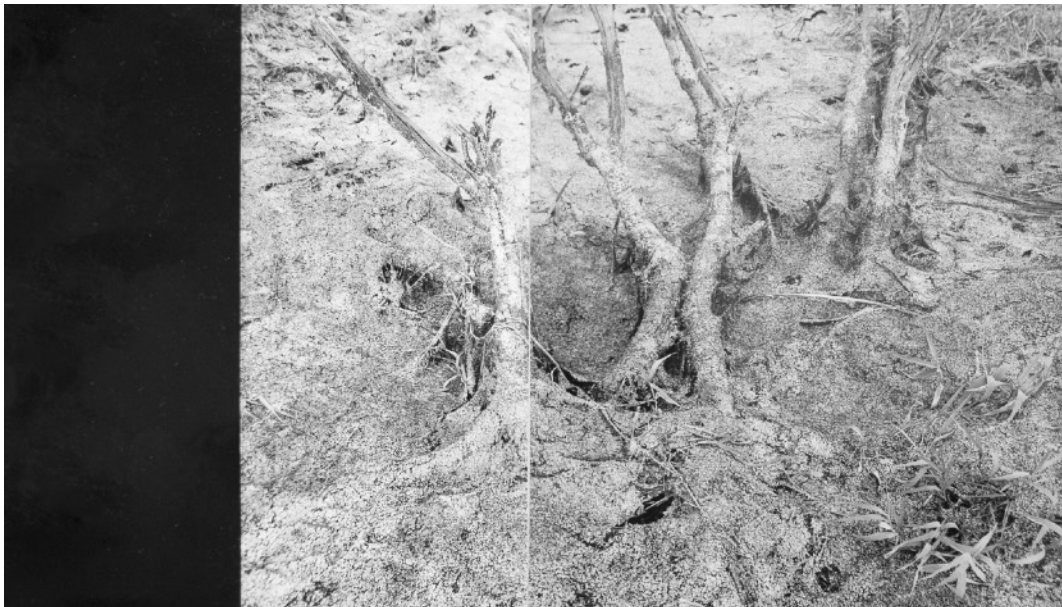

31–36/ Kniha Ztichlé stromy, 1973

31/

32/

33/

34/

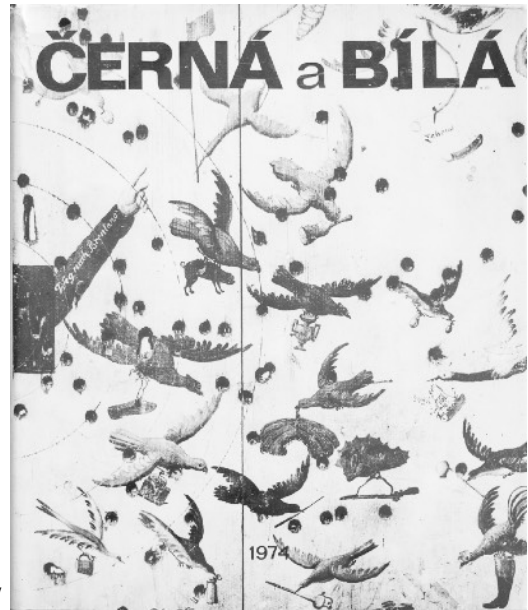
35/

36/

37–44/ Kniha Černá a bílá, 1974

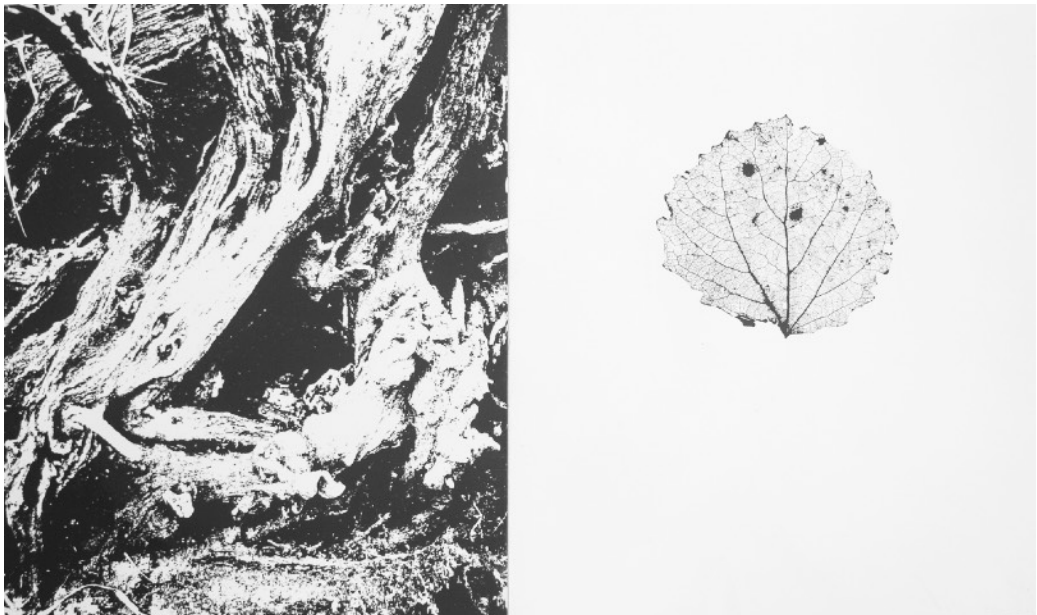

37/

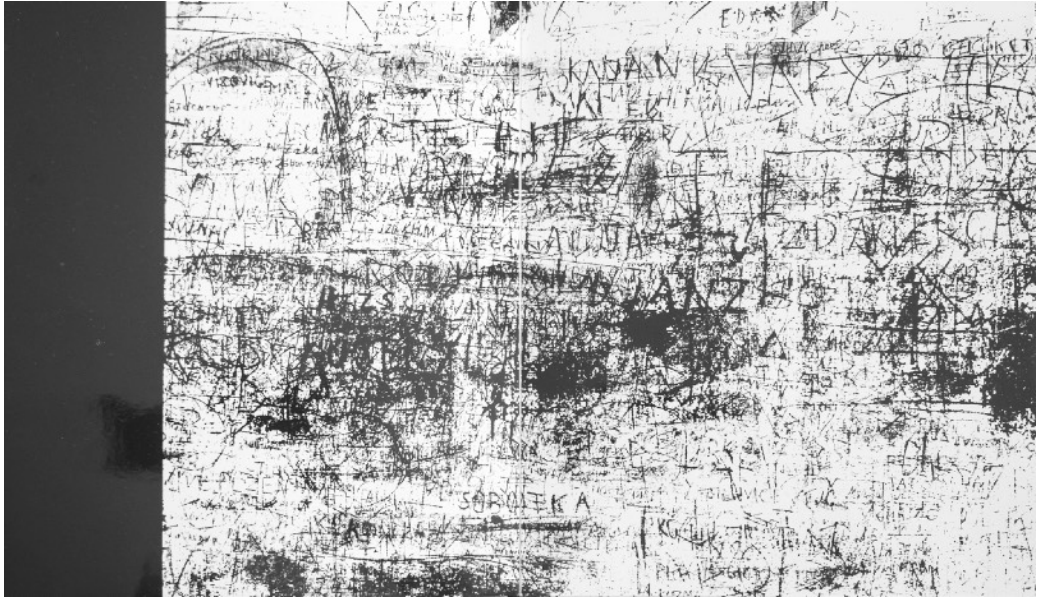
38/

39/

40/

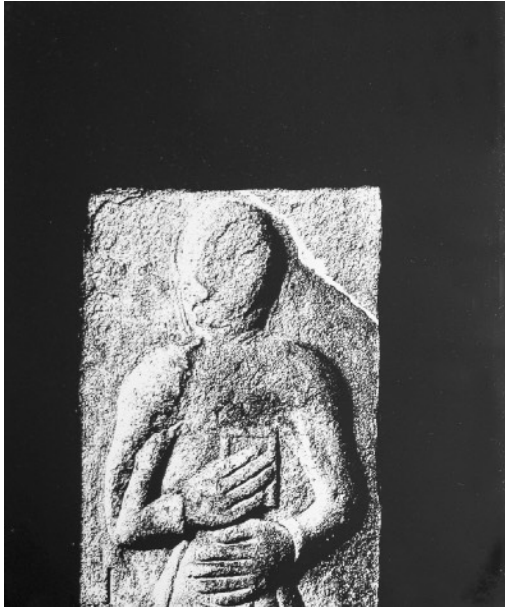
41/

42/

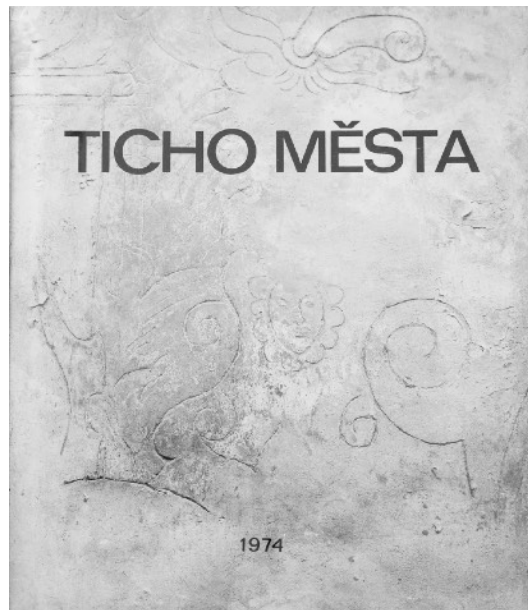
43/

44/

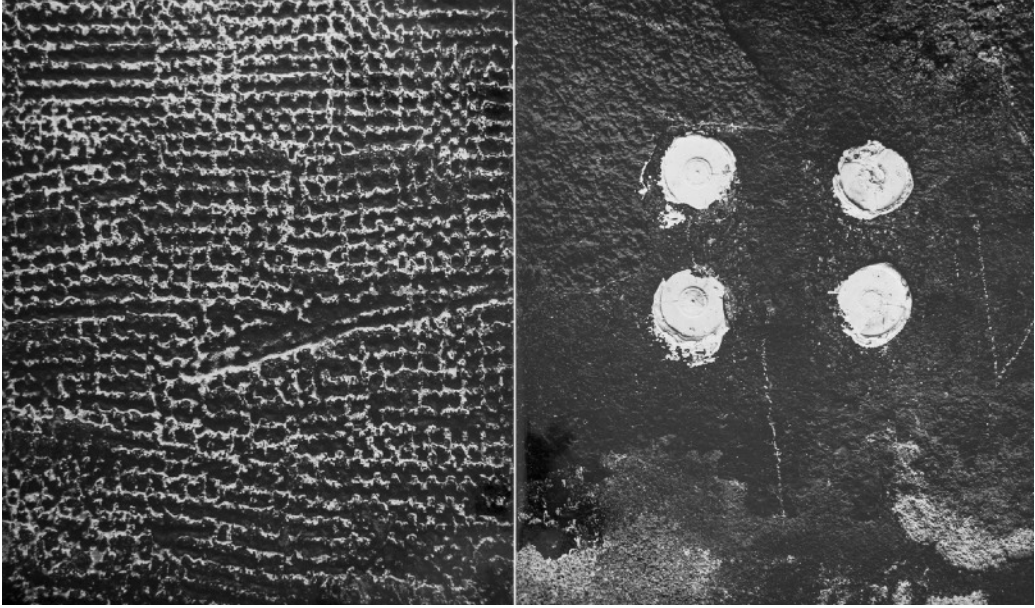

45–51/ Kniha Ticho města, 1974

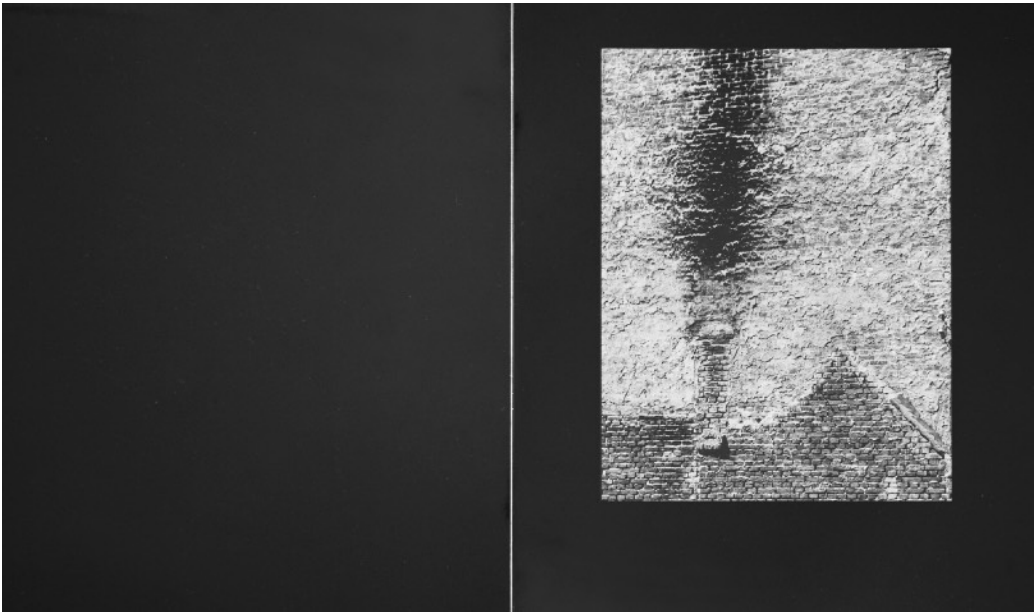

45/

46/

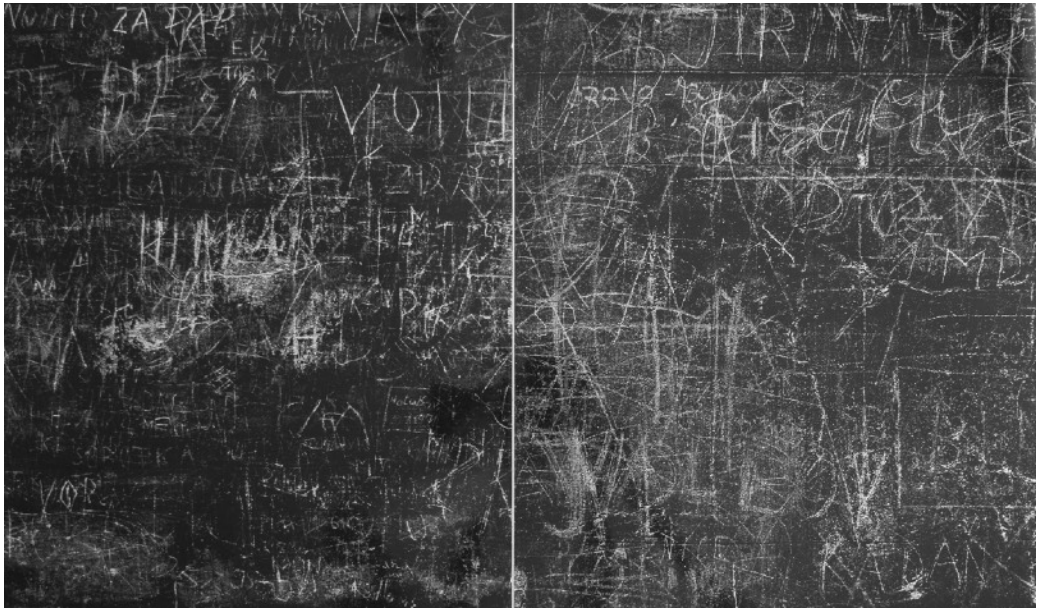
47/

48/

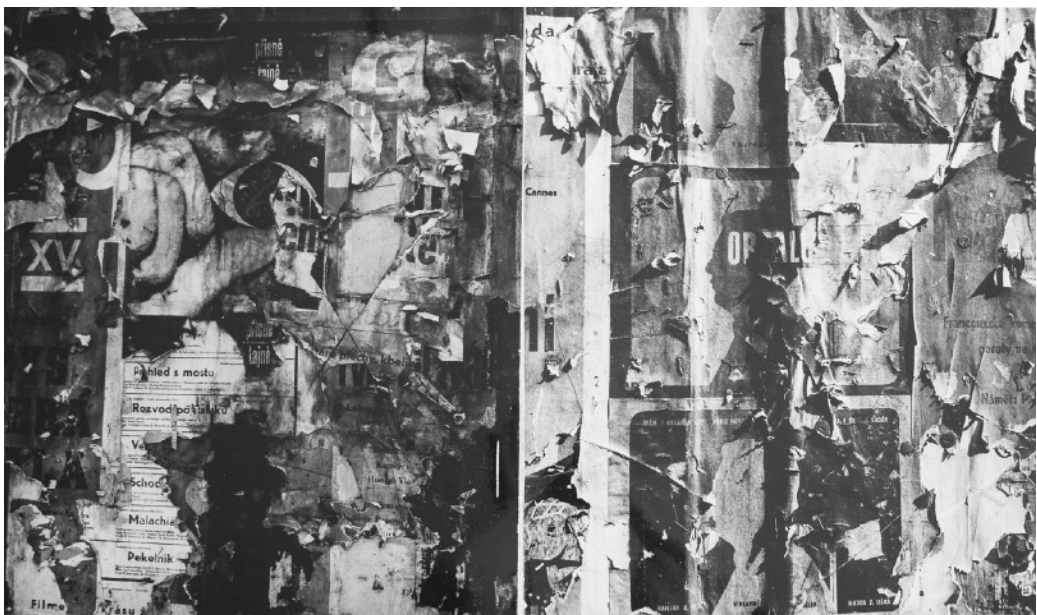
49/

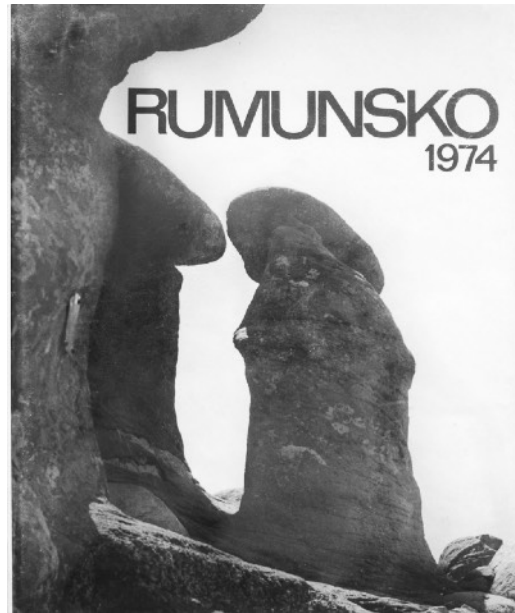
50/

51/

52-57/ Kniha Rumunsko, 1974

52/

53/

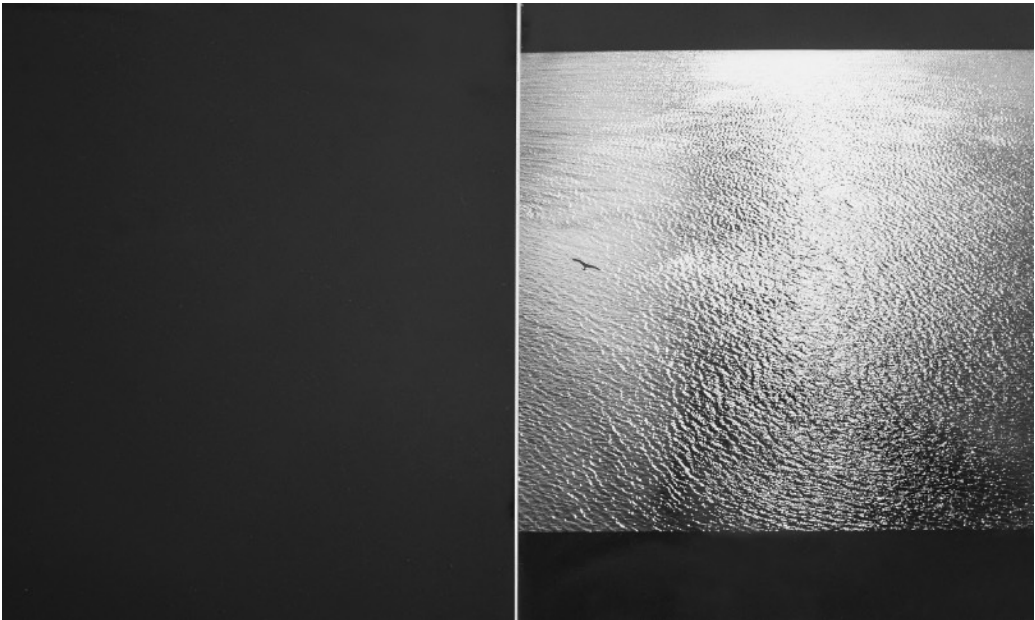
54/

55/

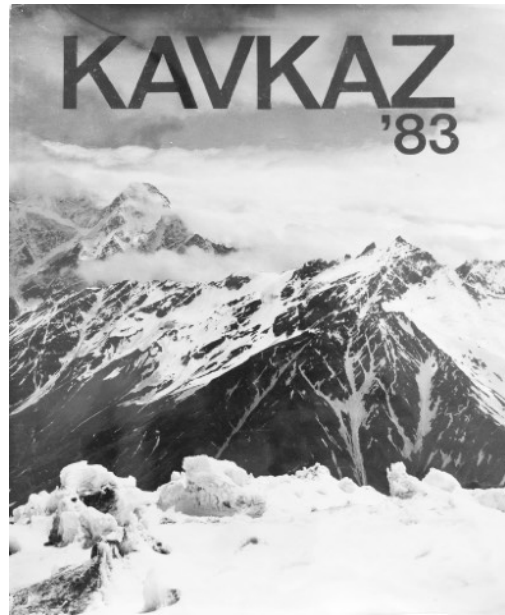
56/

57/

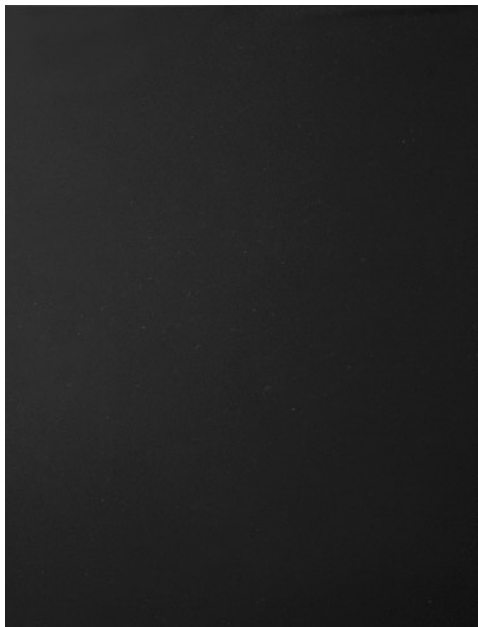

58–66/ Kniha Kavkaz, 1983

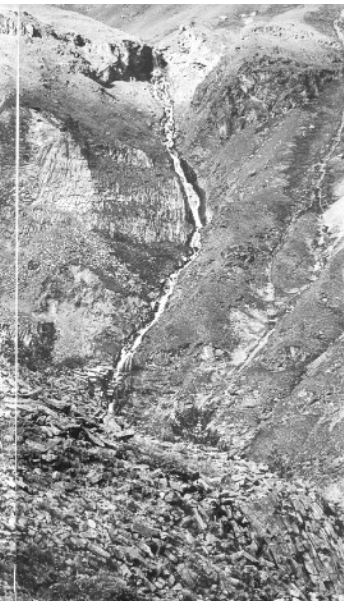

58/

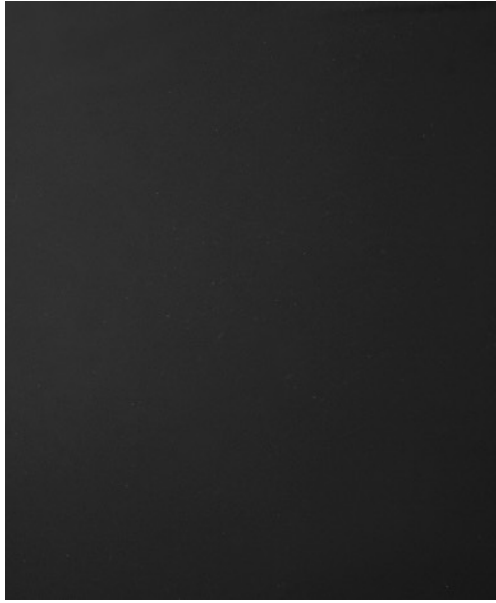
59/

60/

61/

62/

63/

64/

65/

66/

67–70/ Fotografie z cyklu Věci, sny a skutečnost, kolem 1969

F. Linná

F. Linná

67/

68/

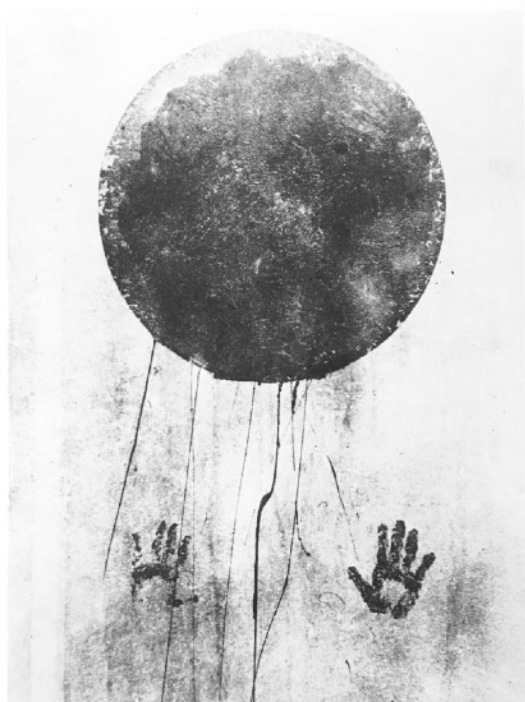
69/

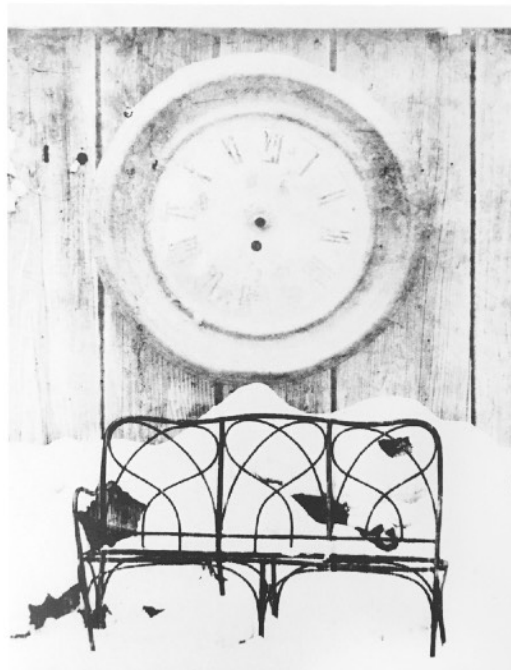
70/

71–72/ Fotografie z cyklu Smutek věcí, 1968–1972

71/

72/

73/ Závodník / Kluk s bruslí z cyklu Kluci, kolem 1965

74–75/ Z cyklu o okupaci Československa, 1968

74/

75/

76–78/ Brožura Názorná agitace
okresu České Budějovice, 1973

76/

77/

78/

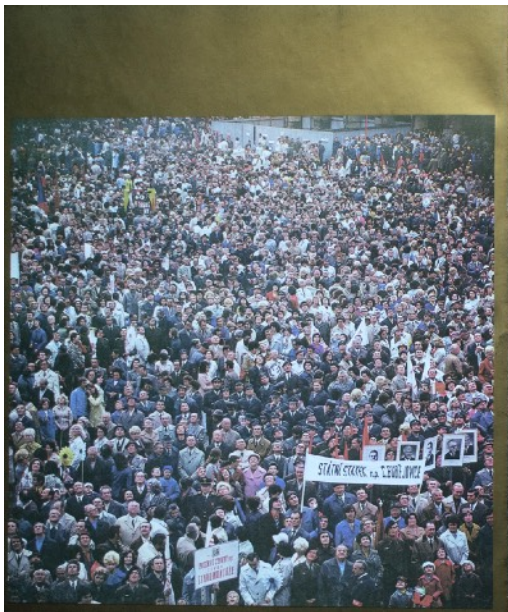

79–87/ Kniha Českobudějovicko,
1976

79/

80/

81/

ČESKÉ BUDĚJOVICE
byly založeny v roce 1285 jako královské město, jehož původní patronem byl sv. Jiří. Díky četným hospodářským úspěchům, které město získalo díky své výhodné poloze na řece Vltavě, se město rozvíjelo a stalo se střediskem řemeslné výroby a obchodu. Z hospodářského rozvoje však nebyl zcela přehlédnut vývoj průmyslu, především textilního. K jeho rozvoji se začal přiklánět i stát. Za husitských dob město získalo podstatnou měrou na úkor jiných měst, ale i tak postupně ztrácelo svůj význam, a to zejména v důsledku konkurence Prahy.

V 16. století přešla Česká Budějovice do rukou šlechtického rodu. Město mělo výrazně rytířský a katolizující charakter. K nejvýznamnějším událostem českobudějovického středověku patřilo jeho zničení a následná obnově v roce 1621. Takto si to ovšem v 18. století už se Česká Budějovice opět hospodářsky rozvíjela. Roku 1793 se město stalo střediskem textilního průmyslu v jižní části země.

Až do roku 19. století žila v Českých Budějovicích téměř jen textilní výroba, ale pak došlo k rozvoji dalších průmyslových odvětví a postupně vznikl široký průmyslový komplex. V 20. století město získalo významnou roli jako průmyslové a kulturní centrum jižní Moravy. Za druhé světové války město bylo v čele protifašistického odboje. Po osvobození v roce 1945 se město znovu rozvíjelo. Od roku 1960 jsou České Budějovice městem s rozvojem a postupně získalo významnou roli jako průmyslové a kulturní centrum jižní Moravy. Město přetvořilo své tvářičky a stalo se moderním městem s rozvojem průmyslu a kultury. V současnosti město má 170 000 obyvatel a je jedním z největších měst v České republice. Město má 20 městských částí a 170 000 obyvatel. Město má 20 městských částí a 170 000 obyvatel. Město má 20 městských částí a 170 000 obyvatel.

10/11

Sídliště Pářížské komuny
Hilský rákosý přístaviště «Křižovatka»
Dobruška «Pářížské komuny»
Českobudějovické sídliště v podzemí
Českobudějovické sídliště pod věží
Dům Mladých v České Budějovicích gegen Arbeit

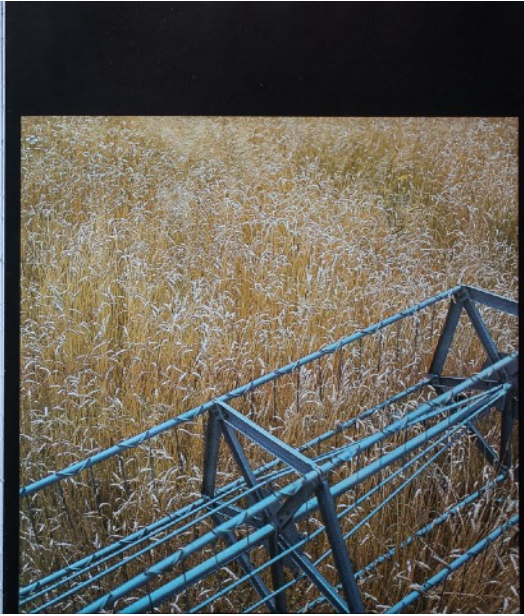

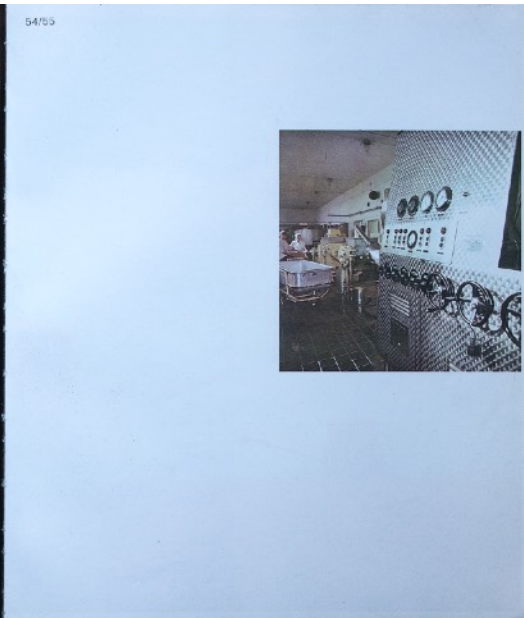
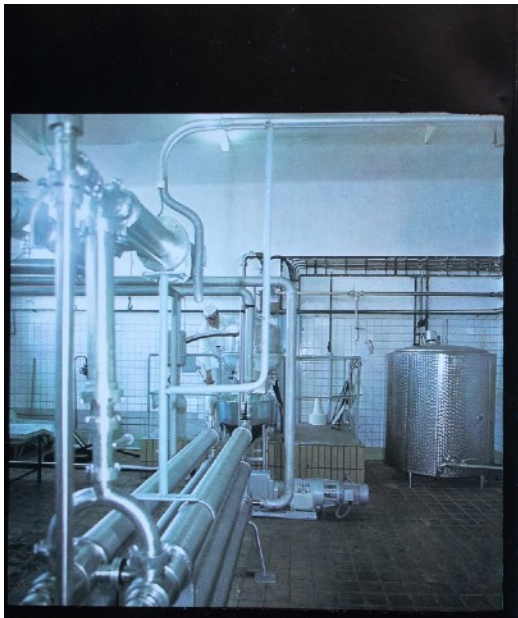
82/

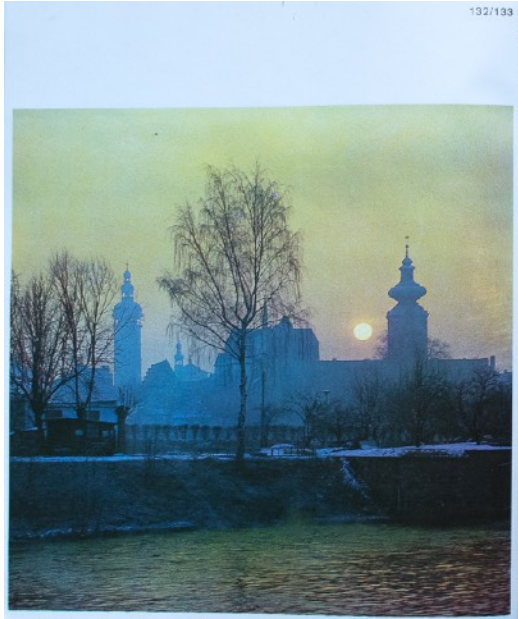
36/37

83/

84/

85/

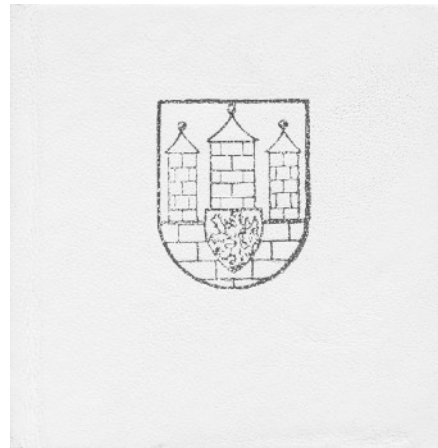
86/

87/

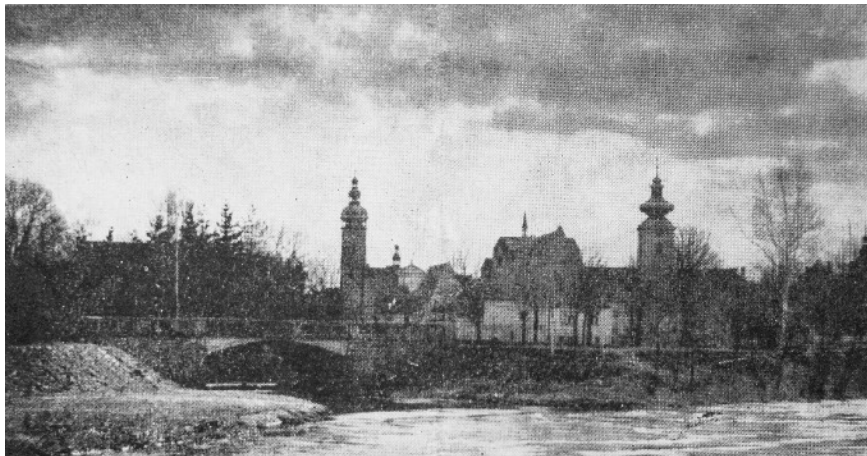

88–93/ Kniha České
Budějovice, 1978

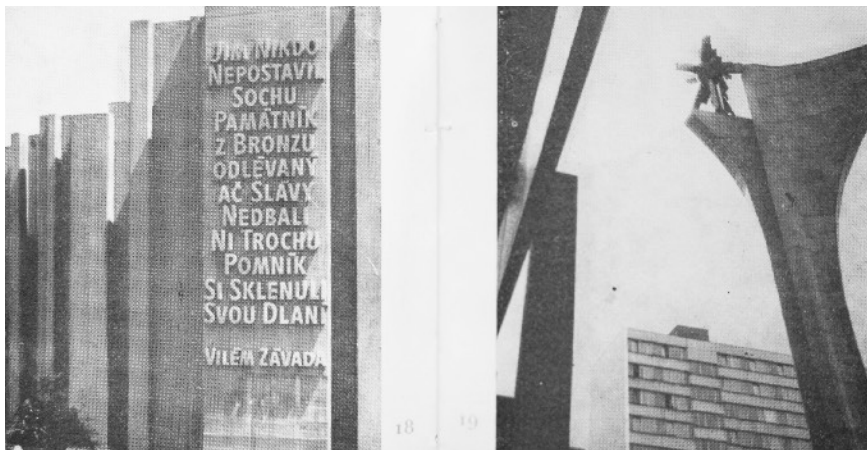

88/

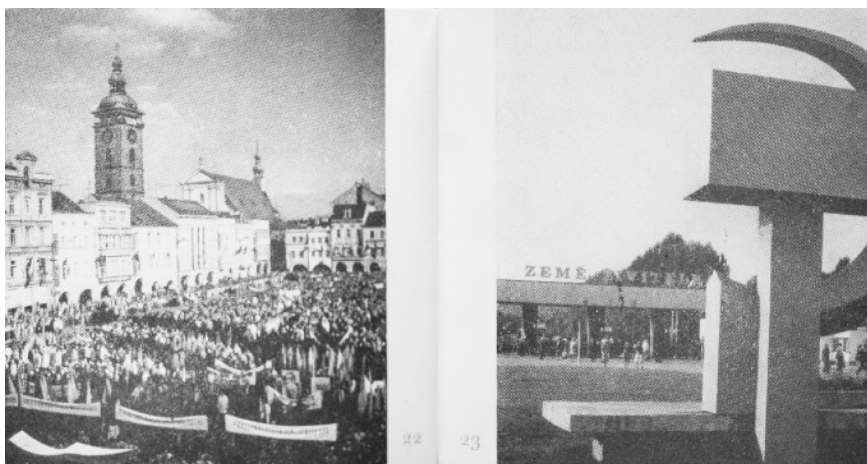
89/

90/

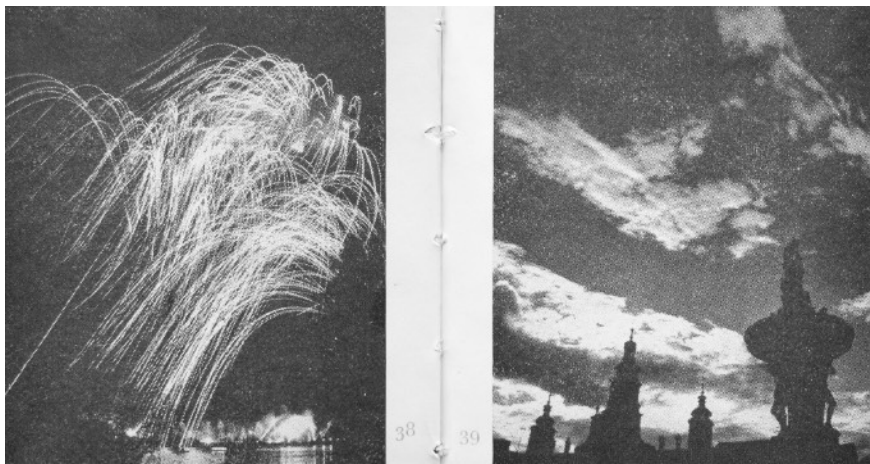
91/

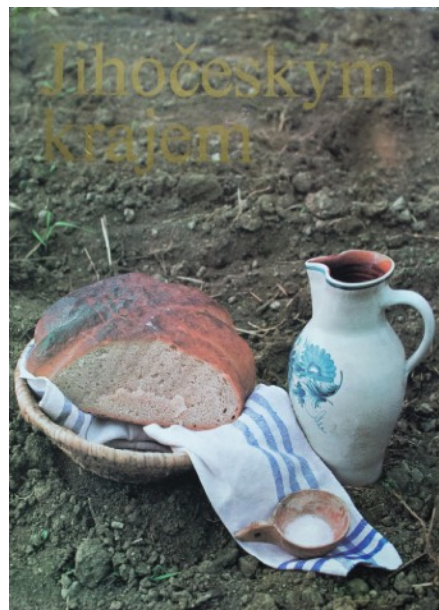
92/

93/

94–106/ Kniha Jihočeským
krajem, 1980

94/

95/

Jako by vrasčítost kraje se vrývala do jejich tváří
 Jako by chorálem pod jejich nohama duněla zem
 Námhavy s bezprávím v zárodcích buřičsk y maří
 Za rovnost člověka zvedají palcat i sudici
 Za rovnost člověka burcuje napořád husitskou zem
 napořád v člověka věřící
 Ten boj je pro nás jejich odkazem

96/

Tak bylo u nás v pětáctýřicátém roce
 Tak bylo u nás májové
 Květy jsme zvedali jak starodávné koučce
 Prapory vlály nachově
 Zpěvem se zaplnilo náměstí
 i všechny naše domovy
 A hrály garmošky A hrály o štěstí
 Takový byl náš nejstavnější průvod Májový

97/

1

Únor je most po němž jsme přešli
 Únor je dělnická epopeja
 Ti kteří klesli
 v neúspěšném zápase šli první A za nimi
 ti kteří zdědili odvahu A s Gotwaldem
 zvířetili Jen z jejich rty rodná zorn
 přísaha vzala A se všemi štyřmi
 roztančila se radě do vánice
 A s revolučními hesly
MOC PROLETARIÁTU a PRÁCI ČEST
 načala dozrávť ročník
 A rozlala zima v zatřáté pěsti
 únorového jara

Zde vždy rád uvádím! — chci se mi napastit:
 Předtím šel z ústy k sílu, na jehlel parník bylo bodavko
 tolu Muzman odnáci dlo revolučního hnutí,
 abo je šel z ústy, tak je bodavko.
 Tradice dělnického revolučního hnutí je živá.

98/

15

16

17

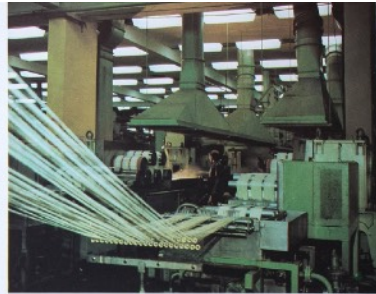

18

99/

33

34

35

100/

66

66

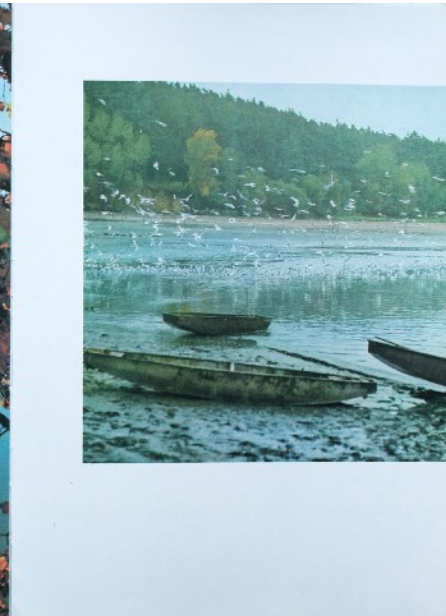

67

101/

102/

103/

*Připadám si jak o pouť
Všechno je tady k vidění
Chce se mi zpívat velice
Chce se mi zpívat s kohouty
písničku naši vesnice
Nejkrásněji je na zemi*

Využila Země živitelka nemá nic společného se sociálními vztahy.
Využila Země živitelka je ruku každému občanu i tak program.
Využila Země živitelka je každému občanu i tak program.
A proto je dnes jak uměleckým, tak zemí.
Dnes i žijeteka zemí je v plném slova smyslu Země živitelka!

104/

*Ptal jsem se větru po říšně
pukav ho v běhu pod stráně
Kde asi on si odpočine
a koho stále duháni*

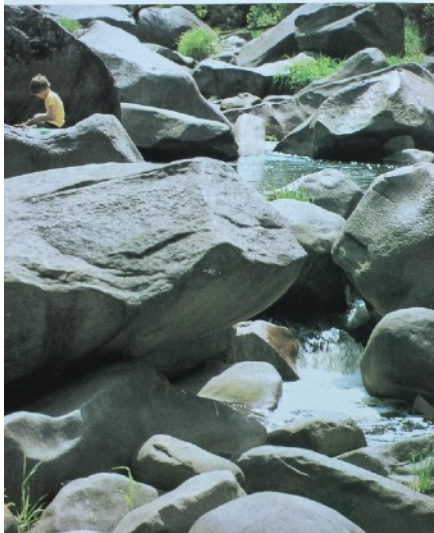
*Ptal se mě vítr po životě
do úzkých vlnav i máj hlas
Jak by mne tlačil kámen v botě
irnu že dohoni mne čas*

Sport je podle všeho usměrňováno do cíle.
Ne se bychom osmáli jednoduše úcty sportu,
ne na vlnách najít to pozdravě.
Ve stínu stá mluví duch, přivítá se dříve před námi.
My x racionálnější hlediska jako stále pravdě nejdě.
A prou vodotěsná i společen sport porouge.
Pochopit, že v náhli přirodění se oni nepo-
víti tudeji, na fyzicky i duševně náročném úkolu!

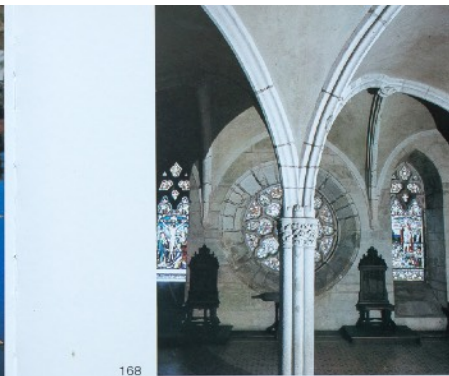
105/

162

163

106/

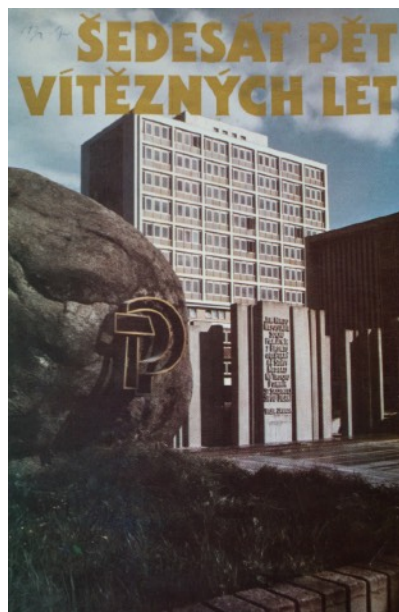
168

167

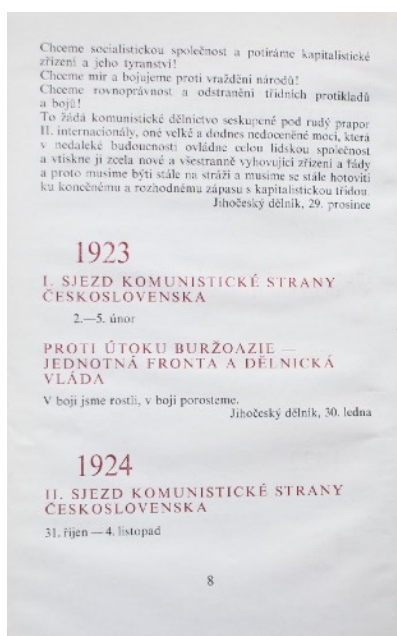
169

107–108/ Kniha Šedesát pět
vítězných let, 1986

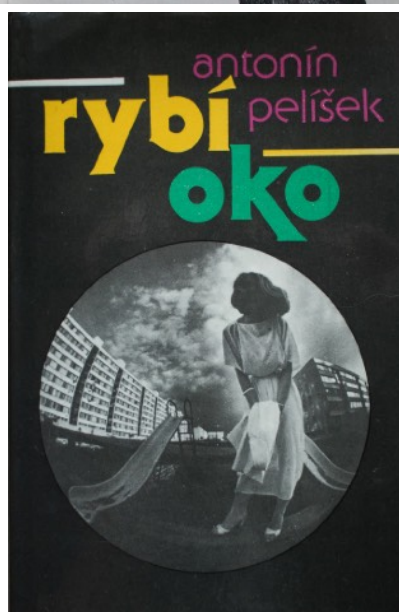

107/

108/

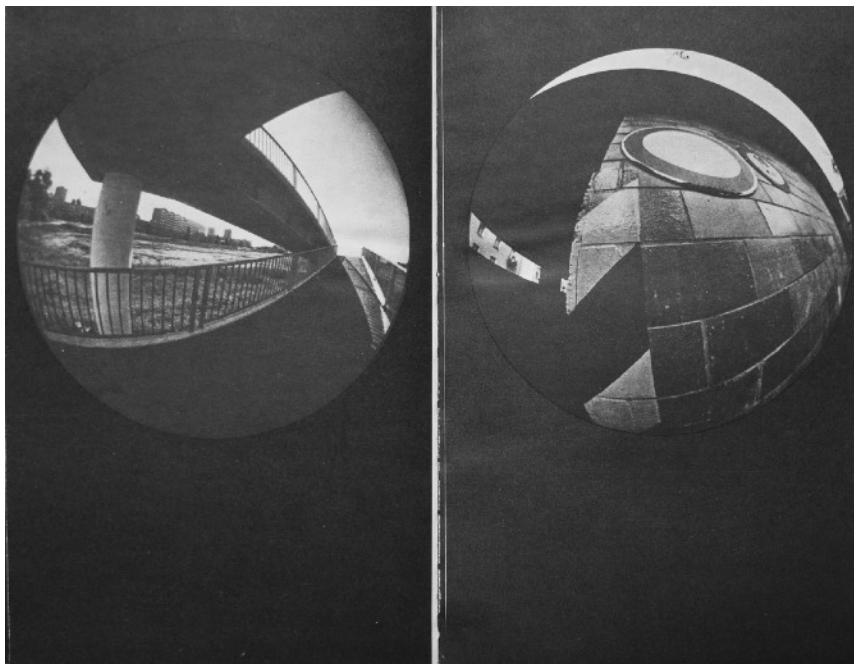

109–111/ Kniha Rybí oko,
1987

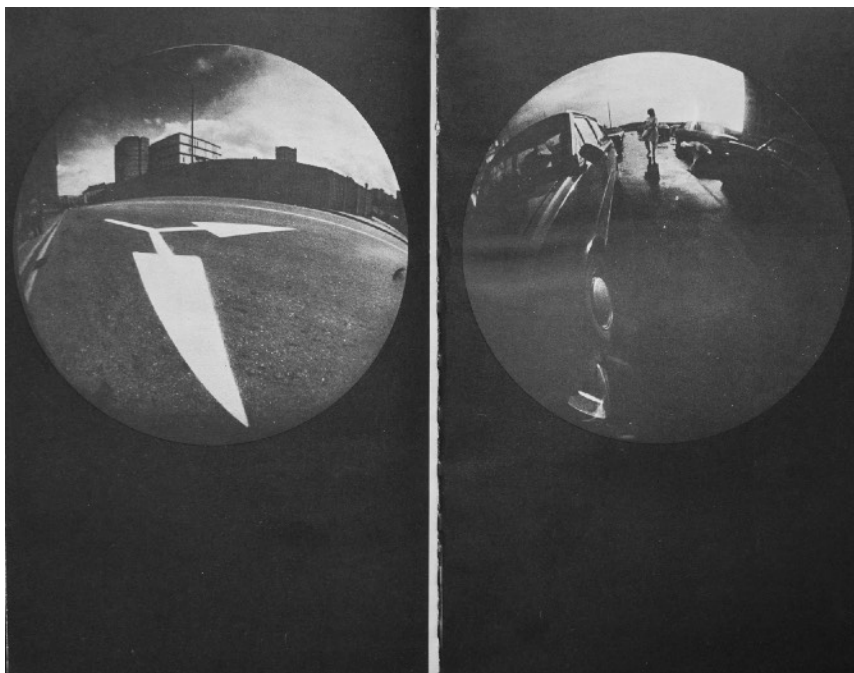

109/

110/

111/

SEZNAM OBRAZOVÉHO DOPROVODU

Veškeré reprodukce děl použité v obrazovém doprovodu vytvořila Helena Hrušová.

- 1/ Autor neznámý, Portrét Františka Dvořáka, soukromý archiv rodiny Dvořákových, 60. léta 20. století.
- 2/ Autor neznámý, Portrét Františka Dvořáka, soukromý archiv rodiny Dvořákových, 80. léta 20. století.
- 3/ Autor neznámý, Skupinový portrét z kavkazské expedice, z knihy Kavkaz, soukromý archiv rodiny Dvořákových, 1983.
- 4–6/ Alexej Kusák, kniha Jak zpívá racek, České Budějovice 1962.
- 7/ František Dvořák, Na Žižkově náměstí, přebal knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 8/ František Dvořák, Kašna na Žižkově náměstí, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
František Dvořák, Ranní motiv ze Žižkova náměstí, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 9/ František Dvořák, Panská ulice, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
František Dvořák, Trh u vávalého dominikánského kláštera, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 10/ František Dvořák, V bufetu, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
František Dvořák, Před samoobsluhou na Lidické třídě, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 11/ František Dvořák, Vjezd na Žižkovo náměstí z Kanovnické ulice, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
František Dvořák, Na Žižkově náměstí, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 12/ František Dvořák, Vltava u plovárny, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.

- 13/ František Dvořák, Motiv z Dlouhé ulice, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
František Dvořák, Novostavba Koldomu, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 14/ František Dvořák, Motivy z Lidické třídy, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 15/ Josef Marek, Dva motivy od Malše, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
Jaroslav Luzum, Děti pod sprchou, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
Josef Marek, Dívky před zrcadlem, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
František Dvořák, U Malého jezu, z knihy České Budějovice zblízka, kolem 1965.
- 16–22/ František Dvořák, kniha Itálie, 1969, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 23–30/ František Dvořák, kniha Chalupa, 1973, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 31–36/ František Dvořák, kniha Ztichlé stromy, 1973, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 37–44/ František Dvořák, kniha Černá a bílá, 1974, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 45–51/ František Dvořák, kniha Ticho města, 1974, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 52–57/ František Dvořák, kniha Rumunsko, 1974, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 58–66/ František Dvořák, kniha Kavkaz, 1983, soukromý archiv rodiny Dvořákových.
- 67–68/ František Dvořák, fotografie z cyklu Věci, sny a skutečnost, 1969.
Vydáno jako pohlednice, nakladatelství Foto Mida, 1994.

- 69–70/ František Dvořák, fotografie z cyklu Věci, sny a skutečnost, soukromý archiv rodiny Dvořákových, kolem 1969.
- 71–72/ František Dvořák, fotografie z cyklu Smutek věcí, 1968–1972. Vydáno jako pohlednice, nakladatelství Foto Mida, 1994.
- 73/ František Dvořák, Závodník, z cyklu Kluci, kolem 1965. Vydáno jako pohlednice, nakladatelství Foto Mida, 1994.
- 74–75/ František Dvořák, z cyklu o okupaci Československa v roce 1968, soukromý archiv rodiny Dvořákových, 1968.
- 76–78/ Růžena Somrová (ed.), brožura Názorná agitace okresu České Budějovice, České Budějovice 1973.
- 79/ Jan Humhej (ed.), kniha Českobudějovicko. 30 let budování českobudějovického okresu 1945–1975, České Budějovice 1976. Fotografie František Dvořák, kolem 1976.
- 80/ František Dvořák, 1. máj 1976 v Českých Budějovicích, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 81/ František Dvořák, Sídliště Pařížské komuny, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
František Dvořák, Českobudějovické náměstí v podvečer, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 82/ František Dvořák, Sklizeň pšenice, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 83/ František Dvořák, Moderní zařízení na výrobu tvarohu a másla Jihočeských mlékáren v Českých Budějovicích, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 84/ František Dvořák, Historické jádro Českých Budějovic, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 85/ František Dvořák, Výlov rybníka, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 86/ František Dvořák, Krajina u Němčic, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.

- František Dvořák, Žně u Hluboké nad Vltavou, z knihy
Českobudějovicko, kolem 1976.
- 87/ František Dvořák, Májka, z knihy Českobudějovicko, kolem 1976.
- 88–93/ Kniha České Budějovice, České Budějovice 1978.
Fotografie František Dvořák, kolem 1978.
- 94/ Zdeněk Čapek (ed.), kniha Jihočeským krajem, České Budějovice 1980.
Fotografie František Dvořák.
- 95–96/ Karel Štěch, grafické ilustrace, z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
- 97/ František Dvořák, Muzeum dělnického revolučního hnutí jižních Čech
v Českých Budějovicích, z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
- 98/ František Dvořák, Z oslav 30. výročí Vítězného února 1948 v Českých
Budějovicích, z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
- 99/ František Dvořák, Výrobní hala bavlnářského závodu národního podniku
Jitka v Jindřichově Hradci, z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
František Dvořák, Výroba umělého vlákna v Silonu v Plané nad Lužnicí,
z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
František Dvořák, Vlnářské závody, národní podnik Sukno v Humpolci,
z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
- 100/ František Dvořák, Modernizace jihočeské zemědělské velkovýroby,
z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
- 101–104/ František Dvořák, Bez názvu, z knihy Jihočeským krajem, kolem 1980.
- 105/ František Dvořák, U Čertovy stěny, z knihy Jihočeským krajem, kolem
1980.
- 106/ František Dvořák, Klášter ve Vyšším Brodě, z knihy Jihočeským krajem,
kolem 1980.
- 107–108/ Bohumír Janoušek (ed.), kniha Šedesát pět vítězných let, České
Budějovice 1986.
Fotografie František Dvořák.
- 109–111/ Antonín Pelíšek, kniha Rybí oko, České Budějovice 1987.
Fotografie František Dvořák.